

Nr 63.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; given Stockholms slott den 20 februari 1953.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

2) lag angående ändrad lydelse av 5 kap. 13 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad;

3) lag om verkan som laga skifte av sämjedelning m. m.;

4) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; samt

5) lag angående ändrad lydelse av 24 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

GUSTAF ADOLF.

Ingvar Lindell.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås vissa ändringar i fastighetsbildningslagstiftningen i syfte att förenkla förfarandet. Lagändringarna innebära bl. a., att möjlighet öppnas att hålla förrättningsammansträde annorstädes än där jorden är belägen. Fastställelseprövningen förordas för flertalet slag av för-

rättningar bli överflyttad från ägodelningsdomaren till överlantmätaren. Den för avstyckningsförrättning nu gällande regeln, att om avstyckning vid förrättningens avslutande blivit av samtliga sakägare godkänd, talan mot förrättningen sedermera icke må föras, föreslås bli utsträckt att gälla även gränsbestämning.

Vidare innehåller propositionen förslag till lagstiftningsåtgärder i syfte att komma till rätta med de allvarligaste av de olägenheter som de befintliga sämjedelningarna vålla. Sålunda skall enligt en särskild lag sämjedelning, som kommit till stånd före den 1 januari 1928, kunna förklaras äga verkan som fastställt laga skifte. Förutsättning för sådan förklaring är att samtliga delägare äro ense om delningens innehåll och önska sådan förklaring. Däremot uppställas för meddelande av förklaringen icke några jordpolitiska villkor. Fråga om förklaring skall prövas vid lantmäteriförrättning, för vilken föreslås ett enkelt förfarande. Vidare förordas, att rätten till avstyckning från mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning, skall utsträckas från en femtedel till hälften av marken.

Lagstiftningen föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1953.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, *dels* att 16 kap. 2 §, 19 kap. 1 och 21 §§ samt 21 kap. 19, 22, 23, 28, 41, 43, 45 och 46 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att i lagens 3 kap. skall införas en ny paragraf, betecknad 5 a §, av nedan angiven lydelse.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

3 KAP.

5 a §.

Sammanträde skall hållas där jorden är belägen, såframt icke lantmätaren finner det utan olägenhet kunna hållas annorstädes.

16 KAP.

2 §.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av *alla* skifteshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till den av delägarna, som dessa eller, där de ej åsämjas, lantmätaren utser att förvara handlingarna. Hos den utsedde äge envar delägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av skifteshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till den av delägarna, som dessa eller, där de ej åsämjas, lantmätaren utser att förvara handlingarna. *Från detta exemplar må uteslutas sådan handling, som utan olägenhet kan undvaras av delägarna.* Hos den utsedde äge envar delägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

Yppas eljest — — — — — sådan vårdare.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 16 kap. 2 § SFS 1951:356, 19 kap. 1 § 1947:700, 19 kap. 21 § 1951:356, 21 kap. 23 § 1950:182, 21 kap. 43 § 1951:356, 21 kap. 45 § 1950:182 och 21 kap. 46 § 1935:236.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

19 KAP.

1 §.

Från fastighet — — — — — äga rum.

Avstyckning vare tillåten såväl av mark, som genom laga delning utbrutits för viss fastighet, som ock av mark, som är samfälld för flera fastigheter. Mark, som tillagts fastighet genom sänjedelning, må ej avstyckas, med mindre sänjedelningen kommit till stånd före den 1 januari 1928; i sådant fall må genom avstyckning avskiljas högst *en femtedel* av nämnda mark.

Avstyckning vare tillåten såväl av mark, som genom laga delning utbrutits för viss fastighet, som ock av mark, som är samfälld för flera fastigheter. Mark, som tillagts fastighet genom sänjedelning, må ej avstyckas, med mindre sänjedelningen kommit till stånd före den 1 januari 1928; i sådant fall må genom avstyckning avskiljas högst *hälften* av nämnda mark.

Vad enligt — — — — — dessa fastigheter.

Vad här — — — — — jämväl stamfastigheten.

21 §.

Sedan gräns — — — — — mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till sökanden eller, där flera sakägare finnas, den, som av dem utses. Då sakägarna förklara sig åtnöjas därmed, må *dock* med utlämnandet anstå till dess kartan enligt vad i 22 § sägs skall utlämnas.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till sökanden eller, där flera sakägare finnas, den, som av dem utses. *Från detta exemplar må uteslutas sådan handling, som utan olägenhet kan undvåras av sakägarna.* Då sakägarna förklara sig åtnöjas därmed, må med utlämnandet anstå till dess kartan enligt vad i 22 § sägs skall utlämnas.

21 KAP.

19 §.

Är vid — — — — — ställda besvär.

Vad i — — — — — annan fastighetsgräns.

Har beslut i fråga om bestämmande av rägång eller annan fastighetsgräns vid beslutets avkunnande blivit av samtliga sakägare medelst påskrift å protokollet godkänt, må talan mot beslutet sedermera icke föras.

Är tillkallat — — — — — stycket sägs.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

22 §.

Är någon — — — — — blivit avslutad.

Har *avstyckning* vid *förrättningens avslutande* blivit av fastighetens ägare eller, där flera sakägare finnas, av dem samtliga medelst påskrift å protokollet godkänd, må talan mot förrättningen sedermera icke föras.

Har *avstyckningsförrättning* vid *avslutandet* blivit av fastighetens ägare eller, där flera sakägare finnas, av dem samtliga medelst påskrift å protokollet godkänd, må talan mot förrättningen sedermera icke föras.

23 §.

Mot beslut — — — — — blivit avslutad.

Under jorddelningsförrättning — — — — — blivit fastställt.

Har gränsbestämning vid förrättningens avslutande blivit av samtliga sakägare medelst påskrift å protokollet godkänd, må talan mot gränsbestämningen sedermera icke föras.

28 §.

Sedan i — — — — — till ägodelningsdomaren.

Gälla besvär avslutad jorddelningsförrättning, skall överlantmätarens yttrande *jämväl innefatta redogörelse för verkställd teknisk granskning av förrättningen.*

Gälla besvär avslutad jorddelningsförrättning, skall överlantmätarens yttrande *avse förrättningen i dess helhet, även om anmärkning blott i viss del framställts mot densamma.*

41 §.

Sedan jorddelningsförrättning, som i denna lag avses, eller

laga skifte,
avstyckning,

förrättning för bestämmande av rågång eller annan fastighetsgräns eller ägoutbyte, evad sådan förrättning skett i samband med annan jorddelningsförrättning eller icke,

förrättning enligt 20 kap. 3, 4 och 5 §§,

förrättning, som jämlikt 14 kap. 10 § hållits efter det laga skifte fastställts,

blivit avslutad, åligger det lantmätaren att inom den för besvärns anfö-

Sedan jorddelningsförrättning, som i denna lag avses, eller

laga skifte,
avstyckning,

förrättning för bestämmande av rågång eller annan fastighetsgräns eller ägoutbyte, evad sådan förrättning skett i samband med annan jorddelningsförrättning eller icke,

förrättning enligt 20 kap. 3, 4 och 5 §§,

förrättning, som jämlikt 14 kap. 10 § hållits efter det laga skifte fastställts,

blivit avslutad, åligger det lantmätaren att inom den för besvärns anfö-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

rande för varje fall stadgade tid till överlantmätaren i länet insända till förrättningen hörande karta, där sådan finnes, ävensom övriga handlingar angående förrättningen. I fall, varom i 22 § andra stycket sägs, skola handlingarna insändas inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad.

rande för varje slag av förrättning stadgade tid till överlantmätaren i länet insända till förrättningen hörande karta, där sådan finnes, ävensom övriga handlingar angående förrättningen.

43 §.

Hava besvär icke inom stadgad tid anförts mot avslutad jorddelningsförrättning, varom ovan sägs, överlämne överlantmätaren, där ej stadgandena i tredje stycket av denna paragraf annat föranleda, handlingarna till ägodelningsdomaren; bifoge ock eget yttrande ävensom det utlåtande, han må hava inhämtat från annan myndighet, och den förklaring över gjorda anmärkningar, han må hava infordrat från förrättningslantmätaren. I fråga om yttrande, varom nu är sagt, gälle vad i 28 § andra stycket sägs.

Sedan handlingarna inkommit till ägodelningsdomaren, företage denne förrättningen till prövning, därvid vad i 42 § fjärde stycket sägs skall äga tillämpning. Där anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad och Konungens befallningshavande, överlantmätaren, lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden ej framställt erinran mot förrättningen samt, såvitt angår avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att sammanläggningen ingår i sammanläggning, förordnande tillika gives om sammanläggningen, meddele ägodelningsdomaren fastställelse å förrättningen. I motsatt fall hänskjute han frågan till

Hava besvär icke inom stadgad tid anförts mot avslutad jorddelningsförrättning, varom ovan sägs, företage överlantmätaren, där ej stadgandena i andra eller tredje stycket annat föranleda, förrättningen till prövning, därvid vad i 42 § fjärde stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning. Där anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad och Konungens befallningshavande, lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden ej framställt erinran mot förrättningen, meddele överlantmätaren fastställelse å densamma. I motsatt fall hänskjute han frågan till ägodelningsrätten samt överlämne handlingarna till ägodelningsdomaren; bifoge ock eget yttrande ävensom det utlåtande, han må hava inhämtat från annan myndighet, och den förklaring över gjorda anmärkningar, han må hava infordrat från förrättningslantmätaren. För ägodelningsrättens behandling av målet gälle i ty fall vad i 42 § tredje stycket sägs.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

ägodelningsrätten samt utsätte, så snart lämpligen kan ske, tid och ort för målets handläggning. För ägodelningsrättens behandling av målet gälle i ty fall vad i 42 § tredje stycket sägs.

Avser förrättningen allenast avstyckning, som icke beror av sammanläggning, skall den fastställelseprövning, som enligt andra stycket tillkommer ägodelningsdomaren, i stället ankomma på överlantmätaren. Har med stöd av 19 kap. gränsbestämning ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättningen, skall överlantmätaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del. Äger överlantmätaren med hänsyn till vad i andra stycket är stadgat icke meddela fastställelse å förrättningen, hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten, skolanke för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

Avser förrättningen eller del därav avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, skall beträffande förrättningen i dess helhet den prövning, som enligt första stycket tillkommer överlantmätaren, i stället ankomma på ägodelningsdomaren, till vilken överlantmätaren har att överlämna handlingarna jämte eget yttrande ävensom det utlåtande, han må hava inhämtat från annan myndighet, och den förklaring över gjorda anmärkningar, han må hava infordrat från förrättningslantmätaren. Fastställelse å sådan avstyckning må icke meddelas, med mindre förordnande tillika gives om sammanläggningen. Äger ägodelningsdomaren med hänsyn härtill eller till vad i första stycket är stadgat icke meddela fastställelse å förrättningen eller har överlantmätaren framställt erinran mot densamma, hänskjute ägodelningsdomaren frågan om fastställelse till ägodelningsrätten.

Har frågan om fastställelse å förrättning förfallit med anledning av att sakägare återkallat sin talan, skall förrättningen förklaras undanröjd. Beslut härom meddelas av ägodelningsdomaren, till vilken överlantmätaren, om återkallelsen skett hos denne, har att överlämna handlingarna.

Har avstyckningsförrättning, under vilken ej företagits gränsbestämning,

Har gränsbestämning eller avstyckningsförrättning blivit på sätt i 19 §

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

blivit på sätt i 22 § andra stycket sägs medelst påskrift å protokollet godkänd, skall så anses som hade den för talan mot förrättningen stadgade tiden gått till ända.

tredje stycket, 22 § andra stycket eller 23 § tredje stycket sägs medelst påskrift å protokollet godkänd, skall så anses som hade den för talan mot förrättningen stadgade tiden gått till ända.

45 §.

Protokoll skall föras av ägodelningsdomaren i mål, som han enligt detta kapitel handlägger, och av överlantmätaren i mål, som handläggas av honom jämlikt 43 § tredje stycket.

Protokoll skall föras av ägodelningsdomaren i mål, som han enligt detta kapitel handlägger, och av överlantmätaren i mål, som handläggas av honom jämlikt 43 § första stycket.

46 §.

Har vid jorddelningsförrättning blivit bestämt, att ersättning skall från ägolott utgå, *åligge det ägodelningsdomaren, efter det förrättningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, att föranställa därom, att angående beloppet samt de tider, å vilka ersättningen skall betalas, anteckning varder gjord såväl i in-teckningsprotokollet å nästa inskrivningsdag som ock i in-teckningsboken.*

Har vid jorddelningsförrättning blivit bestämt, att ersättning skall från ägolott utgå, *skall, efter det förrättningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, ägodelningsdomaren eller, där beslutet meddelats av överlantmätaren, denne om beslutet ofördröjligen underrätta inskrivningsdomaren, som har att angående beloppet samt de tider, å vilka ersättningen skall betalas, å nästa inskrivningsdag göra anteckning i fastighets- eller in-teckningsboken.*

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1953 men ej tillämpas med avseende å förrättning som avslutats dessförinnan.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 5 kap. 13 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269)
om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 13 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

5 KAP.

13 §.

Sedan skillnadslinjerna — — — — — förrättningen avslutas.

Vid avslutandet av förrättningen skall ett exemplar av *samtliga* förrättningshandlingar utgivas eller med posten avsändas till sökanden eller annan, som utsetts av sakägarna. Då dessa förklara sig åtnöjas därmed, må dock med utlämnandet av handlingarna anstå till dess kartan enligt vad i 14 § sägs skall utlämnas.

Vid avslutandet av förrättningen skall ett exemplar av förrättningshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till sökanden eller annan, som utsetts av sakägarna. *Från detta exemplar må uteslutas sådan handling, som utan olägenhet kan undvaras av sakägarna.* Då dessa förklara sig åtnöjas därmed, må med utlämnandet anstå till dess kartan enligt vad i 14 § sägs skall utlämnas.

Sakägare, som — — — — — meddelas sakägarna.

Inom samma — — — — — till magistraten.

Vad sålunda — — — — — från förrättningsmannen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1953 men ej tillämpas med avseende å förrättning som avslutats dessförinnan.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1951: 357.

F ö r s l a g
till
L a g
om verkan som laga skifte av sämjedelning m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Är i jordregistret upptagen fastighet delad genom sämjedelning, som kommit till stånd före den 1 januari 1928, må delningen förklaras äga verkan som fastställt laga skifte, såframt samtliga delägare i fastigheten äro ense om delningens innehåll och önska sådan förklaring.

Hör till fastigheten inrösningsjord, må förklaring, som i första stycket sägs, meddelas allenast om denna jord ingått i sämjedelningen.

Vad i denna lag stadgas om sämjedelning skall äga motsvarande tillämpning på delning, som före den 1 januari 1928 skett genom att viss till gränserna bestämd ägovidd av fastighet överlåtits med angivande att ägovidden motsvarar viss andel av fastigheten.

2 §.

Omfattar sämjedelning två eller flera i jordregistret upptagna fastigheter, må förklaring enligt 1 § ej meddelas, med mindre envar delägare inom varje fastighet erhållit ägor, som väsentligen motsvara hans andel i fastigheten. Sådan förklaring må ej heller meddelas, om sämjedelningen endast avser för fastigheterna samfälld mark.

3 §.

Fråga om förklaring enligt 1 § prövas vid lantmäteriförrättning. Rätt att påkalla sådan förrättning tillkommer delägare i fastigheten. Förrättningen verkställas av distriktslantmätaren i det lantmåteridistrikt, där fastigheten är belägen. Ansökning om förrättning göres skriftligen hos lantmätaren.

Vid förrättningen skall lantmätaren utreda äganderättsförhållandena inom fastigheten och de omständigheter i övrigt som äro av betydelse i ärendet. Sämjedelningen skall av lantmätaren utmärkas på karta. Lantmätaren skall föra protokoll över vad som förekommer vid förrättningen.

Lantmätaren och hans biträden må i vad det finnes erforderligt för förrättningen övergå ägor samt anbringa märken eller signaler, varvid skall iakttagas att skada å egendom såvitt möjligt undvikas.

4 §.

Finnes nödigt att gräns för fastigheten bestämmas, må förrättningen ej avslutas förrän gränsen blivit i laga ordning bestämd. Gränsbestämningen

må i den mån så kan ske företagas till gemensam handläggning med förrättningen.

5 §.

Kostnaden för förrättningen skall, där ej överenskommelse mellan delägarna eller eljest särskilt skäl till annat föranleder, gäldas av delägarna efter deras andelar i fastigheten.

6 §.

Lantmätaren skall i ärendet meddela utlåtande, som jämväl skall innehålla besked rörande fördelningen av förrättningskostnaden.

7 §.

Sedan gränserna mellan sämjelotterna blivit i erforderlig utsträckning utstakade och utmärkta, skall förrättningen avslutas, därvid tillika skall tillkännagivas vad som skall iakttagas för fullföljd av talan mot förrättningen.

Inom femton dagar från den dag, då förrättningen blivit avslutad, skall lantmätaren, utom i fall som avses i 8 § första stycket andra punkten, till envar delägare, som ej varit tillstädes vid såväl utlåtandets meddelande som förrättnings avslutande, utgiva eller med posten avsända underrättelse om utlåtandets innehåll och om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan mot förrättningen.

8 §.

Talan mot förrättningen må föras hos ägodelningsrätten genom besvär, som skola ingivas till ägodelningsdomaren inom trettio dagar från den dag, då förrättningen blivit avslutad. Har förrättningen vid avslutandet blivit av samtliga delägare medelst påskrift å protokollet godkänd, må talan mot förrättningen sedermera icke föras.

Lantmätaren skall inom trettio dagar från den dag, då förrättningen blivit avslutad, insända förrättningsakten till överlantmätaren. Hava besvär anförts, skall ägodelningsdomaren ofördröjligen och sist inom sex dagar härom underrätta överlantmätaren samt infordra förrättningsakten från denne. I fråga om förfarandet i målet och talan mot däri meddelat beslut gälla i tillämpliga delar vad beträffande avslutad jorddelningsförrättning är stadgat.

9 §.

Vad i denna lag sägs skall icke gälla beträffande område av stad, för vilket enligt förordnande jordregister skall föras under viss tid, och ej heller beträffande område på landet, för vilket jordregister föres i avvaktan på att meddelat förordnande om förande av fastighetsregister såsom för stad träder i tillämpning. Ej heller skall vad i lagen sägs gälla beträffande tomt överförd till tomtbok, vilken är att anse såsom en del av jordregistret.

Beträffande fastighet inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län må lagen vinna tillämpning allenast om lantmäteristyrelsen så förordnar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Härigenom förordnas, att 18 § lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

18 §.

I fråga — — — — — annorlunda stadgat.

Fullföljes talan — — — — — är stadgat.

Den i — — — — — beslut avgjord.

Skall med — — — — — 12 § förmäles.

Är fråga om område — — — — — särskilt namn.

Är fråga om annat område än i nästföregående stycke sägs, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 19 kap. 1 § andra stycket, 12 § första och tredje styckena, 13 § 2 mom. samt 20 § lagen om delning av jord å landet är stadgat. *Har marken före den 1 januari 1928 tillagts fastighet genom sämjedelning, må den dock avskiljas, såframt densamma jämte annan mark, som avstyckats eller avsöndrats från fastigheten, ej översti-*

Är fråga om annat område än i nästföregående stycke sägs, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 19 kap. 1 § andra stycket, 12 § första och tredje styckena, 13 § 2 mom. samt 20 § lagen om delning av jord å landet är stadgat. *Är fråga om mark inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län och har marken tillagts fastighet genom sämjedelning, må dock avskiljande ske oberoende av*

¹ Senaste lydelse, se SFS 1950: 212.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

ger hälften av fastighetens ägovidd. tiden för sämjedelningens tillkomst
 Inom de på bekostnad eller med un- *och, när skäl därtill äro, ändå att me-*
 derstöd av staten storskiftade delar- *ra än hälften av ägovidden varder av-*
 na av Kopparbergs län må *i nämnda* skild.
fall, när skäl därtill äro, fastställelse
meddelas, ändå att mera än hälften av
 ägovidden varder avskild.

Om beslut — — — — — Konungens befallningshavande.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1953 men ej tillämpas med avseende å inlösningsförrättning som avslutats dessförrinnan.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 24 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Häriigenom förordnas, att 24 § lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

24 §.

Inom område, som ligger i storskifte, må från mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning, avstyckning ske oberoende av tiden för sämjedelningens tillkomst; och må, när skäl därtill äro, mer än *en femtedel* avstyckas.

Inom område, som ligger i storskifte, må från mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning, avstyckning ske oberoende av tiden för sämjedelningens tillkomst; och må, när skäl därtill äro, mer än *hälften* avstyckas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 januari 1953.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *vissa ändringar i jorddelningslagen m. m.* samt anför därvid följande.

På grundval av en av fastighetsbildnings-sakkunniga i oktober 1949 dagtecknad promemoria förelades 1951 års riksdag genom proposition nr 159 förslag till vissa ändringar i jorddelningslagstiftningen. Lagförslagen, som syftade till att förenkla förfarandet vid lantmåteriförrättningar och att underlätta jordbrukets rationalisering, bifölls av riksdagen. I en den 12 oktober 1951 dagtecknad promemoria med förslag till lag angående ändring i jorddelningslagen m. m. (stencilerad) har fastighetsbildnings-sakkunniga framlagt förslag om ytterligare vissa partiella reformer på fastighetsbildningslagstiftningens område. De i 1951 års promemoria framlagda förslagen avser dels vissa jämkningar i förfarandet vid lantmåteriförrättningar, berörande spörsmålen om utlämnande av förrättningshandlingar till sakägare, om platsen för sammanträde vid lantmåteriförrättning, om tiden för insändande av förrättningshandlingar till överlantmätaren i visst fall och om fastställelseprövningen, d e l s o c k en provisorisk lösning av de problem, som är förknippade med de nu förefintliga sämjedelningarna. De sakkunnigas lagförslag torde få som bilaga fogas vid detta protokoll (*Bilaga A*). Med dessa förslag har de sakkunniga avslutat sitt arbete med partiella reformer.

Över 1951 års promemoria har i anledning av remiss utlåtanden avgivits av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, ägodelningsdomarna i Uppsala läns södra, Oppunda och Villåttinge, Östbo och Västbo, Vadsbo, Östra och Medelsta, Villands, Torna och Bara, Nordals, Sundals och Valbo, Ångermanlands södra samt Gällivare domsagor, lantmåteristyrelsen — vilken bifogat yttranden från överlantmätarna — lantbruksstyrelsen — som överlämnat utlåtanden jämväl från lantbruksnämnderna — Sveriges lantmätarförening, svenska kommunal-tekniska föreningen, Sveriges

lantbruksförbund, riksförbundet landsbygdens folk samt Sveriges advokatsamfund. Såvitt avser en av de föreslagna åtgärderna i anledning av sämjedelning nämligen legalisering av sämjedelning har utlåtanden vidare avgivits av lagberedningen, svenska bankföreningen, svenska sparbanksföreningen, svenska jordbrukskreditkassan samt Sveriges allmänna hypoteksbank, vilken tillika bifogat yttranden från tre hypoteksföreningar.

I skrivelse den 28 maj 1952, nr 364, har riksdagen — i anledning av motioner, som väckts vid början av 1952 års riksdag och över vilka lantmäteristyrelsen och fastighetsbildningssakkunniga avgivit yttranden — begärt utredning om sådan ändring av jorddelningslagen att gränsbestämning bleve gällande utan fastställelseprövning. Sedan riksdagens skrivelse överlämnats till de sakkunniga har dessa i skrivelse den 30 augusti 1952 (stencilerad) i ärendet framlagt lagförslag, avsett att anslutas till de i 1951 års promemoria upptagna lagförslagen. Även det vid skrivelsen fogade lagförslaget torde få som bilaga fogas vid detta protokoll (*Bilaga B*).

Över de sakkunnigas skrivelse den 30 augusti 1952 har efter remiss utlåtanden avgivits av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, ägodelningsdomarna i Uppsala läns södra, Östbo och Västbo, Östra och Medelsta samt Ångermanlands södra domsagor, lantmäteristyrelsen — som bifogat yttranden från överlantmäternas — lantbruksstyrelsen, Sveriges lantmätarförening, Sveriges lantbruksförbund samt riksförbundet landsbygdens folk.

Jag anhåller nu att till behandling få upptaga de spörsmål, som berörs i fastighetsbildningssakkunnigas promemoria den 12 oktober 1951 och skrivelse den 30 augusti 1952.

Jämknings- i förrättningsförfarandet.

I den inledningsvis omnämnda propositionen till 1951 års riksdag framhöll jag, att de lantmäteriväsendet åliggande arbetsuppgifterna under senare tid varit stadda i ökning och att det kunde förutses, att arbetsbelastningen framdeles komme att ytterligare stegras. Uppenbarligen vore det angeläget att söka åstadkomma en sådan ordning att dröjsmål med lantmäteriförrättningar på grund av arbetsbalans ej uppkomme. De i propositionen behandlade reformerna utgjorde huvudsakligen ett led i strävandena att öka lantmäteriororganisationens kapacitet. I allmänhet vore, fortsatte jag, det förenat med vanskligheter och svårigheter att genomföra partiella och successiva reformer i större lagverk. Detta syntes i särskild grad gälla lagverk med den uppbyggnad som gällande fastighetsbildningslagstiftning hade. Det vore därför tydligt att ett genomförande av partiella reformer kunde ingiva vissa betänkligheter. Särskilt vore så fallet, om ändringarna kunde anses innebära avsteg från de grundläggande principer, på vilka lagstiftningen vilade. De i propositionen behandlade förslagen berörde emellertid på det hela taget endast detaljer. Därtill komme, att läget beträffande arbetsbalansen inom lantmäteriväsendet vore sådant att alla förenklingar måste anses i hög grad

angelägna. Jag fann därför hinder ej böra möta mot att pröva de då ifrågasatta reformförslagen, därvid jag tillika hänvisade till att 1949 års riksdag givit uttryck åt uppfattningen att partiella reformer lämpligen kunde genomföras i jorddelningslagstiftningen.

Vad jag sålunda anförde i propositionen till 1951 års riksdag äger giltighet även beträffande de nu framlagda förslagen om ytterligare jämkningar i förrättningsförfarandet. Arbetsbalansen inom lantmäteriväsendet är fortfarande besvärande, varför ur denna synpunkt ytterligare förenklingar i förfarandet är önskvärda. De nu föreslagna reformerna synes, liksom de i 1951 års proposition behandlade, i stort sett icke vara av den principiella betydelse att hinder kan anses möta mot att upptaga dem till prövning.

Jag övergår nu till att i särskilda avsnitt närmare behandla förslagen.

I. Utlämnande av förrättningshandlingar till sakägare.

Gällande ordning.

Enligt 3 kap. 6 § jorddelningslagen — vilket lagrum direkt har avseende endast å laga skifte men på grund av hänvisningar i 19 kap. 5 § samt 20 kap. 6 § 1 mom. och 8 § gäller även i fråga om övriga enligt jorddelningslagen förekommande förrättningar — skall lantmätaren föra protokoll över allt, som förekommer vid varje sammanträde under förrättningen. Jorddelningslagen innehåller vidare föreskrifter om att vissa handlingar skall biläggas protokollet. Sådan föreskrift finns i 3 kap. 6 § om handling, som upprättats över träffad förening, samt i 4 kap. 3 § och 19 kap. 16 § om redogörelsen för den utredning, förrättningsmannen har att göra rörande frågan om tillstånd till förrättningen. Grundas en avstyckning på en överlåtelsehandling, skall enligt 19 kap. 9 § handlingen införas i protokollet eller i styrkt avskrift biläggas detta. I förrättningsakten ingår härutöver sådana handlingar som ansökan, skriftliga anföranden av sakägare, domar och utslag, som har betydelse för förrättningen m. m. dylikt ävensom kungörelser och kallelser.

Emellertid omfattar förrättningsakten även andra handlingar. Mellan olika typer av förrättningar föreligger i detta hänseende tämligen stora skillnader. Vidlyftigast är i regel skiftesakterna. En grupp handlingar som ingår i dessa är de, vilka innehåller en ur skilda synpunkter verkställd redovisning av skifteslagets mark. Hit hör ägobeskrivning, hävdeförteckning, tilldelningslängd och delningsbeskrivning. En annan kategori utgörs av de handlingar, som gäller vid skiftet beslutade ersättningar av olika slag. Häri ingår dels beräkningshandlingar, innehållande detaljuträkningar av beloppen, och dels vidräkningsinstrument, utvisande vad varje delägare skall utgiva eller mottaga. Slutligen upprättas vissa handlingar rörande vid skiftet verkställda mätningar. Även dessa omfattar såväl detaljerade beräkningshandlingar, t. ex. kontrollängder rörande arealberäkning och uppskattning, som handlingar avseende resultatet av mätningen. I avstyckningsakt liksom i

akt angående gränsbestämning ingår i allmänhet mätningshandlingar. Akterna rörande andra i 20 kap. omförmälda förrättningar än gränsbestämning kan i förevarande hänseende i viss mån likställas med skifteshandlingar.

Jorddelningslagen innehåller bestämmelser om att delägarna skall erhålla utskrift av förrättningshandlingarna. Sålunda stadgas i 16 kap. 2 §, som gäller laga skifte, att ett exemplar av alla skifteshandlingarna inom viss tid skall utgivas eller med posten avsändas till den av delägarna, som i angiven ordning utses att förvara handlingarna. Denna bestämmelse gäller på grund av hänvisningar i 16 kap. 3 § även för ägoutbyte under laga skifte och för förrättning för prövning av sådan ersättningsfråga vid laga skifte, som jämlikt 14 kap. 10 § uppskjutits. Beträffande gränsbestämning i samband med laga skifte gäller enligt 7 kap. 5 och 8 §§ att ett exemplar av kartan och protokollet skall utgivas eller med posten avsändas till utsedd sakägare. I fråga om avstyckningsförrättning är i 19 kap. 21 § andra stycket stadgat, att ett exemplar av förrättningshandlingarna skall utgivas eller med posten avsändas till sökanden eller, där flera sakägare finns, den som av dem utses. Beträffande de i 20 kap. avsedda förrättningarna gives i 20 kap. 6 och 8 §§ hänvisningar till motsvarande regler vid laga skifte.

Vissa kompletterande föreskrifter finns i arbetsordningen för lantmäteriets distriktsorganisation, utfärdad av lantmäteristyrelsen den 15 mars 1951. Enligt dessa skall sålunda avskrifter för delägarnas räkning ej göras av numrerade protokollsbilagor, såsom kungörelser, kallelser och fullmaktshandlingar m. fl. handlingar, eller av räkning å statsverket tillkommande ersättning för förrättningen och ej heller av areal- och kontrollängder, såvida särskild begäran ej framställts därom.

Fastighetsbildningssakkunniga.

Till en början har fastighetsbildningssakkunniga berört frågan i vad mån originalhandlingarna kan förenklas. De sakkunniga har därvid funnit att de partiella lagändringar, som skulle kunna genomföras, knappast kunde leda till förenklingar av nämnvärd praktisk betydelse. Vidare har de sakkunniga i detta sammanhang uttalat, att gällande lagbestämmelser ej torde utgöra hinder mot att i administrativ ordning utfärdades föreskrifter om förenklingar i redogörelsen vid avstyckningsförrättning.

De sakkunniga har härefter upptagit frågan om sakägarnas behov av förrättningshandlingarna. Sådant behov föreläge främst beträffande de handlingar, som utvisade resultatet av förrättningen, alltså — förutom karta — i huvudsak protokoll med föreningar, koordinatförteckningar och punktbeskrivningar samt, i förekommande fall, delningsbeskrivning och vidräkning rörande likvider. Men även andra förrättningshandlingar kunde vara av intresse för sakägarna. Särskilt kunde så vara fallet under besvärstiden, då sakägarna skulle bedöma, om anledning funnes att överklaga beslut under förrättningen. Sakägarnas exemplar av förrättningshandlingarna kunde även tjäna som upplysningskälla t. ex. vid framtida jorddelningsförrättningar och överlåtelse. Vissa av de handlingar, som vanligen inginge i en förrättnings-

akt, vore emellertid i regel ej av något intresse för sakägarna ur någon av angivna synpunkter. Beträffande några sådana handlingar hade föreskrift om deras utmönstrande ur sakägarnas aktexemplar ansetts kunna meddelas i arbetsordningen för distriktsorganisationen. Emellertid vore det enligt de sakkunnigas mening möjligt att utesluta även andra handlingar, som åtminstone i regel kunde anses sakna intresse för sakägarna efter det förrättningen avslutats. Detta gällde i främsta rummet även andra mätningstekniska beräkningshandlingar än dem, som omfattades av föreskriften i arbetsordningen. Ett annat exempel på handlingar, som utan olägenhet kunde uteslutas, vore ansökan om förrättningen. Skulle sakägare i något fall vilja taga del av handling, som ej inginge i sakägarnas aktexemplar, funnes alltid möjlighet att få tillgång till koncepthandlingarna hos förrättningsmannen eller på länslantmäterikontoret.

De sakkunniga har — då någon uttömmande uppräkningshandlingar, som alltid skulle medtagas, och de, som kunde uteslutas, ej syntes böra göras i lagen — förordat, att till 16 kap. 2 § och 19 kap. 21 § måtte fogas tillägg av den innebörden, att lantmäteristyrelsen skulle äga befogenhet att, inom förut angivna ram, meddela närmare föreskrifter om uteslutande av handlingar från delägarnas exemplar av förrättningsakten.

Yttrandena.

De sakkunnigas förslag har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. Särskilda uttalanden om den räckvidd reformen borde givas förekommer i vissa yttranden.

Sålunda har *ägodelningsdomaren i Ängermanlands södra domsaga* framhållit, att det med hänsyn till fullföljdsfrågan vore av vikt att sakägarexemplaret ej gäves för snäv omfattning. Av liknande skäl har *riksförbundet landsbygdens folk* föreslagit, att i lantmäteristyrelsens anvisningar borde föreskrivas, att lantmätaren på sammanträde borde efterhöra huruvida vissa handlingar kunde uteslutas. Även *advokatsamfundet* har förordat en restriktiv tillämpning av möjligheten att utesluta handlingar ur sakägarnas exemplar. Till stöd härför har samfundet väsentligen åberopat, att om original-exemplaret bleve förstört genom exempelvis eldsolycka sakägarnas exemplar vore den enda återstående källan för upplysningar om förrättningen. Därtill komme, att den arbetslättnad som vunnits genom reformen syntes i flertalet fall vara obetydlig. *Överlantmätaren i Västmanlands län* har framhållit, att vissa handlingar, exempelvis redogörelser för skifteslagsarealinnehåll, ägoslagsfördelning och ägobeskrivning, kunde vara av intresse ur annan synpunkt än att konstatera resultatet av förrättningen, t. ex. vid fastighetstaxering. Förslaget syntes emellertid ej innebära att sådana handlingar skulle uteslutas ur sakägarnas exemplar.

Advokatsamfundet har uttalat, att ansökningen många gånger innehölle sådana upplysningar angående sökandens avsikt att den ej borde uteslutas. Liknande synpunkt har framförts av *ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga* samt *överlantmätaren i Östergötlands län*. *Ägodelningsdoma-*

ren i Gällivare domsaga har ansett, att i avstyckningsakt intagen överlåtelsehandling ej borde uteslutas, då den vore av betydelse ur identifieringssynpunkt vid behandling av lagfartsansökan.

Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga har ifrågasatt huruvida skäl finnes att förenkla den redogörelse som skall upprättas vid avstyckningsförrättning.

En utsträckning av reformen att avse även förrättningar enligt 5 kap. fastighetsbildningslagen och lagen om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m. har övervägts av *hovrätten över Skåne och Blekinge*. Hovrätten har emellertid ansett, att arbetsbesparing av större betydelse icke skulle vinnas härigenom.

Departementschefen.

Vissa av de handlingar, som ingår i en förrättningsakt, är av den beskaffenhet att de för sakägarna är av intet eller i varje fall blott obetydligt intresse. Hit torde som regel höra kungörelser, kallelser, fullmakter och mätningstekniska handlingar. Detsamma torde gälla även vissa andra handlingar, exempelvis en kortfattad och intetsägande ansökan. Emellertid kan någon allmängiltig regel ej givas, utan sakägarnas behov av vissa handlingar kan växla från fall till fall. Så kan behovet av att få del av viss bilaga vara beroende av hur protokollet utformats. Överväger en sakägare att fullfölja talan mot förrättningen kan det vara av betydelse för honom att få tillgång till en fullständig akt än om han är fullt nöjd med förrättningsresultatet.

Såsom ett led i strävandena att underlätta arbetet inom lantmäteriväsendet har fastighetsbildningssakkunniga förordat, att möjlighet skall öppnas att ur det för sakägarna avsedda exemplaret av förrättningsakten utsluta sådana handlingar som kan anses sakna intresse för sakägarna. I likhet med samtliga remissinstanser anser jag att en sådan reform bör vidtagas. Någon risk för rättsförlust för sakägarna synes reformen ej medföra; sakägarna äger självfallet städse att på begäran få sitt exemplar av akten kompletterat med de uteslutna handlingarna.

Reformen bör i första hand avse förrättningar enligt jorddelningslagen. På grund av hänvisningar blir de ändringar, som vidtages i jorddelningslagen, tillämpliga även beträffande laga skifte i stad och övriga förrättningar som avses i 6 kap. lagen om fastighetsbildning i stad. Ur enhetlighetssynpunkt synes reformen böra utsträckas att gälla även avstyckningsförrättningar enligt 5 kap. sistnämnda lag.

Det lämpligaste sättet för reformens genomförande torde vara att låta det ankomma på förrättningsmannen att avgöra i vilken mån handlingar kan uteslutas från sakägarexemplaret. Det förutsättes emellertid, att lantmäteristyrelsen till ledning för förrättningsmännen utfärdar närmare anvisningar i ämnet, vilket synes kunna ske även utan uttryckligt bemyndigande i lag. I anvisningarna torde böra angivas vilka typer av handlingar som regelmässigt kan uteslutas. Det torde emellertid böra erinras om att frågan måste

bedömas med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Om det exempelvis kan antagas att besvär kommer att anföras, kan denna omständighet föranleda att handlingar bör uteslutas i mindre utsträckning än vad som eljest kan ske. Det synes vidare vara lämpligt att i anvisningarna uttalas att förrättningsmannen i tveksamma fall bör inhämta sakägarnas mening i frågan.

I fråga om den närmare utformningen av de lagändringar, som erfordras för reformen, får jag hänvisa till vad som i avsnitt V anföres vid 16 kap. 2 § och 19 kap. 21 § jorddelningslagen samt 5 kap. 13 § fastighetsbildningslagen.

II. Platsen för sammanträde vid lantmäteriförrättning.

Gällande ordning.

Jorddelningslagen innehåller ingen föreskrift om var förrättnings-sammanträde skall hållas. I allmänhet torde emellertid lagens innebörd anses vara, att alla sammanträden under förrättningen måste hållas på platsen, d. v. s. där den jord är belägen, som förrättningen angår.

Fastighetsbildningssakkunniga.

Gällande princip om sammanträde på stället vore, har fastighetsbildnings-sakkunniga uttalat, motiverad av att de frågor och åtgärder, som förekomme vid sammanträdena, i stor utsträckning vore förenade med undersökning av mark- och ortsförhållanden eller eljest av den art, att de måste eller borde handläggas, där fastigheten vore belägen. Hållande av sammanträden på stället underlättade vidare i de flesta fall för sakägarna att närvara vid och följa förrättningen. Dessa synpunkter syntes ha särskild giltighet i fråga om laga skifte samt gränsbestämning, ägoutbyte och övriga förrättningar, som avsåges i 20 kap. jorddelningslagen. De sakkunniga hade ej heller funnit lämpligt att i förevarande sammanhang föreslå något undantag från den förut angivna regeln i fråga om dessa förrättningar.

Beträffande avstyckningsförrättning enligt jorddelningslagen däremot har de sakkunniga framhållit, att om man bortsåge från den jord- och planpolitiska bedömningen, avstyckningsförrättning i flertalet fall vore av jämförelsevis enkel beskaffenhet. I många fall genomfördes en avstyckning på ett sammanträde. Det torde emellertid icke vara ovanligt att vid ett första sammanträde visserligen all erforderlig utredning skett, men att lantmätaren icke funne sig beredd att omedelbart fatta beslut i tillståndsfrågan, med påföljd att ytterligare ett sammanträde måste hållas. En vanlig anledning härtill vore att frågan om tillstånd till förvärv av det till avstyckning föreslagna området ännu ej vore avgjord. I dylika fall syntes detta sammanträde i regel lika väl kunna hållas exempelvis på lantmätarens kontor som på förrättningsstället. Även i övrigt torde det ej sällan vid avstyckningsförrätt-

ningar, som handlades vid flera sammanträden, framstå såsom fullt tillräckligt att ett av sammanträdena hölles på platsen.

De sakkunniga har därför förordat den ordningen vid avstyckningsförrättning, att minst ett sammanträde skulle hållas på stället samt att det beträffande övriga sammanträden borde anförtros åt lantmätaren att bedöma om de lämpligen borde hållas på stället eller på annan plats.

Avstyckning inom detaljplanerade områden, har de sakkunniga fortsatt, intoge emellertid en särställning. Sålunda vore dispositionen av marken inom planlagda områden prövad i samband med planens fastställande eller godkännande. Uppdelning av den i byggnadsplan upptagna kvartersmarken i byggnadsplatser torde i flertalet fall vara ganska given och vore ofta redan tidigare skisserad. Lantmätaren ägde i allmänhet ingående kännedom om Orts- och markförhållandena inom planlagda områden. Ur allmän synpunkt mötte icke hinder att öppna möjlighet att genomföra avstyckning inom planområde utan något sammanträde på stället. Hänsynen till sakägarnas intressen utgjorde ej heller hinder härför. Den kontakt mellan lantmätaren och sakägarna, som kunde vara nödvändig, torde i regel kunna ske helt formlöst före första sammanträdet på sätt som funnes lämpligast. Sedan det på detta sätt klargjorts hur avstyckningen vore avsedd att ske, torde sakägarna ofta ej ha något intresse av att närvara vid förrättningens handläggning på sammanträde. Några stridiga intressen mellan olika sakägare förelåge i regel ej. Förrättningen komme huvudsakligen att framstå som ett tekniskt förfarande för avskiljande av ett av sakägarna anvisat område.

Under återopande av vad sålunda anförts har de sakkunniga förordat, att möjlighet måtte öppnas att verkställa avstyckning inom planområden utan att något sammanträde hölles på stället. Skillnad borde ej göras mellan å ena sidan stadsplaner och sådana byggnadsplaner, som fastställts efter den 1 januari 1948, samt å andra sidan äldre sådana planer ävensom avstyckningsplaner. Inom de äldre planerna, vilka ofta upprättats för alltför stora områden, krävdes visserligen ibland särskild uppmärksamhet från förrättningsmannens sida. Men det borde få ankomma på lantmätaren att bedöma, när omständigheterna vore sådana, att sammanträde på platsen ur ifrågavarande synpunkt tedde sig helt meningslöst.

De sakkunniga har understrukt, att vid bedömningen huruvida visst eller — vid avstyckning inom planområde — samtliga sammanträden kunde hållas annorstädes än på platsen viss försiktighet borde iakttagas. Hade sakägare begärt att sammanträde skulle hållas på stället, torde så böra ske. Sakägarna borde alltså få tillfälle att yttra sig i frågan. Detta kunde lämpligen ske vid första sammanträdet, som antagligen regelmässigt komme att hållas på stället. I de fall, då byggnadsnämnd skulle underrättas om förrättningen, borde även byggnadsnämndens mening inhämtas.

Rörande den närmare utformningen av förslaget har de sakkunniga framhållit, att såsom förutsättning för att sammanträde skulle få hållas annorstädes än på platsen i lagtexten borde angivas att detta kunde ske utan

olägenhet. Att i lagtexten särskilt utsäga att sakägare och i vissa fall byggnadsnämnd borde höras syntes ej vara erforderligt. Lämpliga anvisningar härom torde böra utfärdas i administrativ ordning. Skulle vid förrättnings- sammanträde handläggas även annan fråga än avstyckningen — antingen så att vid avstyckningen skedde gränsbestämning eller avsättande av mark till gemensamhetsskog enligt bestämmelserna i 19 kap. 10 § och 12 § fjärde stycket jorddelningslagen eller ock så, att med avstyckningen kombinerats annan förrättning i enlighet med regeln i 20 kap. 6 § 2 mom. — torde, utan att detta uttryckligen angåves i lagtexten, vara uppenbart, att sammanträdet skulle hållas på stället. Enligt de sakkunnigas förslag skall de av dem föreslagna reglerna upptagas i ett nytt stycke i 19 kap. 5 § jorddelningslagen.

Yttrandena.

Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller lämnat utan erinran förslaget att öppna möjlighet att hålla sammanträde vid avstyckningsförrättning annorstädes än på platsen. Beträffande den utsträckning i vilken sådan möjlighet bör beredas har emellertid ett betydande antal remissinstanser anfört annan mening än de sakkunniga.

Sålunda har förslaget, att vid avstyckning inom planområden intet sammanträde behövde hållas på platsen, avstyrkts av *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga*, medan *överlantmätarna i Stockholms, Östergötlands och Hallands län* givit uttryck för tveksamhet om lämpligheten av förslaget. Härvid har åberopats i huvudsak, att planen ofta ej vore så utarbetad, att det icke föreläge behov av jämkningar och kompletteringar, vilket kunde upptäckas först vid besök på platsen. Detta gällde särskilt avstyckningsplaner och äldre byggnadsplaner. Den nämnde ägodelningsdomaren har därjämte framhållit, att det icke torde ha varit avsett att utstakningen skulle ske utan lantmätarens medverkan. Utstakningen borde ske vid sammanträde, vilket vore ganska viktigt, då den utmärkta gränsen gällde framför kartans visning. Härutöver har *överlantmätaren i Kronobergs län* understrukt, att även vid avstyckning inom planområden i de flesta fall åtminstone ett sammanträde behövde hållas på platsen, varjämte *riksförbundet landsbygdens folk* betonat vikten av att kontakten mellan förrättningsman och sakägare ej försämrades samt framhållit den särskilda uppmärksamhet äldre byggnadsplaner och avstyckningsplaner tarvade vid bedömandet av frågan om sammanträde på platsen kunde underlåtas.

Å andra sidan har åtskilliga remissinstanser givit uttryck för uppfattningen att reformen borde kunna givas en större räckvidd än de sakkunniga föreslagit. Sålunda har *hovrätten över Skåne och Blekinge* ifrågasatt om icke ett stadgande av den innebörd de sakkunniga föreslagit borde avse även förrättning enligt 5 kap. fastighetsbildningslagen. *Överlantmätaren i Kalmar län* har hävdad, att den valfrihet beträffande sammanträdesplatsen, som föreslagits för avstyckningar inom planområden, utan risk kunde utsträc-

kas till alla avstyckningar. Uttalande i samma riktning har gjorts av *överlantmätaren i Gotlands län*, *Ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga*, *överlantmäterna i Stockholms* och *Norrbottnens län* samt *advokatsamfundet* har påpekat, att möjligheten att hålla något eller några av sammanträdena vid en förrättning annorstädes än på platsen borde utsträckas att gälla alla förrättningar. Till stöd härför har åberopats bl. a., att även vid andra förrättningar än avstyckningar kunde förekomma frågor, t. ex. äganderettsfrågor, som icke behövde behandlas på platsen, ävensom att det ej vore ovanligt att ingen av sakägarna bodde på platsen. Då avstyckningsförrättning kombinerats med annan förrättning, bleve det vidare enligt sakkunnigförslaget nödvändigt att hålla sammanträde på platsen exempelvis för att meddela ett formellt beslut i en tidigare på platsen i realiteten slutbehandlad ägoutbytesfråga, vars definitiva avgörande fått anstå i avvaktan på viss sådan utredning i avstyckningsfrågan, som ej krävde vidare sammanträde på platsen.

Vidare har *Svea hovrätt*, *överlantmätaren i Uppsala län* samt *Sveriges lantmätarförening* gjort uttalanden som innebär, att frågan om platsen för sammanträdet helt borde läggas i förrättningsmannens hand. Nämda överlantmätare har givit uttryck för den uppfattningen, att behovet av sammanträde på platsen icke berodde på vilken kategori förrättningen tillhörde utan på omständigheterna i det särskilda fallet, vilket vore oberoende av om förrättningen vore av den ena eller andra arten. Lantmätarföreningen har hänvisat till att ingen bestämd regel givits om platsen för sammanträde med ägodelningsrätt. Och Svea hovrätt har uttalat, att enligt gällande rätt hinder icke torde möta, att frågor, som utan olägenhet kunde dryftas annorstädes än å själva förrättningsstället, behandlades å annan plats. Fall torde förekomma då förrättning helt och hållet ägde rum på annan plats än förrättningsstället. Att ändra denna praxis syntes icke påkallat. Med hänsyn härtill vore det icke lämpligt att begränsa en lagstiftningsåtgärd i ämnet att avse allenast avstyckningsförrättning, eftersom då e contrario kunde dragas den slutsatsen att varje annat sammanträde än sådant som avsåges i det införda stadgandet måste hållas på platsen. Under alla omständigheter borde ur förslaget strykas föreskriften om att, där förrättningen ej avsåge planområde, minst ett sammanträde skulle hållas å den ort, där jorden låge.

Det må framhållas, att åtskilliga av de remissinstanser, som förordat utvidgning i förhållande till sakkunnigförslaget av möjligheten att hålla sammanträde annorstädes än på platsen, understrukit, att risk ej föreläge att lantmäterna missbrukade möjligheten.

Sveriges advokatsamfund och *riksförbundet landsbygdens folk* har särskilt betonat, att yrkande av sakägare att sammanträde skulle hållas på stället skulle efterkommas. Advokatsamfundet har hemställt att en regel av detta innehåll måtte upptagas i lagtexten. Av liknande uppfattning som advokatsamfundet är *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga*, vilken dock förklarar, att förrättningsmannen icke borde ha en ovillkorlig

skyldighet att efterkomma en begäran från sakägare, att sammanträde skulle hållas på stället. Ägodelningsdomaren har vidare framhållit, att förutsättningarna i övrigt för att sammanträde skulle få hållas annorstädes än på platsen borde fullständigare än som skett i förslaget angivas i lagtexten.

Departementschefen.

Det ligger i sakens natur, att en lantmäteriförrättning som regel måste äga rum på den fastighet förrättningen avser. Huvudregeln måste därför vara att förrättningssammanträdena skall hållas på stället. Regeln torde emellertid ej böra vara undantagslös. Vid en förrättning kan förekomma frågor, som utan olägenhet kan handläggas annorstädes än på stället. Gången av en förrättning kan vara sådan att efter ett visst stadium vidare sammanträden på marken framstår som helt onödiga. Tvekan kan därför ej råda om att man bör öppna möjlighet att hålla sammanträde annorstädes än på stället. Härom är också såväl de sakkunniga som samtliga remissinstanser ense.

Däremot har olika meningar framförts beträffande frågan hur långt man skall gå i denna riktning. Sakkunnigförslaget innebär, att man skulle giva olika regler om möjligheten att hålla sammanträden annorstädes än på platsen för förrättningar av skilda slag. Även om de sakkunnigas förslag tager sikte på de fall där sammanträde annorstädes än på platsen vanligast kan ifrågakomma, anser jag, i likhet med åtskilliga remissinstanser, att även vid andra typer av förrättningar än dem som omfattas av de sakkunnigas förslag det emellanåt kan vara lämpligt att möjlighet finnes för ett fritt val av sammanträdesplats. Av avgörande betydelse synes vara icke arten av förrättningen utan omständigheterna i det särskilda fallet. Enligt min mening bör man därför gå den vägen att möjlighet bör finnas vid alla förrättningar att hålla sammanträde annorstädes än där jorden är belägen. I det särskilda fallet får provas om möjligheten skall utnyttjas.

Avgörande härför bör i första hand vara om så kan ske utan olägenhet ur allmän synpunkt. Det skall med andra ord vara tydligt, att utredningen blir tillfredsställande även om sammanträdet ej hålles på platsen. Bedömandet av denna fråga bör ankomma på lantmätaren. Emellertid kan det, såsom de sakkunniga och även vissa remissinstanser framhållit, för sakägarna vara av betydande intresse huruvida sammanträde hålles på platsen eller annorstädes. Att göra möjligheten att hålla sammanträde annorstädes än på platsen beroende av ett uttryckligt medgivande av sakägarna synes dock ej vara lämpligt. Understundom torde det nämligen vålla lantmätaren ej ringa svårighet att inhämta sakägarnas yttrande i frågan. Jag förutsätter emellertid, att om sakägarna eller någon av dem uttalat önskemål om att sammanträde hålles på platsen, lantmätaren tillmötesgår önskemålet.

Det torde endast mera undantagsvis kunna förekomma att förrättning kan genomföras utan att något sammanträde alls hålles på platsen. De förrättningar då så möjligen kan ske torde i främsta rummet vara vissa av-

styckningsförrättningar inom planområden. Att upptaga någon särskild regel i detta hänseende synes mig knappast erforderligt. Med den utformning av bestämmelserna som i det föregående förordats får även frågan om förrättningen kan genomföras utan att något sammanträde hålles på platsen bli beroende på lantmätarens bedömning i det särskilda fallet.

Lämpligt synes vara att lantmäteristyrelsen till ledning för förrättningsmännen utfärdar vissa anvisningar, vilka åtminstone till dess närmare erfarenhet vunnits väsentligen torde böra anknyta till vad de sakkunniga anfört. Med hänsyn till den frihet i bedömningen, som enligt vad jag förordat tillägges lantmätaren, synes skäl föreligga att ålägga överlantmätarna att ägna särskild uppmärksamhet åt att sammanträde på platsen ej underlåtes i fall, då sådant varit påkallat.

Såsom förut anförts innehåller jorddelningslagen intet uttryckligt stadgande om var sammanträde skall hållas. Det torde vara lämpligt att i samband med införande av bestämmelsen, att sammanträde må hållas annorstädes än där jorden är belägen, även låta huvudregeln, att sammanträde skall hållas på platsen, komma till uttryck i lagtexten. Stadgandet torde böra upptagas under 3 kap. jorddelningslagen, lämpligen i en ny paragraf betecknad 5 a §. På grund av hänvisningar i 19 och 20 kap. jorddelningslagen samt 5 och 6 kap. fastighetsbildningslagen blir stadgandet tillämpligt även på de förrättningar som avses i dessa kapitel.

III. Tiden för insändande av förrättningshandlingar till överlantmätaren i visst fall.

Gällande ordning.

Enligt 21 kap. 22 § första stycket jorddelningslagen skall besvär över avslutad avstyckningsförrättning ingivas till ägodelningsdomaren inom trettio dagar från den dag, då förrättningen avslutats. Därest emellertid avstyckningen vid förrättningens avslutande godkänts av samtliga sakägare genom påskrift å protokollet, får enligt andra stycket i samma paragraf talan mot förrättningen sedermera icke föras.

Jämlikt 21 kap. 41 § åligger det lantmätaren att, sedan jorddelningsförrättning avslutats, inom den för varje fall stadgade besvärstiden insända karta och övriga handlingar angående förrättningen till överlantmätaren. Enligt sista punkten i samma paragraf skall i fall, varom i 22 § andra stycket sägs, handlingarna insändas inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad.

I allmänhet kan fastställelseprövningen av en förrättning ej ske förrän efter besvärstidens utgång. I fråga om avstyckning, som blivit på angivet sätt godkänd, kan emellertid enligt 21 kap. 43 § sista stycket prövningen företagas utan att den för avstyckning stadgade besvärstiden gått till ända.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga har framhållit, att bestämmelsen, att handlingarna rörande godkänd avstyckningsförrättning skulle insändas inom femton dagar från förrättningens avslutande, uppenbarligen tillkommit i syfte att påskynda ärendets handläggning. Erfarenheten visade emellertid, att stadgandet i viss utsträckning åsidosatts därigenom, att lantmätarna underlåtit att taga sakägarnas godkännande å förrättningar i den utsträckning som varit möjlig. Anledningen härtill vore att det visat sig svårt att iakttaga den kortare expeditionstiden.

En utväg att avhjälpa anmärkta missförhållande kunde synas vara, har de sakkunniga fortsatt, att i administrativ ordning inskräpa skyldigheten för lantmätarna att i förekommande fall ge sakägarna erforderlig information om möjligheten att godkänna förrättningen. Det kunde emellertid ej förnekas, att en så kort expeditionstid som den ifrågavarande, om den i ett större antal fall skulle bli tillämplig, stundom skulle kunna medföra vissa svårigheter att planlägga och genomföra förrättningsarbetet inom distriktet på ett rationellt sätt. Iordningställande och expediering av handlingar kunde nödvändiggöra olägliga avbrott i fältarbetet och förorsaka ökat antal resor. I praktiken syntes ett slopande av bestämmelsen om den särskilda kortare expeditionstiden icke innebära något eftersättande av sakägarnas intresse av snabbhet i förfarandet. Föreläge särskilda skäl för brådskande behandling torde förrättningsmännen regelmässigt söka att såvitt möjligt tillgodose sakägarnas önskemål härom. Härtill komme, att det för arbetet på distriktskontoren skulle innebära viss förenkling att kunna räkna med enhetliga expeditionstider för alla avstyckningar.

På grund av vad såunda anförts har de sakkunniga förordat, att stadgandet i 21 kap. 41 § sista punkten jorddelningslagen måtte upphävas.

Yttrandena.

De sakkunnigas förslag under denna punkt har av samtliga remissinstanser tillstyrkts eller lämnats utan erinran. *Flera överlantmätare* har understrukit, att förslaget ej torde komma att innebära någon tidsförlust för sakägarna, då förrättningsmännen även framdeles komme att i brådskande ärenden översända handlingarna så snart det vore möjligt.

Departementschefen.

I likhet med de sakkunniga och samtliga remissinstanser anser jag, att den i 21 kap. 41 § jorddelningslagen upptagna särbestämmelsen, att handlingarna rörande godkänd avstyckningsförrättning skall insändas till överlantmätaren redan inom femton dagar från förrättningens avslutande, bör upphävas.

IV. Fastställelseprövningen.

Gällande ordning.

Sedan förrättning enligt jorddelningslagen avslutats, skall, oberoende av om talan däremot fullföljts eller ej, i viss ordning prövas, huruvida förrättningen är lagligen beskaffad. Är så fallet, skall förrättningen fastställas. De myndigheter, som har att verkställa fastställelseprövningen, är för olika fall ägodelningsrätt, ägodelningsdomare och överlantmätare. Reglerna om fastställelseprövningen återfinns i 21 kap. jorddelningslagen.

I fråga om icke överklagade förrättningar är enligt 43 § andra stycket huvudregeln, att fastställelseprövningen skall verkställas av ägodelningsdomaren. Beträffande förrättning som enbart avser avstyckning, vilken ej beror av sammanläggning, samt i sammanhang med avstyckningen verkställd gränsbestämning gäller dock enligt 43 § tredje stycket, att prövningen ankommer på överlantmätaren.

Såväl ägodelningsdomarens som överlantmätarens befogenheter är på visst sätt inskränkta. De äger allenast — under vissa angivna förutsättningar — fastställa förrättningen. Villkoren är, att anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad, att länsstyrelsen, lantbruksnämnden, byggnadsnämnden eller, i fall då prövningen verkställs av ägodelningsdomaren, överlantmätaren icke framställt erinran mot förrättningen samt att, i fråga om avstyckning som beror av sammanläggning, förordnande tillika gives om sammanläggningen. Är förhållandena ej sådana att förrättningen enligt nu angivna regler kan fastställas, skall enligt 43 § frågan om fastställelse hänskjutas till ägodelningsrättens prövning.

Ägodelningsrätten har vidare att företaga prövning av frågan om fastställelse av förrättning, mot vilken talan fullföljts. Enligt 42 § gäller nämligen, att ägodelningsrätten, när besvär över förrättning anförts, har att pröva förrättningen till alla delar, även om anmärkning mot förrättningen blott gjorts i viss del.

Av 28 och 43 §§ framgår, att även förrättning, i fråga om vilken fastställelseprövningen tillkommer annan myndighet än överlantmätaren, i första hand skall granskas av denne, som har att avgiva yttrande i ärendet till fastställelsemyndigheten. Yttrandet skall även innehålla redogörelse för verkställd teknisk granskning av förrättningen.

I övrigt reglerar jorddelningslagen ej närmare, i vilka hänseenden granskning av förrättning skall ske i samband med fastställelseprövningen. I princip torde lagens innebörd vara, att förrättningens laglighet i alla hänseenden skall kontrolleras.

Beträffande överlantmätarens granskning har lantmäteristyrelsen meddelat vissa närmare bestämmelser. I 33 § arbetsordningen för länslantmäterikontoren, utfärdad den 15 mars 1951, föreskrives sålunda följande:

Vid den granskning och prövning av förrättningar, som enligt lag ankommer på överlantmätaren, skall denne verka för en riktig tillämpning av de författningar och föreskrifter, som gälla för lantmäteriverksamheten.

Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att lagstiftningens syftemål i *jordpolitiskt* och *planpolitiskt* avseende förverkligas och att möjligheterna i övrigt att åstadkomma en ändamålsenlig fastighetsindelning och en lämplig lokalisering av bebyggelsen tillvaratagas.

Granskningen av *fastighetsutredningar* och *tekniska åtgärder* vid förrättningar bör syfta till att förebygga att fastställda förrättningar innehålla brister och felaktigheter, som kunna vålla sakägare rättsförlust eller medföra oklarhet i framtiden i fråga om innebörden av träffade avgöranden. Granskningen bör därför främst avse de förhållanden och åtgärder, som ha avgörande betydelse i nämnda hänseenden.

I fråga om inriktning och omfattning av den granskning, som avser förrättningarnas handläggning, fastighetsutredningar och tekniska åtgärder skola följande anvisningar tjäna till ledning.

Granskning bör ske av fastighetsredovisning och av frågor rörande vattenområden, fiske, samfälligheter, servitut och gränser samt av innehållet i träffade föreningar och beslut. Därjämte bör prövas om förrättningen innefattar så fullständiga bestämmelser, som erfordras för att den rätt skall fylla sitt ändamål.

Beträffande skiftesförrättning bör därutöver uppmärksamhet ägnas särskilt åt frågorna om skifteslagets omfång, tillstånd till skifte, delningsgrunden och dess tillämpning vid skiftet, skiftesläggning samt likvider.

I fråga om avstyckningsförrättning bör undersökas att överensstämmelse råder mellan avstyckning och upplåtelseavhandling, om sådan ligger till grund för förrättningen, samt att gällande planer och bestämmelser för markens bebyggande iakttagits.

Granskningen bör i regel avse även förrättningens *formella handläggning*. Därvid skola frågorna om kungörelse- och kallelseförfarande, fullmakter, förvärvstillstånd samt besvärshänvisning uppmärksammas. Beträffande sådan gränsbestämning, som fastställs av överlantmätaren, skall särskild uppmärksamhet ägnas äganderättsredovisningen. Även i övrigt bör äganderättsredovisningen granskas, i den mån så kan ske.

I fråga om de rent tekniska åtgärder, som hänföra sig till mätning, beräkningar av skilda slag, kartering samt arealuträkning m. m., bör granskningen i första hand ske genom överslagskontroller eller stickprovundersökningar.

På överlantmätarens bedömande skall bero om granskningen i det enskilda fallet skall utvidgas eller inskränkas i förhållande till vad sålunda angivits. Uppmärksamhet bör därvid ständigt ägnas åt att granskningen icke göres mera ingående än nödigt.

Fastighetsbildningssakkunniga i 1951 års promemoria.

Efter att ha framhållit, att under senare år frågan om fastställelse-systemets behövlighet och lämplighet varit föremål för livlig diskussion, har de sakkunniga anfört, att spörsmålen huruvida fastställelseprövningen skulle bibehållas och huru den i så fall lämpligen borde vara anordnad förutsättningslöst måste övervägas vid utarbetande av en ny jorddelningslagstiftning. Med hänsyn till rådande arbetsförhållanden inom lantmäteriet vore det visserligen synnerligen angeläget, att möjliga förenklingar i lantmäteriarbetet genomfördes utan onödigt dröjsmål. Skäl kunde också otvivelaktigt anföras för att helt och hållet avskaffa fastställelseprövningen. Emellertid syntes det icke vara påkallat att i förevarande sammanhang taga slutlig ståndpunkt i frågan eller att gå in på de många och delvis svårlösta

problemställningar som därvid uppkomme. De sakkunniga hade nämligen kommit till den uppfattningen att det under alla förhållanden vore olämpligt att redan nu genomföra en sådan ändring. Ett slopande av fastställelseprövningen skulle kräva genomgripande ändringar i jorddelningslagen och jordregisterförordningen och även i viktiga hänseenden beröra de allmänt civilrättsliga reglerna om lagfart och inteckning. Härtill komme, att med den utveckling som under de senaste åren ägt rum i det viktigaste momentet av fastställelseprövningen, den jord- och planpolitiska kontrollen, ett flertal myndigheter samverkade. Den närmare utformningen av denna samverkan hade skett genom administrativa föreskrifter och anvisningar, vilka vore föremål för fortlöpande kompletteringar, allteftersom nya erfarenheter vunnos. Ytterligare erfarenheter av den nuvarande ordningen borde avvaktas, innan frågan gäves en mera slutgiltig lösning.

Några motsvarande hinder föreläge däremot icke — har de sakkunniga fortsatt — mot att, i den mån skäl därför i övrigt vore för handen, genomföra lättnader i fråga om *granskningsskyldighetens omfattning*. Syftet med fastställelseprövningen vore, att i möjligaste mån säkerställa allmän och enskild rätt, som kunde beröras av förrättningarna. En eftergranskning i detalj sådan som den i jorddelningslagen förutsatta innebure en viss garanti för att förrättningsresultaten bleve riktiga och bedömningen någorlunda enhetlig. Ökad säkerhet i kontrollen krävde emellertid i allmänhet ett större mått av arbetsinsats och tidsåtgång. En jämförelsevis obetydlig ökning i rättssäkerheten kunde måhända komma att kräva betydande offer i nämnda hänseenden. I viss mån ställdes man alltså inför ett avvägningsproblem. Spörsmålet vore också av organisatorisk art. Målet vore att få till stånd såvitt möjligt riktiga förrättningsresultat. Frågan vore då, hur den tillgängliga arbetskraften bäst skulle utnyttjas för att främja detta syfte.

Granskningssystemet hade i stort sett utbildats under en tid, då förhållandena inom lantmäteriet vore helt andra än de nu rådande. En utredning av frågan om möjligheten och lämpligheten av att inskränka fastställelseprövningens omfattning syntes därför i främsta rummet böra bygga på praktiska erfarenheter under senare tid av gällande ordning. I syfte främst att få fram statistiskt material rörande i vilken utsträckning vid eftergranskningen av förrättningar framkommit fel, som föranlett undanröjande, återförvisning eller annan åtgärd för rättelse, hade de sakkunniga inhämtat vissa uppgifter.

Resultatet för hela riket av den statistiska undersökningen beträffande undanröjda och återförvisade förrättningar framgår av följande sammanställning över det totala antalet verkställda legala förrättningar, som slutredovisats under tiden den 1 januari 1948—den 30 juni 1950, samt antalet därav, som på grund av föreskrift om ändring i förrättningsresultatet återförvisats eller undanröjts.

Förrättnings art	Totala antalet slutredovisade förrättningar under tiden $\frac{1}{1}$ / $\frac{48$ — $\frac{30}{9}$ / $\frac{50$	Ändring efter föreskrift av domstol (KB)											
		i formellt eller tekniskt avseende samt övriga ändringar, som ej angå själva fastighetsbildningen						avseende fastighetsbildningen (det materiella resultatet)					
		efter besvär av sakägare	övriga	summa av kol. 3 och 4	förrättningen återförvisad	förrättningen undanröjd	i tillståndsfrågan i underställningsmål	efter besvär av sakägare	övriga	summa av kol. 9 och 10	förrättningen återförvisad	förrättningen undanröjd	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1. Gränsbestämningar	2 126	8	20	28	20	8	—	11	8	19	17	2	
2. Avstyckningar	44 690	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
a) inom detaljplan.....	—	0	38	38	20	18	2	4	109	113	18	35	
b) för jordbruks- eller skogsbruksändamål..	—	1	29	30	9	21	9	7	77	84	16	68	
c) övriga.....	—	6	139	145	79	66	29	5	449	454	44	410	
3. Laga skiften	786	5	22	27	26	1	6	6	24	30	13	17	
4. Övriga förrättningar ..	5 592	25	26	51	42	9	—	23	15	38	28	10	
Summa	53 194	45	274	319	196	123	46	56	652	738	136	602	
% av totala antalet			0·1	0·5	0·6	0·4	0·2	0·1	0·1	1·3	1·4	0·3	1·1

De sakkunniga har i anslutning till denna sammanställning framhållit, att samtliga ändrade förrättningar uppginge till 1 057, motsvarande 2,0 procent av samtliga verkställda förrättningar, och utgjordes av 332 återförvisade och 725 undanröjda förrättningar. Endast 10 procent av samtliga ändringar vore föranledda av besvär av sakägare; 90 procent av ändringarna hade tillkommit på grund av granskningen hos överlantmätaren eller annan myndighet.

Vidare har de sakkunniga i en särskild tabell angivit huru ändringarna fördelar sig på olika slag av förrättningar. Tabellen är av denna lydelse.

Förrättnings art	Antal förrättningar ¹	Ändringar			Summa ändringar i % av antalet förrättningar inom gruppen
		på grund av formella eller tekniska brister	på grund av brister i det materiella resultatet	Summa	
1. Gränsbestämningar.....	2 126	28	19	47	2·2
2. Avstyckningar	44 690				
a) inom detaljplan	(14 000)	38	113	151	1·1
b) för jordbruk m m.	(2 700)	30	84	114	4·2
c) övriga.....	(28 000)	145	454	599	2·1
3. Laga skiften	786	27	30	57	7·3
4. Övriga förrättningar.....	5 592	51	38	89	1·6
Summa	53 194	319	738	1 057	2·0

¹ Antalet inom parentes är statistiskt uppskattat.

I anslutning till de sålunda lämnade uppgifterna har de sakkunniga framhållit, att man för framtiden syntes kunna räkna med en avsevärt lägre ändringsfrekvens än den som framginge av siffrorna. Materialet omfattade nämligen även förrättningar verkställda före år 1948, d. v. s. under tid då distriktsorganisationen ännu icke utbyggts med kvalificerad biträdespersonal. Brister i tekniskt avseende torde vidare till betydande del bero på den efter den 1 januari 1948 nyanställda personalens bristande rutin. Efter de 1947 genomförda skärpningarna av de materiella villkoren för fastighetsbildning hade numera rättspraxis stadgats, varför den jord- och planpolitiska bedömningen torde kunna ske med allt större säkerhet och enhetlighet.

De sakkunniga har vidare beaktat att rättelser göres även under hand. Dessa ingår ej i de förut angivna sammanställningarna. Det låge i sakens natur, har de sakkunniga anfört, att ändringar under hand mestadels vore ganska betydelselösa. Ändringar av större betydelse kunde ej verkställas på detta sätt. Som allmän regel syntes kunna sägas, att underhandsrättelserna avsåge förhållanden, som endast i undantagsfall hade kunnat medföra rättsförlust för sakägare men däremot, om ändring ej skett, kunnat medföra viss oklarhet i framtiden i fråga om innebörden av träffade beslut eller verkställd redovisning. Divergerande uppgifter om antalet ändringar under hand hade framkommit. Från överlantmätarkåren hade sålunda uppgivits, att antalet förrättningar, vilka rättats under hand, i förhållande till totala antalet avslutade förrättningar inom respektive grupper uppginge för gränsbestämningar till 14 procent, avstyckningar till 10 å 12 procent, laga skiften till 15 procent och övriga förrättningar till 13 procent. De från förrättningsmannakåren lämnade uppgifterna hölle sig genomsnittligt till ungefär halva de angivna procentalen. De stora avvikelserna i uppgifterna syntes väsentligen hänföra sig till olika uppfattning om vad som över huvud skulle rubriceras som rättelse, alltså om härunder skulle inbegripas även mindre kompletteringar.

I promemorian har de sakkunniga återgivit vad lantmäteristyrelsen i en den 4 juni 1951 dagtecknad skrivelse till de sakkunniga anfört om möjligheterna att inskränka granskningen vid fastställelseprövningen. I skrivelsen har styrelsen inledningsvis uttalat, att arbetskraftförhållandena inom lantmäteriväsendet under senare år berett lantmäteristyrelsen stora bekymmer. Trots att distriktsorganisationens kapacitet ökat högst avsevärt efter omorganisationen år 1948 växte balansen alltmer. Vid årsskiftet 1950/51 motsvarade den enligt verkställda undersökningar sammanlagt över 12 000 arbetsmånader. Styrelsen har förklarat, att det utan tvekan viktigaste momentet i överlantmätarens granskning vore prövningen ur jord- och planpolitiska synpunkter, den jordpolitiska kontrollen. I denna prövning deltog även flera andra myndigheter än överlantmätaren. Den nuvarande överprövningen vore behäftad med den olägenheten att granskningen i allmänhet sattes in för sent. Den skedde först sedan förrättning avslutats

och, om besvär ej anförts, förrättningsmännens beslut vunnit laga kraft. Ett utbytande av den jordpolitiska efterprovningen mot en positiv rådgivning före eller under förrättningens handläggning skulle uppenbarligen kunna medföra ett förbättrat förrättningsresultat. Specialmyndigheternas önskemål och synpunkter bleve i så fall delgivna förrättningsmannen under ett skede av förrättningen, då fortfarande alla möjligheter stode öppna att vidtaga förbättringar eller föreslå sakägarna andra och fullgoda alternativ. I själva verket tillämpades detta förfarande redan nu i mycket betydande utsträckning. Kontakterna mellan lantmäteriets många förrättningsmän ute i orterna, å ena, och de till residensstäderna förlagda specialmyndigheterna, å andra sidan, mötte emellertid vissa rent praktiska svårigheter. För att helt kunna förlägga den jordpolitiska provningen till förrättningsstadiet erfordrades emellertid enligt styrelsens mening en aktivare insats från fackmyndigheternas sida än vad som hittills varit möjligt. Denna insats borde få formen av råd och rekommendationer till förrättningsmännen rörande behandlingen av vissa typfall, där intressekonflikter erfarenhetsmässigt brukade uppträda, samt en fortlöpande information rörande beslut i ärenden av intresse för fastighetsbildningsorganen. Utvecklingen syntes i åtskilliga län gå relativt snabbt i denna riktning. I samma mån som ett effektivt samrådsförfarande under förrättningshandläggningen komme till stånd, minskades behovet av en jordpolitisk efterkontroll.

Lantmäteristyrelsen har beträffande den tekniska granskningen — till vilken hänfördes utom granskningen av rent mätningstekniska och beräkningstekniska åtgärder även kontrollen av fastighetsutredningar — anført, att sedan lantmäteriets distriktsorganisation numera helt förstatligats, något behov av en efterkontroll icke längre föreläge. Erforderlig granskning borde i stället ordnas i huvudsak genom att arbetsuppgifterna planlades och organiserades så att automatiska garantier erhöles för ett riktigt resultat. Lantmäteristyrelsen ansåge därför att jorddelningslagen numera icke borde innehålla några bestämmelser om teknisk granskning över huvud taget. Det borde i stället ankomma på den centrala lantmäterimyndigheten att med stöd av instruktionsbestämmelser utfärda sådana föreskrifter, som i varje särskilt fall kunde anses erforderliga för att trygga ett tillfredsställande arbetsresultat. Den nuvarande tekniska granskningen hos överlantmätaren borde i regel kunna inskränkas till en enkel kontroll, att förrättningsobjektet identifierats riktigt.

Det viktigaste momentet i granskningen av den formella handläggningen vore, har lantmäteristyrelsen fortsatt, en kontroll av kallelse- och kungörelseförfarandet samt av att närvarande sakägare styrkt sin behörighet att föra talan vid förrättningen. Enligt styrelsens erfarenhet framställdes numera ytterst sällan några anmärkningar beträffande den formella handläggningen av förrättningar. Det hade sålunda visat sig att denna viktiga del av förrättningshandläggningen anmärkningsfritt kunde skötas av förrättningsmännen själva. Den formella kontrollen kunde slopas utan vådor för rättssäkerheten. Styrelsen föresloge, att den formella granskningen in-

skränktes så långt detta över huvud befundes möjligt och helst så att fastställelsemyndigheten företoge granskning av den formella handläggningen endast då särskilda skäl därtill förelåge, d. v. s. huvudsakligen i de fall, då besvär anförts av sakägare.

I fråga om den arbetsbesparing, som kunde vinnas genom inskränkning av granskningen i enlighet med vad styrelsen förordat, har den uttalat, att granskningsarbetets andel i länskontorens avlöningskostnader av styrelsen uppskattats motsvara kostnaden för cirka 22 lantmätare och 35 biträden eller ungefär 400 000 kronor per år. Hur stor del av hela granskningsarbetet som belöpt på teknisk och formell granskning mötte svårigheter att uppskatta. Utan tvivel skulle dock en betydande besparing av arbetskraft vinnas, om den tekniska och formella granskningen inskränktes på angivet sätt.

De sakkunniga har för egen del framhållit, att de i huvudsak kunde ansluta sig till de synpunkter och förslag som framförts av lantmäteristyrelsen. Utredningen hade givit starkt stöd åt uppfattningen, att systemet med en i detalj gående efterhandskontroll — som tidigare kunde varit befogat — under numera rådande förhållanden icke längre vore behövt såsom skydd för rättssäkerheten. En av överordnad myndighet verkställd obligatorisk detaljgranskning kunde tjäna som en sporre till skärpt noggrannhet i förrättningsarbetet. Systemet med eftergranskning hade emellertid på vissa håll haft en rakt motsatt verkan, därigenom att det bidragit till att hos förrättningsmännen uppmjuka känslan av ansvar för de av dem verkställda förrättningarna. Det vore självfallet svårt att med bestämdhet avgöra vilken betydelse som borde tillmätas sådana psykologiska faktorer. Det syntes dock icke finnas några giltiga skäl antaga, att en av annan myndighet verkställd detaljerad eftergranskning numera vore erforderlig för att upprätthålla en hög standard i fråga om arbetsresultaten. De sakkunniga ansåge det sålunda möjligt att högst väsentligt inskränka den obligatoriska överprovningens omfattning utan att skäligen krav på rättssäkerhet efterattes.

Enligt de sakkunnigas mening kunde för närvarande ett formligt avskaffande av överprovningen i jord- och planpolitiskt hänseende ej ske. En fortsatt utveckling i riktning mot ett ökat samråd mellan berörda myndigheter före eller under förrättningen vore önskvärd. En sådan utveckling syntes kunna äga rum utan ändring i jorddelningslagens bestämmelser.

Beträffande den tekniska och formella granskningen har de sakkunniga framhållit, att den skedde huvudsakligen i de enskilda rättsägarnas intresse. De sakkunniga ansåge lika med lantmäteristyrelsen, att en obligatorisk sådan detaljgranskning av varje förrättning ur rättssäkerhetssynpunkt icke längre erfordrades. De sakägare, som ägde självständig talerätt vid förrättningen, måste anses i regel få erforderligt rättsskydd genom den provning, som förrättningsmannen hade att göra samt genom möjligheterna att begagna de ordinära rättsmedlen. Såsom framhållits under förarbetena till jorddelningslagen medförde delägarnas bevakande av sin rätt i all-

mänhet även ett effektivt skydd för inteckningshavare och andra medelbart intresserade rättsägare. Därjämte ålåde det i viss utsträckning förrättningsmannen att tillse, att dessa sistnämndas rätt ej äventyrades. Vid flertalet förrättningar, särskilt avstyckningar och gränsbestämningar, bleve frågor av sistberörda slag aldrig aktuella. Erfarenheten torde för övrigt ha visat, att det ytterligt sällan förekomme, att anmärkning mot förrättning framställdes med hänsyn till dylika intressen.

Vidare har de sakkunniga förklarat, att en sådan nedskärning av granskningen som förut skisserats syntes medföra en avsevärd arbetskraftsbesparing. Den skulle vidare leda till viss tidsvinst i det enskilda fallet för saksägarna. Allmänt sett torde reformen därjämte, genom att arbetskraft frigjordes för produktiva uppgifter, verksamt bidra till att nedbringa arbetsbalansen inom lantmäteriet och därmed förkorta väntetiden för saksägarna.

Under återopande av vad sålunda anförts har de sakkunniga föreslagit, att bestämmelserna i jorddelningslagen angående teknisk granskning måtte upphävas.

I fråga om den formella granskningen — vilken här tattats i vid bemärkelse och till vilken hänfördes bl. a. kontroll av att rätt delningsgrund tillämpats vid skifte, att förening angående likvider ej äventyrade inteckningshavares rätt och att vid gränsbestämning rätt paragraf i 7 kap. tillämpats — har de sakkunniga anført, att beslut om fastställelse av förrättning av gammalt betraktades som en garanti för dess laglighet. Hänsyn härtill borde tagas såtillvida, att fastställelsen skulle föregås av en kontroll av att vissa för enskild rätt grundläggande formföreskrifter iakttagits. Tanken vore att det borde ankomma på delägarna själva att bevaka sin rätt. För att detta skulle vara möjligt erfordrades att de erhöle kallelse till förrättningen. Vid överprövningen borde därför kungörelse och kallelser kontrolleras. Tillika syntes böra granskas huruvida de som fört talan vid förrättningen varit behöriga därtill. För att markera den lättnad i granskningsskyldigheten, som förordats, syntes den jämkningen av ordalagen i 21 kap. 43 § jorddelningslagen böra vidtagas att i lagrummet skulle utsägas att förrättning skall granskas i erforderliga delar.

Avslutningsvis har de sakkunniga understrukit, att de förordade ändringarna endast avsåge den obligatoriska granskningsskyldigheten. Särskilda skäl kunde göra, att en vidsträcktare granskning i det enskilda fallet kunde anses motiverad. Hade besvär anförts över förrättningen, syntes sålunda i allmänhet en mera ingående granskning av förrättningen böra ske. Även stickprovskontroller kunde komma i fråga. Det syntes böra ankomma på lantmäteristyrelsen att utfärda de närmare föreskrifter för länslantmäterikontorens verksamhet i nämnda hänseenden, som kunde befinnas lämpliga. De sakkunniga förutsatte vidare, att styrelsen i samband därmed även meddelade lämpliga föreskrifter och anvisningar för distriktsorganisationen i fråga om rationella kontrollmetoder och andra åtgärder på förrättningsstadiet, ägnade att främja riktiga arbetsresultat. Härvid syntes särskilt frågan om övervakning av yngre, mindre erfarna lantmätares arbeten böra uppmärksammas.

Ett annat spörsmål, som de sakkunniga upptagit till prövning, är frågan om att överflytta fastställelseprövningen från ägodelningsdomaren till överlantmätaren. Efter att ha återgivit vissa av de uttalanden beträffande detta spörsmål, som tidigare gjorts i skilda sammanhang, har de sakkunniga framhållit, att den nuvarande ordningen med prövning av vissa ärenden hos både överlantmätaren och ägodelningsdomaren medförde en icke obetydligt ökad väntetid för sakägarna. Enligt de sakkunnigas mening kunde systemet med dubbel granskning av förrättning utan våda för rättssäkerheten avskaffas. Tyngdpunkten i fastställelseprövningen låge på det jordpolitiska och planpolitiska området. I denna del liksom då det gällde granskningen i tekniskt hänseende vore överlantmätarens prövning i de klara fallen otvivelaktigt tillfyllest. Ägodelningsdomarens befattning med förrättningarna avsåge främst en prövning av deras rättsliga beskaffenhet. Bärande skäl för att icke även denna prövning skulle kunna helt anförtros åt överlantmätaren syntes icke kunna anföras. I praktiken hade utvecklingen redan gått i den riktningen, att tyngdpunkten i fastställelseprövningen lagts på överlantmätarens granskning. De fall, då undanröjande eller återförvisning skedde av förrättning, som överlantmätaren lämnat utan anmärkning, vore säkerligen ytterst sällsynta. Härtill komme, att för ägodelningsdomarna och deras personal befrielse från ifrågasvarande göromål skulle innebära betydande lättnad i arbetsbördan; även för överlantmätarnas vidkommande skulle reformen snarast medföra viss minskning i nämnda hänseende.

På grund av vad sålunda anförts har de sakkunniga föreslagit, att den på ägodelningsdomaren för närvarande ankommande fastställelseprövningen skulle överflyttas på överlantmätaren. Härvid syntes dock undantag böra göras för sådan avstyckning, som berodde av sammanläggning. Det vore mest praktiskt att avstyckningsärendet och sammanläggningsärendet avgjordes samtidigt av en och samma myndighet. Vore i dylikt fall avstyckningen kombinerad med annan förrättning borde förrättningen i dess helhet prövas av ägodelningsdomaren.

Vidare har de sakkunniga framlagt förslag om ändrad ordning beträffande den slutliga prövningen av återkallade förrättningar. Då fastställelse, har de sakkunniga anført, ej kunde meddelas å förrättning, hade enligt gällande ordning ägodelningsdomaren eller överlantmätaren att hänskjuta ärendet till ägodelningsrätten. Avstyckningsförrättning ansåges kunna återkallas av sökanden ända till dess ärendet slutligen prövats, med påföljd att frågan om avstyckning förfölle. En vanlig anledning till sådan återkallelse vore att avstyckningen berodde av sammanläggning samt att det visat sig att sammanläggningen på grund av in-teckningshinder eller av annan anledning ej ginge att genomföra. Ett avslutat laga skifte syntes icke kunna på sökandens begäran undanröjas med mindre alla delägare, som vore behöriga påkalla skiftet, instämde med sökanden. Motsvarande gällde om förrättningar enligt 20 kap. jorddelningslagen. I fall av återkallelse borde beslut om undanröjande av förrättning

kunna meddelas av ägodelningsdomaren. Även överlantmätaren syntes böra erhålla motsvarande befogenhet i fråga om förrättningar som det tillkomme honom att fastställa.

De sakkunniga har — efter att ha berört frågan huruvida befogenhet i detta hänseende genom lagändringar i samband med rättegångsbalkens införande redan tillagts ägodelningsdomaren — förordat, att uttryckliga bestämmelser i ämnet upptoges. Tillskapandet av befogenhet för överlantmätaren att besluta om undanröjande av återkallad förrättning syntes knappast förutsätta — har de sakkunniga tillagt — att rätt att överklaga överlantmätarens beslut vid domstol infördes. Då ifrågavarande avskrivningsbeslut skulle meddelas endast på sakägares begäran, föreläge intet praktiskt behov av en sådan klagorätt.

Yttrandena över 1951 års promemoria.

I vissa yttranden har berörts frågan om möjligheten att helt avskaffa fastställelseprövningen.

Därvid har åtskilliga remissinstanser uttryckligen förklarat, att de anslöte sig till de sakkunnigas uppfattning, att frågan i sin helhet icke lämpligen kunde givas en slutlig lösning genom en partiell reform. Uttalanden av sådan eller liknande innebörd har gjorts av *ägodelningsdomarna i Uppsala läns södra, Östbo och Västbo, Östra och Medelsta samt Ångermanlands södra domsagor, överlantmätarna i Östergötlands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands samt Norrbottens län, lantbruksnämnden i Kronobergs län ävensom riksförbundet landsbygdens folk.*

I anslutning härtill må anmärkas, att vissa yttranden innehåller uttalanden om den linje efter vilken en slutlig lösning borde sökas. Sålunda har *överlantmätaren i Jämtlands län och lantbruksnämnden i Kronobergs län* givit uttryck för uppfattningen att fastställelseprövningen borde bibehållas, medan *Sveriges lantmätarförening* hävdade motsatt mening och därvid framhållit önskvärdheten att i detta sammanhang principbeslut fattades, vilket skulle vara av betydelse bl. a. för lösningen av lantmäteriets organisationsfrågor och för de sakkunnigas fortsatta arbete. *Svea hovrätt* har utan att taga ställning till hela frågan uttalat, att fastställelseprövningen i varje fall borde bibehållas, då besvär anförts mot förrättning.

Några remissinstanser har ansett, att man i detta sammanhang åtminstone i vissa fall kunde avskaffa fastställelseprövningen. Sålunda har *överlantmätaren i Stockholms län* ifrågasatt, huruvida de av de sakkunniga anförda skälen mot en övergång redan nu till ett system med endast laga-kraftvinnande kunde till alla delar anses bärande. Tre överlantmätare har ansett, att fastställelseprövningen nu borde kunna slopas beträffande förrättning av visst slag. Sålunda har *överlantmätarna i Blekinge och Skaraborgs län* uttalat, att fastställelseprövning ej behövde bibehållas beträffande gränsbestämningsförrättning. Med den inskränkning de sakkunniga förordat i fråga om prövningens omfattning komme prövningen av dessa för-

rättningar att ha ringa sakligt värde. *Överlantmätaren i Uppsala län* har uttalat sig för en ordning med lagakraftvinnande beträffande gränsbestämningar och möjligen avstyckningar inom detaljplan. Vidare har *lantmäteristyrelsen* hänvisat till sitt över de inledningsvis omnämnda motionerna vid 1952 års riksdag avgivna yttrande, som skall återgivas i det följande.

Flertalet remissinstanser har tillstyrkt de sakkunnigas förslag om minskning av fastställelseprövningens omfattning. Åtskilliga har emellertid helt eller delvis avstyrkt förslaget eller hemställt om jämkningar av större eller mindre räckvidd i detsamma.

De remissinstanser, som oreserverat anslutit sig till de sakkunnigas förslag, har i det väsentliga biträtt de av de sakkunniga anförda skälen för förslaget. Det må anmärkas, att åtskilliga av de hörda myndigheterna framhållit, att granskningen på många håll i praxis redan inskränkts i ungefärligen den föreslagna omfattningen. Uttalanden av sistnämnda eller likartad innebörd har gjorts av *överlantmäterna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Hallands, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Norrbottens län* samt *lantmäteristyrelsen*.

I yttrandena har, särskilt av de instanser som ej helt ansluter sig till förslaget, anförts åtskilliga mer allmänna synpunkter.

Ett spørsmål, som sålunda berörts, är den av de sakkunniga framlagda statistiken och de slutsatser som kan dragas av densamma. I detta hänseende har *ägodelningsdomarna i Ångermanlands södra* samt *Östbo och Västbo domsagor* anmärkt, att statistiken ej omfattade de fall, då rättelse under hand skett på initiativ av ägodelningsdomare. Åtskilliga remissinstanser har framhållit, att bland de på *överlantmätarens* initiativ gjorda underhandsrättelserna inginge sådana som avsåge fel av den art att de, om ej sådan rättelse mellankommit, skulle föranlett återförvisning; i ett par yttranden har gjorts gällande, att dessa fall utgjorde en betydande del av underhandsrättelserna. Uttalanden av angivna innebörd har gjorts av *ägodelningsdomarna i Östra och Medelsta* samt *Ångermanlands södra domsagor*, *överlantmäterna i Älvsborgs, Kopparbergs* och *Jämtlands län* samt *riksförbundet landsbygdens folk*.

De sakkunnigas uttalande, att man framdeles kunde räkna med avsevärt lägre ändringsfrekvens, har bedömts såsom alltför optimistiskt av *ägodelningsdomarna i Östra och Medelsta* samt *Ångermanlands södra domsagor*. *Sveriges advokatsamfund* har funnit de sakkunnigas nämnda uttalande icke övertygande; i de från tiden före 1948 stammande förrättningarna hade nämligen *lantmätaren* själv utfört sådant arbete som numera och framdeles ankomme på biträdespersonal. Och *överlantmätaren i Jämtlands län* har åberopat en av honom gjord jämförande undersökning beträffande slutredovisade förrättningar under tiden den 1 januari 1948—den 30 juni 1950 samt den 1 juli 1950—den 31 december 1951. Antalet återförvisade eller undanröjda förrättningar utgjorde under den förra perioden 37 av 1820 eller 2 procent samt under den senare 37 av 1017 eller 3,5 procent.

Som allmänt omdöme i anledning av den statistiska undersökningen har

ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga uttalat, att den ådagalade behövligheten av en eftergranskning även i tekniskt och formellt hänseende. *Överlantmätaren i Jämtlands län* har framhållit, att undersökningen visade, att fastställelseprövningen så väl tjänade syftet att vara ett medel att åstadkomma lämplig fastighetsbildning samt tillförlitliga sakrättsliga avgöranden, att dess erforderlighet härför bort kunna fastslås. Av det statistiska materialet har *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* dragit slutsatsen att behov av en rätt ingående överprövning föreläge. Till liknande resultat har *Sveriges advokatsamfund*, *Sveriges lantbruksförbund* och *riksförbundet landsbygdens folk* kommit; därvid har lantbruksförbundet tillika framhållit, att i rättvisefrågor en argumentation med procenttal icke vore riktig. Och *ägodelningsdomaren i Östbo och Västbo domsaga* har uttalat, att om granskningen slopades helt, varje år skulle tillkomma nya felaktiga förrättningar; ökningen av antalet felaktiga förrättningar undan för undan vore ägnad att väcka betänkligheter.

Vissa yttranden innehåller även andra uttalanden av mer allmän innebörd. Sålunda har några remissinstanser givit uttryck för uppfattningen att förekomsten av eftergranskning antagligen vore ägnad att skärpa förrättningsmännens noggrannhet. Uttalanden i denna riktning har gjorts av *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga*, *överlantmätaren i Jämtlands län* och *riksförbundet landsbygdens folk*.

De sakkunnigas uttalande om det rättsskydd sakägarna erhöle genom rätten att begagna de ordinära rättsmedlen har motsagts i några yttranden. Sålunda har *riksförbundet landsbygdens folk* uttalat, att de med lantmäteriförrättningar sammanhängande problemen många gånger vore så komplicerade, att den enskilde icke hade någon möjlighet att bedöma dem. I samma riktning har *ägodelningsdomarna i Uppsala läns södra*, *Östbo och Västbo* samt *Ångermanlands södra domsagor* uttalat sig.

Vidare har i vissa yttranden gjorts gällande att den arbetslättnad eller kostnadsbesparing som vunnes genom förslaget ej syntes vara alltför betydande. Uttalanden av sådan innebörd har gjorts av *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* samt *överlantmätarna i Älvsborgs och Örebro län*.

Utan att ingå på närmare ställningstagande till de skilda detaljerna i förslaget har vissa remissinstanser på grundval av sina förut återgivna uttalanden mera allmänt angivit sin ståndpunkt till förslaget. Sålunda har *Sveriges advokatsamfund* sagt sig icke vara övertygat om att någon mera väsentlig nedskärning av granskningsarbetet vore motiverad. Uttalande av liknande innebörd innehåller det yttrande *riksförbundet landsbygdens folk* avgivit. *Sveriges lantbruksförbund* har ställt sig tveksamt till förslaget i denna del. Enligt *överlantmätarens i Älvsborgs län* mening förtjänade den föreliggande frågan ytterligare utredning; till stöd härför har han, utöver vad som förut återgivits, åberopat att förslaget innebure en icke helt lycklig kompromiss mellan en ordning med fullständig fastställelseprövning samt ett system, enligt vilket förrättning utan vidare prövning vunno laga kraft.

Av de i princip tillstyrkande remissmyndigheterna har *överlantmätarna i Malmöhus och Gävleborgs län* framhållit, att man efter reformen hade anledning att ägna särskild uppmärksamhet åt de yngre lantmätarnas arbeten. Även *lantmäteristyrelsen* har anslutit sig till denna mening och samma synpunkt har framförts även av *ägodelningsdomaren i Gällivare domsaga*.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har ifrågasatt huruvida den obligatoriska granskningsskyldigheten — såsom de sakkunnigas förslag syntes innebära — borde inskränkas även i de fall, då besvär anförts över avslutad jorddelningsförrättning.

Utöver de nu återgivna mera allmänna överbägandena förekommer i vissa yttranden närmare uttalanden om de skilda i fastställelseprövningen ingående momenten.

Mot de sakkunnigas uttalanden om de former, i vilka de jord- och planpolitiska synpunkterna bör beaktas, har sålunda erinran ej riktats. Särskilt må nämnas, att åtskilliga remissinstanser — såsom *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* samt *lantbruksstyrelsen* och *flera lantbruksnämnder* — understrukit de sakkunnigas uttalanden om vikten av att samråd på ett tidigt stadium komme till stånd mellan förrättningsmännen och de olika specialmyndigheterna. *Sveriges advokatsamfund* har framhållit, att specialmyndigheterna borde inrikta sin verksamhet på råd och rekommendationer av allmän natur och icke på den enskilda förrättningen. Detta vore också innebörden i de sakkunnigas uttalanden. Förenklingen av den jordpolitiska och planpolitiska kontrollen borde främst sökas efter den antydda linjen.

De sakkunnigas förslag att avskaffa den obligatoriska granskningen i tekniskt avseende har i stort sett tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Detta gäller även åtskilliga av de remissinstanser, vilka på sätt i det föregående angivits uttalat kritiska synpunkter mera i allmänhet.

Sakkunnigförslaget att helt avskaffa den obligatoriska tekniska granskningen har dock uttryckligen avstyrkts av *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga*, som anført, att under detta moment hänfördes kontrollen av verkställda fastighetsutredningar. Dessa utredningar vore av grundläggande betydelse. Understundom vore de av den svårighetsgrad att en kontroll framstode som väl befogad. Det hade inträffat, att man vid granskningen upptäckt, att avstyckning gjorts från oriktig fastighet eller att avstyckat område befunnits innehålla icke blott mark från den angivna stamfastigheten utan därjämte en helt fristående fastighet. Även om sådana fall vore undantagsfall, talade de dock för behövligheten av kontroll av fastighetsutredningarna. Vidare vore det anmärkningsvärt, att man ansett sig kunna avvara den s. k. plantekniska granskningen. Även *Sveriges advokatsamfund* samt *överlantmätaren och lantbruksnämnden i Jämtlands län* har framhållit, att kontroll över verkställda fastighetsutredningar måste anses befogad. *Lantmäteristyrelsens* yttrande innehåller uttalande av den innebörden att granskning av fastighetsutredningar borde bibehållas i den

omfattning styrelsen angivit i sitt yttrande till de sakkunniga. Och *Svea hovrätt* har framhållit, att det, för undvikande av framtida tvister om fastighets rätt till samfällda ägor och om servitut, vore angeläget att kontrollen i dessa hänseenden gjordes effektiv. Samma synpunkt har framförts av *riksförbundet landsbygdens folk*.

Också de sakkunnigas förslag till inskränkningar av granskningen i formellt hänseende har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser.

I denna del har dock sakkunnigförslaget uttryckligen avstyrkts av *ägodelningsdomarna i Östbo och Västbo, Östra och Medelsta samt Ångermanlands södra domsagor*. Samma mening har kommit till uttryck i *överbantmästarnas i Örebro och Jämtlands län* yttranden, medan *ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga* framhållit, att förslaget ginge för långt. Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga har till stöd för sin ståndpunkt åberopat, att det ej sällan bruste i äganderättsutredningen och redovisningen av denna — detta gällde särskilt det inbördes rättsförhållandet mellan äkta makar — samt att avfattningen av protokollen, även i fråga om beslut, ej sällan vore illa genomtänkt och lämnade rum för olika tolkningar. Vidare vore kontrollen i förevarande hänseende av betydelse för intressenter, som ej vore sakägare med klagorätt. Hänsynen till dessa finge ökad vikt i den mån möjligheterna till tvångsingripanden — såsom nyligen skett beträffande ägoutbyte — vidgades. Förslaget till ny fastighetsbildningslag kunde väntas innehålla ökade möjligheter till tvångs- ingripanden och detta i förening med antagliga förenklningar i förfarandet kunde tänkas komma att framdeles skärpa betydelsen av en efterkontroll. Ägodelningsdomaren i Östbo och Västbo domsaga, som funnit sakkunnigförslagets innebörd oklar, har motiverat sin ståndpunkt främst av hänsynen till de medelbart intresserade rättsägarna. Och ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga har som huvudsakligt skäl anfört, att fastställelsebeslut ansåges innefatta en garanti för att förrättningen vore riktig även med hänsyn till den enskildes rätt samt att ett dylikt beslut icke syntes kunna fattas utan granskning av samtliga de faktorer, som invercade på frågan om förrättningens laglighet.

Ytterligare må anmärkas att *Svea hovrätt* hävdade, att den formella riktigheten av ingångna föreningar borde kontrolleras. *Ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga* har framhållit liknande synpunkt.

Några remissmyndigheter har berört frågan om huru ansvaret för förrättnings riktighet efter reformen vore att fördela. Sålunda har *överbantmätaren i Göteborgs och Bohus län* uttalat, att det i föreskrifter borde göras fullt tydligt att förrättningsmannen bure det fulla och odelade ansvaret för förrättningarna i tekniskt och formellt hänseende. Liknande mening har hävdats av *överbantmätaren i Skaraborgs län*.

Överbantmästarna i Kronobergs samt Älvsborgs län har gjort uttalanden av innebörd att frågan om ansvaret i dessa hänseenden borde klart angivas. *Lantmäteristyrelsen* har på denna punkt uttalat, att i lantmäteriinstruktio-

nen borde införas en bestämmelse av innehåll att distriktslantmätaren ansvarade för lantmäteriförrättning i tekniskt avseende. En sådan bestämmelse syntes komma att gälla rent tekniska arbeten men ej fastighetsutredningar. Liknande bestämmelse syntes ej kunna meddelas beträffande den formella prövningen. Prövningen i formellt hänseende skulle nämligen enligt förslaget i erforderliga delar ske i samband med fastställelsen.

I fråga om sättet för reformens genomförande har *överlantmätaren i Västmanlands län* uttalat, att behovet av granskning växlade med olika slag av förrättningar och ej minst med hänsyn till vilken förrättningsman som verkställt förrättningen. Att under sådana förhållanden precisera granskningens omfattning i lagtext eller på administrativ väg vore vanskligt. Behovet av granskning finge bedömas av den prövande myndigheten själv. Mot de sakkunnigas förslag till lagändring vore därför intet att erinra. Till ledning borde dock finnas i administrativ ordning utfärdade anvisningar.

Sveriges lantmätarförening har i anledning av förslaget till ändrad lydelse av 21 kap. 43 § jorddelningslagen — enligt vilken lydelse förrättning skulle granskas i erforderliga delar — framhållit, att bestämmelsen syntes bli ett hinder mot den naturliga utvecklingen att överlantmätarens prövning, i avvaktan på dess slutliga upphörande, efter hand överginge till en formell åtgärd. Bestämmelsen borde utgå och prövningens innehåll närmare regleras i administrativ ordning.

I vissa andra yttranden åter har uttalats, att av lagtexten tydligt borde framgå huru långt de inskränkningar av granskningens omfattning, som kunde komma att beslutas, sträckte sig samt att de sakkunnigas förslag till lagtext icke vore ur denna synpunkt tillfredsställande utan alltför obestämd. Uttalanden i sådan riktning har gjorts av *ägodelningsdomarna i Östbo och Västbo* samt *Östra och Medelsta domsagor* ävensom *överlantmätaren i Örebro län*.

Ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga har mot avfattningen av 21 kap. 43 § jorddelningslagen anført, att om det enligt lagen skulle konstateras att anledning ej förekomme till annat än att förrättningen vore lagligen beskaffad, det vore oegentligt att föreskriva granskning i erforderliga delar och utanför lagen bestämma vad som vore erforderligt.

De sakkunnigas förslag att överflytta fastställelseprövningen från ägodelningsdomaren till överlantmätaren har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna med endast enstaka undantag.

Endast två remissmyndigheter — *ägodelningsdomarna i Östbo och Västbo* samt *Ångermanlands södra domsagor* — har avstyrkt förslaget helt eller i väsentliga delar. Sistnämnde ägodelningsdomare — vilken såsom i det föregående angivits hemställt om bibehållande av granskning i formellt hänseende — har till stöd för sitt avstyrkande väsentligen åberopat, att fastställelseprövningen ofta innefattade bedömande av rättsliga frågor av den vikt att prövningen principiellt borde ankomma på domstol samt att ägodelningsdomaren främst genom tillgången till fastighetsböckerna hade vä-

sentligt större möjligheter än överlantmätaren att verkställa granskning i formellt hänseende. Möjligheten att kontrollera förrättningsprotokollets uppgifter om sakägare hade särskild betydelse vid bedömandet huruvida förening biträts av alla dem, som berördes av densamma, huruvida den person som företrätt en fastighet ägde behörighet därtill, exempelvis i de fall att fastighet ägdes av äkta makar gemensamt eller av dödsbo, huruvida samtliga sakägare infunnit sig, då förrättning enligt 1951 års lagändring företagits utan att kungörelseförfarande föregått, samt huruvida viss åtgärd vore till förfång för innehavare av fordran eller annan rättighet. Härtill komme, att fastställelseprövningens förläggande till domstol i allmänhet icke torde föranleda större tidsutdräkt. Ägodelningsdomaren i Östbo och Västbo domsaga har anfört liknande synpunkter och därvid särskilt betonat fastställelseprövningens betydelse för de medelbart intresserade rättsägarna. Då dessas rätt icke syntes vara aktuella vid gränsbestämningar, har denne ägodelningsdomare i så måtto tillstyrkt sakkunnigförslaget att han förordade att fastställelseprövningen beträffande gränsbestämning överflyttades till överlantmätaren.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har funnit det önskvärt att invecklade rättsfrågor granskades av ägodelningsdomaren och därför ifrågasatt, om icke överlantmätaren skulle erhålla befogenhet att till ägodelningsdomarens prövning hänskjuta dylik förrättning, som icke enligt vad därom stadgats skulle hänskjutas till ägodelningsrättens prövning.

Av *överlantmätaren i Skaraborgs län* har framhållits, att en förutsättning för reformen vore att — såsom överlantmätaren på sätt förut återgivits förordade — ansvaret för förrättningens riktighet i formellt hänseende vilade på förrättningsmannen. I anslutning härtill må nämnas, att *lantmäteristyrelsen* — efter att ha hänvisat till stadgandet i 3 kap. 10 § jorddelningslagen om förrättningsmannens skyldighet med avseende å äganderättsutredningen — framhållit, att om i något fall ytterligare uppgifter vore behövlige, överlantmätaren kunde utan nämnvärd omgång under hand inhämta sådana ur fastighetsböckerna.

I några yttranden har ifrågasatts eller påyrkats smärre jämkningar i de sakkunnigas förslag beträffande reformens räckvidd. Sålunda har *Svea hovrätt* ansett, att fastställelseprövningen av tidigare återförvisad förrättning borde ankomma på ägodelningsdomaren; det borde nämligen ankomma på denne att kontrollera att vid återförvisningen meddelade föreskrifter iakttagits. Å andra sidan har framställts yrkanden som innebär en vidare räckvidd av reformen än enligt sakkunnigförslaget. Sålunda har *ägodelningsdomaren i Torna och Bara domsaga* förklarat att även avstyckning, som berodde å sammanläggning, borde fastställas av överlantmätaren. Sammanläggningsfrågan kunde lösas antingen så att avstyckningen fastställdes under villkor att sammanläggning sedermera komme till stånd eller ock så att också sammanläggningsfrågan överlämnades till överlantmätarens prövning. Även *Sveriges advokatsamfund* har ifrågasatt om man icke borde till överlantmätarens prövning hänskjuta frågorna om sammanläggning och om

avstyckning för sammanläggning. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har ifrågasatt huruvida den föreslagna reformen icke borde utsträckas att avse även förrättningar enligt lagen om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m.

Mot de sakkunnigas förslag om rätt för ägodelningsdomare och överlantmätare att i visst fall undanröja förrättning har i princip riktats anmärkning endast av *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga*, som ansett, att dylik rätt borde tillkomma endast ägodelningsdomare. Enligt allmänna rättsgrundsatser borde finnas möjlighet att fullfölja talan hos domstol mot avskrivningsbeslut — något som även de sakkunniga förordat i sitt år 1944 avgivna betänkande. Att införa bestämmelser om klagorätt vid domstol över överlantmätares beslut innefattade en onödig omgång och stode i strid mot jorddelningslagens system.

Fastställelseprövningen av gränsbestämning.

I de inledningsvis omnämnda *motionerna* nr 219 i första kammaren och nr 292 i andra kammaren vid 1952 års riksdag yrkades, att riksdagen måtte för sin del besluta om sådan ändring i jorddelningslagen, att den för städerna m. fl. orter gällande regeln, att av samtliga sakägare godkänd eller eljest oklandrad gränsbestämning genom lagakraftvinnandet bleve att anse som rättskraftig, utsträcktes att omfatta även de delar av riket, där den för närvarande ej finge tillämpas.

Över motionerna, som hänvisades till tredje lagutskottet, inhämtades *yttranden* från lantmäteristyrelsen och fastighetsbildningssakkunniga. Lantmäteristyrelsen tillstyrkte en reform i det i motionerna angivna syftet och de sakkunniga förklarade, att de ej ville motsätta sig det i motionerna framlagda förslaget. Båda remissinstanserna ansåg dock att en reform i frågan borde föregås av sedvanligt utredningsförfarande. En ledamot av fastighetsbildningssakkunniga fann anledning saknas att nu upptaga frågan om slopande av fastställelseförfarandet beträffande gränsbestämningar i allmänhet.

Till stöd för sin ståndpunkt anförde lantmäteristyrelsen väsentligen, att avgörande för frågan huruvida en partiell ändring i jorddelningslagen borde företagas nu eller anstå till den slutliga revisionen av hela jorddelningslagstiftningen närmast vore vilken tidsvinst för sakägare och arbetsbesparing för jorddelningsmyndigheterna som härigenom kunde vinnas. Det väsentliga i de syften, motionärerna velat tillgodose, vunnas redan om fastighetsbildningssakkunnigas förslag i 1951 års promemoria genomfördes. I enstaka fall, huvudsakligen vid gränsbestämning i samband med avstyckning, kunde emellertid den ytterligare förenkling, som föreslagits i motionerna, medföra en för sakägarna värdefull tidsvinst. En brådskande avstyckningsförrättning, som godkänts av sakägarna och i samband med vilken företagits gränsbestämning, skulle nämligen icke försenas i de fall då även gränsbestämningen godkänts av därav berörda sakägare. För jorddelnings-

myndigheterna skulle vinsten av att motionärernas förslag genomfördes huvudsakligen bli av rent expeditionell art, i det vissa försändelser mellan förrättningsman och överlantmätare bortföle. Såsom ytterligare skäl för en reform i föreslagen riktning anförde lantmäteristyrelsen, att gränsbestämningens förfarandet borde i möjligaste mån vara enhetligt för stad och land samt att förslaget innebure undanröjande av en utav nu föreliggande skiljaktigheter. Genomförandet av motionärernas förslag skulle vidare medföra att man erhöle större praktisk erfarenhet av lagakraftvinnande jorddelningsförrättningar.

Fastighetsbildningssakkunniga förklarade sig anse, att ehuru man ur förenklingsynpunkt ej hade så mycket att vinna genom att helt slopa fastställelseprövningen beträffande gränsbestämning, reformen dock skulle kunna genomföras utan våda för rättssäkerheten. Några lagtekniska hinder mot ändringen syntes ej föreligga. För de sakkunnigas vidkommande skulle reformen ej heller föregripa ställningstagandet till fastställelsefrågan i övrigt. Den i motionerna föreslagna ändringen, att samtliga sakägares godkännande av avslutad gränsbestämning skulle tillerkännas samma verkan som i motsvarande hänseende gäller beträffande avstyckning, skulle särskilt i de fall, då gränsbestämning skedde i samband med avstyckning, som godkändes av sakägarna, otvivelaktigt kunna medföra en tidsvinst av viss betydelse. Detta gällde alldeles oberoende av om fastställelsen slopades. Några olägenheter av den föreslagna anordningen syntes icke vara att befara. Densamma skulle dock få en begränsad betydelse, då samtliga sakägare ingalunda alltid vore närvarande vid förrättnings avslutande.

Reservanten bland de sakkunniga uttalade, att då praktiskt taget intet skulle vinnas genom att slopa fastställelseförfarandet beträffande gränsbestämningar i allmänhet, anledning saknades att nu upptaga denna fråga.

I sitt utlåtande nr 25 uttalade *tredje lagutskottet*, att vinsten av ett genomförande av motionärernas förslag visserligen bleve relativt begränsad. Vissa skäl talade även för att frågan om avveckling av fastställelseprövningen vid gränsbestämningar upptoges i samband med den allmänna revisionen av jorddelningslagstiftningen, vid vilken fastställelse-systemet i hela dess vidd komme att prövas. Å andra sidan vore det angeläget, att varje möjlig åtgärd i förenklings- och rationaliseringssyfte med det snaraste vidtoges inom jorddelningsväsendet. Då det i de båda yttrandena vitsordats, att det i motionerna framlagda förslaget redan nu borde kunna utan olägenheter i lagstiftningstekniska och andra hänseenden genomföras, ville utskottet tillstyrka, att i samband med behandlingen av fastighetsbildnings-sakkunnigas i oktober 1951 avgivna förslag även prövades, huruvida fastställelseprövningen vid gränsbestämningens förrättningar kunde helt avskaffas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kunql. Maj:t begära utredning om sådan ändring av jorddelningslagen, att gränsbestämning bleve gällande utan fastställelseprövning, samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets hemställan, vilket anmäldes i skrivelse den 28 maj 1952, nr 364.

Såsom inledningsvis anförts överlämnades riksdagsskrivelsen till *fastighetsbildnings-sakkunniga*, varefter dessa i skrivelse den 30 augusti 1952 framlade förslag i ämnet. De sakkunnigas förslag innebär i huvudsak, att fastställelseprövningen avskaffas i fråga om gränsbestämningar, oavsett huruvida gränsbestämningen verkställdts såsom särskild förrättning eller ägt rum i samband med annan förrättning. Från reformen undantages dock de fall då talan fullföljts mot gränsbestämningen. Förslaget medförde, har de sakkunniga anført, att när exempelvis en avstyckning vid fastställelseprövningen bleve undanröjd, en i samband med nämnda förrättning verkställd gränsbestämning komme att det oaktat stå fast, såvida talan mot gränsbestämningen ej förts. Detta syntes överensstämja med gällande rätt, enligt vilken i motsvarande situationer fastställelse torde böra meddelas å en lagligen beskaffad gränsbestämning, även om förrättningen i övrigt undanröjdes.

Vidare har de sakkunniga förordat införande av en regel av innehåll, att om gränsbestämning vid förrättningens avslutande blivit av samtliga sakägare godkänd medelst påskrift å protokollet, talan sedermera icke finge föras mot gränsbestämningen vare sig den skett i samband med annan jorddelningsförrättning eller ej.

Till stöd för de föreslagna reformerna har de sakkunniga väsentligen hänvisat till vad de anført i 1951 års promemoria och i det till tredje lagutskottet vid 1952 års riksdag avgivna yttrandet. De sakkunniga har emellertid därutöver något berört frågan om vilken verkan, som tillkommer en laga-kraftvunnen eller fastställd lantmåteriförrättning, vilken är behäftad med svårare fel av formell eller materiell art. Fråga kunde — har de sakkunniga uttalat — uppkomma om förrättningens giltighet över huvud taget eller gentemot viss, icke rätteligen hörd sakägare samt i vad mån det vore nödvändigt och möjligt att för rättelse av dylika fel använda extraordinära rättsmedel. Det kunde måhända göras gällande att man vid bedömning av dylika frågor hade att göra skillnad mellan sådana förrättningar som fastställdts och sådana som icke varit underkastade fastställelseprövning. Den eventuella betydelse, som i nämnda hänseende kunde tillkomma ett fastställelsebeslut, vore ej reglerad i lagstiftningen och frågan kunde ej heller anses till fullo klarlagd genom avgöranden i rättspraxis. Det kunde enligt de sakkunnigas mening ej ifrågakomma att i förevarande sammanhang upptaga hithörande problem till någon mera ingående behandling. De sakkunniga vore för sin del närmast av den uppfattningen, att man i fall av nu antytt slag ej hade anledning bedöma en gränsbestämning, som enligt de här föreslagna reglerna vunnit laga kraft, annorlunda än en fastställd gränsbestämning. Frågan torde knappast ha någon större praktisk betydelse. Det finge överlämnas åt rättstillämpningen att lösa nu berörda spörsmål i de säkerligen sällsynta fall, då de kunde uppkomma.

På sätt förut angivits har *yttrandet* inhämtats över det av de sakkunniga i skrivelsen den 30 augusti 1952 framlagda lagförslaget.

Förslaget att helt avskaffa fastställelseprövningen beträffande gränsbestämningar har i princip tillstyrkts eller godtagits av *Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, ägodelningsdomaren i Östbo och Västbo domsaga, lantmäteristyrelsen, femton överlantmätare, lantbruksstyrelsen, Sveriges lantbruksförbund och Sveriges lantmäntarförening*. Av dessa har emellertid åtskilliga, nämligen hovrätten över Skåne och Blekinge, ägodelningsdomaren i Östbo och Västbo domsaga samt ett stort antal överlantmätare, givit uttryck för uppfattningen att endast obetydliga fördelar vunnas genom reformen och att den ej kunde anses särskilt angelägen. Lantbruksförbundet har framhållit att förslaget hade begränsad räckvidd. Övriga remissinstanser — *ägodelningsdomarna i Uppsala läns södra, Östra och Medelsta samt Ångermanlands södra domsagor, nio överlantmätare ävensom riksförbundet landsbyggdens folk* — har avstyrkt förslaget.

Den remissinstans, som förefaller vara mest positivt inställd till förslaget, är *Sveriges lantmäntarförening*. Föreningen har framhållit, att utöver den direkta tidsvinsten gjordes indirekta tidsvinster genom att arbetet med granskningen och fastställelseprövningen, därvid såväl överlantmätaren med underlydande personal som ägodelningsdomaren skulle sätta sig in i varje ärende av ifrågavarande art, bortfölla.

Lantmäteristyrelsen har — efter att ha återgivit vissa av uttalandena i sitt yttrande över motionerna — framhållit, att styrelsen främst såge förslaget ur synpunkten att det med hänsyn till den slutliga revisionen av jorddelningslagstiftningen vore av visst intresse att erhålla större erfarenhet av lagakraftvinnande jorddelningsförrättningar i praktiken. På grund härav och då reformen onekligen medförde förenklingar i de vanliga fall, då gränsbestämning kunde godkännas av sakägarna, hade styrelsen ansett sig böra vidhålla sin tidigare ståndpunkt beträffande reformen.

Av de avstyrkande remissinstanserna har bl. a. *ägodelningsdomarna i Östra och Medelsta* samt *Ångermanlands södra domsagor* till stöd för sin ståndpunkt i första hand åberopat den inställning, för vilken de i avgivna yttranden över 1951 års promemoria givit uttryck beträffande den i promemorian förordade inskränkningen i granskningsskyldigheten.

I övrigt har de avstyrkande remissinstanserna liksom ock de remissinstanser, som ställt sig kritiska till förslaget men likväl ej velat avvisa det samma, genomgående åberopat ett eller flera av följande skäl. Om de förslag som framlagts i 1951 års promemoria genomfördes, komme den nu föreslagna reformen att därutöver leda till ringa förenkling och endast obetydlig tidsvinst. Förslaget innebure ett brytande av den i jorddelningslagen genomgående principen att förrättningar skulle fastställas. Frågan vore därför icke ägnad att lösas genom en partiell reform. Förslaget innebure vidare en återgång till den ordning som gällde före jorddelningslagens tillkomst och som med hänsyn till då föreliggande ogynnsamma erfarenheter avskaffades genom denna lag. Frågan om möjligen föreliggande skillnad i rättsverkan mellan förrättning som fastställts och sådan som, på sätt de sak-

kunniga föresloge, endast skulle vinna laga kraft vore ej tillräckligt utredd och klarlagd. Den åberopade jämförelsen med fastighetsbildningslagens regler på denna punkt vore ej bärande; grundläggande utredningar hade nämligen i stad verkställts i samband med registerkartans upprättande och den tomtindelning, som föreginge tomtmätningen.

I anledning av uttalanden, som i överlantmätarnas yttranden gjorts om möjligen föreliggande skillnad i rättsverkan mellan fastställd och endast lagakraftvunnen förrättning, har *lantmäteristyrelsen* framhållit, att frågan i och för sig numera icke torde komma att få någon större praktisk betydelse. Förhållandena inom tillämpningsområdet för fastighetsbildningslagen bestyrkte en sådan uppfattning. Därest de sakkunniga i sitt fortsatta lagstiftningsarbete ämnade framlägga förslag om att fastighetsbildande förrättningar skulle vinna laga kraft utan fastställelse syntes frågan dock icke kunna förbigås.

Ytterligare torde böra nämnas, att i remissyttrandena framstälts åtskilliga erinringar mot utformningen av de särskilda lagstadgandena samt att några remissinstanser ifrågasatt ändringar jämväl i lagrum som enligt sakkunnigförslaget skulle lämnas oförändrade.

Mot förslaget att godkännande av gränsbestämning skulle tillerkännas samma verkan som godkännande av avstyckning har i princip erinran framstälts endast av *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga*. Efter redogörelse för vad som förekom vid tillkomsten av motsvarande stadgande beträffande avstyckning har denne ägodelningsdomare framhållit, att mellan avstyckning och gränsbestämning föreläge den väsentliga skillnaden, att vid en avstyckning sakägarantalet vore begränsat till ett fåtal personer och att dessa redan före förrättningen ägde kännedom om vad saken komme att röra, medan vid gränsbestämning sakägarna kunde uppgå till ett stort antal och kanske ej alltid vore på förhand insatta i vad saken gällde. Skedde gränsbestämningen i samband med annan jorddelningsförrättning, hände det understundom att rågrannar tillkallades under förrättningens gång, och även om de i förväg erhöle särskild kallelse, vore denna ofta avfattad i vaga ordalag. Det kunde därför tänkas, att en rågranne komme att i förhastande lämna ett godkännande, som han haft fullt fog att vägra. Förslaget borde prövas först vid den slutliga revisionen av jorddelningslagstiftningen. För den händelse de sakkunnigas förslag dock genomfördes, borde tillses, att systemet med godkännande icke komme att tillämpas förbehållslöst. Det syntes icke vara möjligt att i lag uppdraga någon gränslinje mellan de fall, där godkännande kunde vara lämpligt, och de fall, där godkännande icke borde förekomma. Men i administrativ ordning syntes kunna lämnas erforderliga anvisningar härom.

Å andra sidan har *överlantmätarna i Östergötlands och Jämtlands län* förordat en utsträckning av reformen att gälla alla jorddelningsförrättningar. *Lantmäteristyrelsen* har förklarat, att dessa överlantmätarnas förslag icke nu borde föranleda någon åtgärd men att det borde ankomma på de sakkunniga att närmare överväga frågan.

Departementschefen.

Enligt jorddelningslagen skall, i likhet med vad som gällt sedan gammalt, förrättning, sedan lantmätaren avslutat densamma och tiden för anförande av besvär gått till ända, prövas av överordnad myndighet. Myndigheten skall, om ej anledning förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad, fastställa densamma. Jorddelningslagen innehåller ej närmare bestämmelser om vad fastställelseprövningen skall avse, men av förarbetena till jorddelningslagen framgår, att prövningen avsetts skola i första hand gälla att vissa formella regler blivit iakttagna samt att det allmännas av laga delningsförrättningar beroende intressen beaktats. I förarbetena har därjämte framhållits, att fastställelsemyndigheten borde granska sådana delar av förrättningen, som hade ingående betydelse för inteckningshavarna och andra medelbart intresserade rättsägare.

Det är tydligt, att en efterkontroll sådan som fastställelseprövningen kräver ej obetydliga arbetsinsatser från prövningsmyndigheternas sida samt att för prövningen måste åtgå viss tid. Under senare år har — bl. a. under trycket av den lantmäteriväsendet åvilande arbetsbelastningen — diskutrats huruvida fastställelseprövningen är behövlig eller om den lämpligen kan avskaffas. Därvid har, förutom den vinst ur förenklingssynpunkt som ett avskaffande av fastställelseprövningen skulle innebära, bl. a. åberopats, att fastställelseprövningen fått sin nuvarande utformning under en tid, då helt andra förhållanden rådde än nu. Sålunda har framhållits, att behov av det stöd för lantmäternas, som den efterföljande granskningen innebär och som kunde vara påkallat vid övergången från ett system, enligt vilket jordägarna i stort sett själva fick bestämma om fastighetsbildningen, till en ordning med betydande jordpolitiska restriktioner, ej föreligger numera. Det har vidare sagts, att efter omorganisationen av lantmäteriväsendet lantmäternas utbildning och ställning förändrats på sådant sätt att behovet av efterföljande kontroll är avsevärt mindre än tidigare.

De sakkunniga har upptagit frågan huruvida tiden nu vore inne att avskaffa fastställelseprövningen. Därvid har de sakkunniga bl. a. uttalat, att vid en sådan reform ställning måste tagas till många och delvis svårlösta problem. Reformen krävde genomgripande ändringar i jorddelningslagen och jordregisterförordningen och berörde i viktiga hänseenden även vissa civilrättsliga regler. I annat sammanhang har de sakkunniga därjämte framhållit, att den rättsliga betydelsen av ett fastställelsebeslut ej vore reglerad i lagstiftningen och ej heller kunde anses till fullo klarlagd genom avgöranden i rättspraxis. De sakkunniga har därför ansett, att redan reformens stora räckvidd motiverade att dess lösning fick anstå till den allmänna revisionen av jorddelningslagen.

I likhet med de sakkunniga finner jag det ej vara lämpligt att upptaga frågan om ett avskaffande över huvud taget av fastställelseprövningen som en partiell reform. Visserligen skulle en sådan reform innebära betydande förenkling och arbetsbesparing och med de kvalifikationer och den ställning lantmätarkåren nu har synes mycket tala för att anordna förrätt-

ningsförfarandet på sådant sätt att lantmätarnas ansvar ökas. Men en reform av antydd innebörd är omfattande och vittutseende samt aktualiserar en rad betydelsefulla spörsmål.

Vad särskilt angår ett slag av förrättningar, nämligen gränsbestämningarna, har föreslagits att man redan nu skulle avskaffa fastställelseprövningen. Till stöd härför kan åberopas att behovet av efterföljande granskning av denna art förrättningar redan med hänsyn till förrättningens natur måste anses mindre än i fråga om andra slag av förrättningar. Vidare förekommer enligt fastighetsbildningslagen vid gränsbestämning i stad ej fastställelseprövning. Emellertid synes övervägande skäl tala för att ej upptaga frågan i detta sammanhang. Även om en sådan reform är av endast begränsad räckvidd, måste den dock anses i viss mån föregripa ställningstagandet till själva principfrågan, huruvida fastställelseprövningen skall bibehållas eller ej. En sådan reform skulle också aktualisera åtminstone vissa av de betydelsefulla problem, som är förbundna med frågan om fastställelseprövningens avskaffande, t. ex. spörsmålet om den rättsliga innebörden av fastställelsen och den skillnad i rättsligt hänseende som må föreligga mellan en fastställd förrättning och en endast lagakraftvunnen sådan. Härtill kommer att reformen skulle bryta jorddelningslagens nuvarande enhetlighet och att den kräver jämförelsevis omfattande lagändringar, vilka skulle leda till att jorddelningslagen blir än mera svåröverskådlig än för närvarande. Vad nu anförts utgör emellertid tydligen icke oavvisliga skäl mot att genomföra reformen, om den ur andra synpunkter skulle framstå som trängande. Så kan dock ej anses vara fallet. Enighet råder nämligen om att reformen skulle medföra endast ringa förenkling och obetydlig tidsvinst, under förutsättning att de i 1951 års promemoria framlagda förslagen genomföres, något som jag — på sätt framgår av det följande — i det väsentliga kommer att förorda.

I 1951 års promemoria har de sakkunniga föreslagit vissa inskränkningar i den obligatoriska granskningen. Den av de sakkunniga föreslagna lagtexten angiver ej uttryckligen i vilka avseenden lättnader i granskningen skulle genomföras, utan reformen skulle komma till uttryck främst genom ett stadgande att förrättningen skall granskas i erforderliga delar. De sakkunniga har emellertid uttalat, att det borde ankomma på lantmäteristyrelsen att utfärda närmare föreskrifter för lantmäterikontorens granskningsverksamhet.

Såsom redan förut framhållits innehåller jorddelningslagen ej närmare bestämmelser om vad fastställelseprövningen skall avse. Ledning för avgörandet av denna fråga kan emellertid erhållas från stadgandet att förrättningen skall fastställas, om anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad. Ordalagen i stadgandet kan närmast anses giva vid handen att avsikten varit, att den fastställande myndigheten i princip skall svara för förrättningens riktighet i alla avseenden. Detta skulle i sin tur innebära, att myndigheten har att pröva varje enskild detalj i förrätt-

ningen. Emellertid ligger i sakens natur att en så långt gående granskning i praktiken ej är möjlig och detta torde ej heller vara åsyftat med stadgandet. Innebörden i bestämmelsen synes i stället vara, att det i viss utsträckning lagts i myndighetens hand att själv bedöma hur vidlyftig granskning som i varje särskilt fall kan anses påkallad. Myndigheten skulle med andra ord själv ha viss frihet att avgöra, i vilka hänseenden kontroll är erforderlig.

Lagregeln har också i praktiken tillämpats på angivet sätt. I praxis har sålunda särskilt under senare tid granskningen skett mindre ingående än tidigare. Grunden till denna utveckling är att söka främst i den omständigheten att anledning till anmärkning mot förrättningar med tiden blivit mindre vanlig än tidigare. Den i 1951 års promemoria framlagda statistiska undersökningen synes bestyrka att den skedda utvecklingen varit befogad. Vissa skäl föreligger att förmoda att granskningen i fortsättningen som regel skall kunna utan våda för rättssäkerheten inskränkas ännu mera än för närvarande.

Av vad jag sålunda anfört framgår, att granskningens omfattning bör anpassas efter förhållandena. Vad i ärendet förekommit ger vidare vid handen att det är svårt att utpeka bestämda hänseenden, beträffande vilka granskning städse kan underlåtas. Med hänsyn till dessa omständigheter finns det med min principiella uppfattning om granskningens innebörd ej skäl att förorda någon jämkning i jorddelningslagens allmänna regler om fastställelseprövningen. Såsom framgår av vad jag förut anfört utgör denna min ståndpunkt intet hinder mot en utveckling i praxis i riktning mot en allt mindre ingående granskning. Jag förutsätter, att lantmäteristyrelsen med ledning av vunna erfarenheter på området lämnar erforderliga anvisningar i frågan.

På en punkt innehåller jorddelningslagen särskilda bestämmelser om granskningens omfattning. Av stadgandet i 21 kap. 28 § andra stycket och den hänvisning till detta stadgande, som förekommer i 43 § samma kapitel, får nämligen anses framgå, att jorddelningsförrättningar städse skall granskas ur teknisk synpunkt. Då behov av kontroll i detta hänseende numera regelmässigt ej synes föreligga, bör föreskriften om teknisk granskning utgå. Detta innebär, i enlighet med den uppfattning jag förut utvecklat, att frågan om behovet av teknisk granskning kommer att bedömas från fall till fall med ledning av de anvisningar i ämnet, som lantmäteristyrelsen utfärdar.

I 1951 års promemoria har vidare framlagts förslag att fastställelseprövningen skall överflyttas från ägodelningsdomaren till överlantmätaren. Såsom de sakkunniga framhållit medför den nuvarande prövningen hos både överlantmätaren och ägodelningsdomaren ökad väntetid för sakägarna. Vidare ligger uppenbarligen tyngdpunkten i fastställelseprövningen hos överlantmätaren. Starka skäl finns sålunda för den föreslagna reformen. Den har också i princip tillstyrkts av samtliga remissinstanser utom två ägodelningsdomare. Väl har, såsom dessa anfört, ägodelningsdomaren genom tillgången till fastighetsböckerna särskilda förutsättningar att pröva bl. a. äganderättsutredningen. Denna omständighet synes mig emellertid

ej utgöra tillräckligt skäl att bibehålla ägodelningsdomaren såsom fastställelsemyndighet. Såsom jag i tidigare sammanhang framhållit — nämligen i propositionen nr 177 till 1950 års riksdag och nr 159 till 1951 års riksdag — anser jag stadgandet i 3 kap. 10 § andra stycket jorddelningslagen om skyldighet för lantmätaren att utreda och i protokollet anmärka äganderättsförhållandena utgöra tillräcklig garanti för fullständighet i äganderättsutredningen. Skulle ändock i vissa fall föreligga behov av kompletterande uppgifter ur fastighetsböckerna torde överlantmätaren utan svårighet kunna inhämta dem från inskrivningsdomaren. En erinran här om synes lämpligen kunna göras av lantmäteristyrelsen i utfärdade anvisningar. Ej heller ur annan synpunkt föreligger enligt min mening anledning till annat än att i de fall, då talan ej fullföljts mot förrättningen, fastställelseprövningen städse kan anförtros överlantmätaren. Tillräckliga skäl att göra undantag härifrån beträffande återförvisade förrättningar, såsom Svea hovrätt ifrågasatt, anser jag ej föreligga. Jag förordar alltså i princip den föreslagna reformen.

I fråga om den omfattning man bör giva reformen delar jag de sakkunnigas uppfattning. Fastställelseprövningen beträffande förrättningar enligt jorddelningslagen bör sålunda ankomma på överlantmätaren utom i de fall då förrättningen avser avstyckning, som beror av sammanläggning, eller sådan avstyckning kombinerad med annan förrättning. I dessa fall bör prövningen såsom hittills verkställas av ägodelningsdomaren, sedan överlantmätaren avgivit yttrande. Det synes nämligen icke lämpligt att i detta sammanhang upptaga frågan huru sammanläggningsfrågan skulle kunna lösas, om dylika avstyckningsförrättningar skulle fastställas av överlantmätaren.

I likhet med de sakkunniga och samtliga remissinstanser anser jag, att frågan om undanröjande av förrättning, som återkallas efter avslutandet men innan ännu fastställelse meddelats, skall kunna avgöras i en enklare ordning än genom att hänskjutas till ägodelningsrätt. Föreliggande möjligheter torde vara att beslut om undanröjande meddelas av endera ägodelningsdomaren eller överlantmätaren eller ock av båda dessa myndigheter alltefter som fastställelseprövningen ankommer på den ena eller den andra av dem. Avgörande för valet av myndighet synes vara om behov av fullföljdsrätt mot dylikt beslut om undanröjande föreligger. Rätt att vid domstol fullfölja talan mot överlantmätares beslut finnes ej nu och att för det speciella fall varom här är fråga införa en dylik rätt synes ej vara lämpligt. Därrest behov av fullföljdsrätt skulle anses föreligga, torde därför befogenheten att undanröja förrättning i anledning av återkallelse böra förbehållas ägodelningsdomaren. Jag vill för min del förorda det sistnämnda alternativet. Visserligen torde fråga om att fullfölja talan mot beslut som nu åsyftas uppkomma endast undantagsvis, men det skulle strida mot vedertagna principer att helt utesluta möjligheten att anföra besvär mot beslutet.

Det återstår så att taga ställning till frågan om införande av en regel beträffande gränsbestämning motsvarande den som enligt 21 kap. 22 §

andra stycket gäller i fråga om avstyckningsförrättning, nämligen att om avstyckningen vid förrättningens avslutande blivit av fastighetens ägare eller, där flera sakägare finns, av dem samtliga medelst påskrift å protokollet godkänd, talan mot förrättningen sedermera icke må föras. Allmän enighet råder om att en utsträckning av denna regels tillämplighet att gälla även gränsbestämningar i vissa fall skulle kunna medföra en tidsvinst, som ej är utan betydelse för sakägarna, samt att en sådan utsträckning kan ske utan olägenhet. För egen del ansluter jag mig till denna mening. Genom en sådan reform vinnes, att om i samband med en brådskande avstyckning gränsbestämning skett och såväl avstyckningen som gränsbestämningen godkänts av sakägarna, fastställelse kan meddelas utan avvaktan på besvärstidens utgång. Anledning att i detta sammanhang låta reformen omfattas annat än gränsbestämning synes ej föreligga.

I fråga om den närmare utformningen av de i detta avsnitt förordade reformerna får jag hänvisa till vad som i avsnitt V anföres vid 21 kap. 19, 22, 23, 28, 43, 45 och 46 §§ jorddelningslagen.

V. Detaljutformning.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

3 KAP.

5 a §.

Beträffande förslaget att i jorddelningslagen upptaga förevarande paragraf får jag hänvisa till vad som anförts i avsnitt II.

16 KAP.

2 §.

Fastighetsbildningssakkunniga har, på sätt framgår av vad i avsnitt I anförts, förordat, att till förevarande paragraf skulle fogas ett nytt stycke av innehåll, att från delägarnas exemplar av förrättningshandlingarna finge, enligt de närmare föreskrifter lantmäteristyrelsen utfärdade, uteslutas sådana handlingar som kunde anses sakna intresse för delägarna.

Ägodelningsdomaren i Östbo och Västbo domsaga har ifrågasatt den jämkningen i förslaget, att tillägget skulle avse handlingar, som kunde anses vara utan betydelse för sakägarna. Vidare har *hovrätten över Skåne och Blekinge* uttalat, att ordet »förrättningshandlingarna» i det föreslagna tillägget borde utbytas mot ordet »skifteshandlingarna» samt att paragrafen

möjligen skulle vinna i klarhet om ordet »alla» i första stycket första punkten borttoges.

Departementschefen. Under hänvisning till vad jag anfört i avsnitt I får jag förorda, att som en andra punkt i paragrafens första stycke upptages en bestämmelse med den lydelsen att från delägarnas exemplar må uteslutas sådan handling, som utan olägenhet kan undvaras av delägarna. Därjämte torde styckets första punkt böra jämkas i enlighet med vad hovrätten över Skåne och Blekinge föreslagit.

På grund av hänvisningar i 20 kap. jorddelningslagen och 6 kap. fastighetsbildningslagen kommer ändringen i denna paragraf att gälla även förrättning, som avses i nämnda kapitel.

19 KAP.

1 §.

I fråga om den i detta lagrum föreslagna ändringen får jag hänvisa till vad som anföres i den kommande huvudavdelningen om sämjedelning.

21 §.

Beträffande den föreslagna jämkningen i denna paragraf får jag hänvisa till vad som anförts i avsnitt I och i detta avsnitt vid 16 kap. 2 § jorddelningslagen.

21 KAP.

19, 22 och 23 §§.

I avsnitt IV har jag förordat den reformen, att, i likhet med vad som nu gäller för avstyckning, även gränsbestämning skall kunna bli föremål för fastställelseprövning före besvärstidens utgång om den godkänts av sakägarna.

Fastighetsbildningssakkunniga har föreslagit att reformen skulle genomföras på det sättet att i 21 kap. skulle intagas en ny paragraf, benämnd 22 a §, av den lydelsen att om gränsbestämning vid förrättningens avslutande blivit av samtliga sakägare medelst påskrift å protokollet godkänd, talan mot gränsbestämningen, vare sig den skett i samband med annan jorddelningsförrättning eller ej, sedermera icke får föras. Därjämte har föreslagits vissa jämkningar i 43 § samma kapitel.

Ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga och överlantmätaren i Uppsala län har ifrågasatt huruvida det, såsom enligt förslaget syntes vara fallet, kunde vara erforderligt, att även sakägare, som undertecknat förening om gränsens sträckning, undertecknade förrättningsprotokollet för att förrättningen skulle anses godkänd. I anslutning härtill torde böra återgivas ett uttalande av *överlantmätaren i Kalmar län*. Denne har framhållit, att då sakägarna träffat förening, de icke frånträtt besvärsrätten. Ett godkän-

nande av gränsbestämning genom påskrift av protokollet finge alltså en vidare verkan än en påskrift av förening. Det ankomme på förrättningsmännen att i de förekommande fallen göra innebörden av påskriften fullt klar för sakägarna. Möjligen borde särskild anvisning härom utfärdas.

Sistnämnde överlantmätare har vidare framhållit, att enligt förslaget sakägarna syntes ha förlorat sin besvärsrätt först då de alla medelst påskrift å protokollet godkänt gränsbestämningen. Om någon sakägares godkännande ej kunde inhämtas, skulle alltså de som redan undertecknat godkännandet vara bibehållna vid besvärsrätten. Vid en gränsbestämningsförrättning avgjordes icke blott sträckningen av viss gränslinje utan även vissa andra frågor, exempelvis huru kostnaderna skulle fördelas. Ordalydelsen i paragrafen syntes innebära att även dessa andra avgöranden tagit åt sig laga kraft genom godkännandet eller genom att sakägarna underlåtit att anföra besvär. Frågan härom syntes dock ej ha berörts i motiven till förslaget.

I en vid *Sveriges lantmätarförenings* yttrande fogad promemoria har ställts frågan om innebörden i stadgandet att »samtliga sakägare» godkänt gränsbestämningen. När gränsbestämning berörde mark, som vore samfällid för flera fastigheter med skilda ägare, vore i vissa fall tillfyllest att vid förening om gränsen den samfällida marken företräddes av en av delägarna i marken. Fråga vore nu om man kunde anse att en gränsbestämning eller avstyckning, som berörde samfällid mark, vore godkänd av samtliga sakägare, om densamma beträffande den samfällida marken vore godkänd av endast en delägande fastighet och inga andra delägare i marken vore tillstades. Om så icke vore fallet, kunde den situationen inträffa, att en delägare i den samfällida marken kunde med laga verkan underteckna förening om gräns mot den samfällida marken men icke ensam godkänna förrättningen för den samfällida markens del. En ändring av den formen att »samtliga närvarande sakägare» skulle godkänna förrättningen, skulle väl på sätt och vis lösa spörsmålet, men en dylik ändring vore nog icke i övrigt lämplig eller avsedd.

Departementschefen. Gränsbestämning ingår städse såsom s. k. preliminärfråga i laga skifte. Rätten till fullföljd av talan mot sådant beslut regleras i 21 kap. 19 § jorddelningslagen. Vidare kan jämlikt 19 kap. 5 och 10 §§ gränsbestämning ske i samband med avstyckningsförrättning, därvid gränsbestämningen ingår såsom en integrerande del i avstyckningsförrättningen. Frågan om fullföljd behandlas för detta fall i 21 kap. 22 §. Härutöver kan gränsbestämning på grund av 20 kap. 1 § företagas såsom fristående förrättning. Enligt 20 kap. 6 § 2 mom. kan sådan fristående gränsbestämningsförrättning sammanföras till gemensam handläggning med vissa andra förrättningar. Bestämmelse om fullföljd är för dessa fall upptagen i 21 kap. 23 §.

Reformen torde böra avse samtliga de fall i vilka gränsbestämning sålunda kan förekomma. Innebörden i reformen kan sägas vara upptagande av undantagsregler i händelse av godkännande från den allmänna fullföljdsrätt som annars föreligger. Undantagsregler torde därför lämpligen böra upptagas i samtliga förevarande paragrafer.

I anledning av vad vissa remissinstanser anfört vill jag framhålla, att godkännande varom här är fråga innebär ett avstående från att vidare begagna fullföljdsrätten och därför går längre än ett undertecknande av en förening. För att förrättningen skall kunna bli föremål för fastställelseprövning före besvärstidens utgång måste följaktligen krävas att samtliga sakägare, oavsett om de biträtt förening i frågan, godkänt förrättningen. Utan hinder av att godkännandena ej omfattar kostnadsfrågan synes fastställelseprövning böra kunna företagas före besvärstidens utgång. Detta torde stå i överensstämmelse med den princip som kommit till uttryck i 21 kap. 42 § andra stycket.

På grund av vad sålunda anförts får jag förorda, att i 21 kap. 19 § inåtte såsom ett nytt stycke, infört efter andra stycket, upptagas den regeln att om beslut i fråga om bestämmande av rågång eller annan fastighetsgräns vid beslutets avkunnande blivit av samtliga sakägare medelst påskrift å protokollet godkänt, talan mot beslutet sedermera icke får föras.

I andra stycket av 21 kap. 22 § torde — i syfte att stadgandet skall omfatta även en under avstyckningsförrättning verkställd gränsbestämning — böra vidtagas en mindre jämkning.

Till 21 kap. 23 § torde böra fogas ett nytt stycke av innehåll, att om gränsbestämning vid förrättningens avslutande blivit av samtliga sakägare medelst påskrift å protokollet godkänd, talan mot gränsbestämningen sedermera icke får föras. Med denna formulering synes vara klart att bestämmelsen åsyftar såväl en förrättning, vilken endast omfattar en fristående gränsbestämning, som en jämlikt 20 kap. 6 § 2 mom. med annan förrättning kombinerad gränsbestämning.

För reformens genomförande kräves vidare, att sista stycket i 21 kap. 43 § jämkas. Jag förordar, att stycket gives den lydelsen att om gränsbestämning eller avstyckningsförrättning blivit på sätt i 19 § tredje stycket, 22 § andra stycket eller 23 § tredje stycket sägs medelst påskrift å protokollet godkänd, skall så anses som hade den för talan mot förrättningen stadgade tiden gått till ända.

28 §.

I avsnitt IV har jag förordat, att föreskriften i förevarande paragrafs andra stycke att överlantmätarens yttrande skall innefatta redogörelse för verkställd teknisk granskning bör utgå.

Om besvär anförts endast mot viss del av en förrättning, skall enligt 21 kap. 42 § förrättningen till alla delar prövas av ägodelningsrätten. Överlantmätarens yttrande måste därför avse förrättningen i dess helhet. En föreskrift härom torde böra upptagas i förevarande paragraf.

41 §.

Skälen för den föreslagna jämkningen av detta lagrum har angivits i avsnitt III.

43 §.

I avsnitt IV har jag förordat bl. a. överflyttning av fastställelseprövningen utom i visst fall från ägodelningsdomaren till överlantmätaren samt införande av rätt för ägodelningsdomaren att under särskild förutsättning meddela beslut om undanröjande av förrättning. De centrala bestämmelserna i dessa frågor är upptagna i förevarande paragraf.

Reformerna synes böra föranleda viss omarbetning av paragrafen. Sålunda torde i ett första stycke böra behandlas den befogenhet som tillkommer överlantmätaren ävensom hur det skall förfaras, om överlantmätaren finner sig ej kunna fastställa förrättningen. I ett andra stycke torde böra regleras de fall då prövningen skall ankomma på ägodelningsdomaren och vad som då skall gälla. Tredje stycket torde böra upptaga bestämmelser om det fall, då ägodelningsdomaren äger undanröja förrättning.

I första stycket torde därför till en början böra stadgas, att om besvär icke inom stadgad tid anförts mot avslutad jorddelningsförrättning, överlantmätaren skall, där ej stadgandena i andra eller tredje stycket annat föranleda, företaga förrättningen till prövning samt att därvid vad i 42 § fjärde stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning. Bestämmelse torde här efter böra upptagas att överlantmätaren har att under vissa angivna förutsättningar meddela fastställelse å förrättningen. Förutsättningarna bör tydligen överensstämma med dem, som nu skola föreligga för att ägodelningsdomaren skall äga meddela beslut av sådan innebörd. I det följande torde böra upptagas bestämmelser om förfarandet, då hinder föreligger för överlantmätaren att fastställa förrättningen. I detta hänseende bör stadgas, att han skall hänskjuta frågan om fastställelse till ägodelningsrätten, därvid han skall överlämna handlingarna till ägodelningsdomaren tillika med yttranden i enlighet med vad nu gäller, då överlantmätaren överlämnar förrättningsakten till ägodelningsdomaren för fastställelseprövning. Till sist torde i första stycket böra föreskrivas, att för ägodelningsrättens behandling av målet skall gälla vad i 42 § tredje stycket sägs.

Andra stycket torde till en början böra ange de fall då fastställelseprövningen skall ankomma på ägodelningsdomaren i stället för överlantmätaren. På sätt tidigare anförts bör denna ordning gälla i fråga om avstyckningsförrättning, som beror av sammanläggning, liksom ock i fråga om annan förrättning, som kombinerats med sådan avstyckningsförrättning. Föreskrift bör meddelas, att i dessa fall överlantmätaren skall överlämna handlingarna jämte yttranden till ägodelningsdomaren på samma sätt som då han i fall som avses i första stycket hänskjutit fråga om fastställelse till ägodelningsrätten. Därefter torde böra givas bestämmelser om ägodelningsdomarens handläggning, i sak överensstämmande med nu gällande regler.

I tredje stycket torde böra stadgas, att därest fråga om fastställelse å förrättning förfallit med anledning av att sakägare återkallat sin talan, förrättningen skall förklaras undanröjd samt att beslut härom meddelas av

ägodelningsdomaren, till vilken överlantmätaren, om återkallelsen skett hos denne, har att överlämna handlingarna.

Anmärkas må, att med den utformning 6 kap. fastighetsbildningslagen har vad här förordats blir tillämpligt även på de i nämnda kapitel avsedda förrättningarna.

I fråga om jämkningarna i sista stycket av förevarande paragraf hänvisas till vad som anförts i avsnitt IV och i detta avsnitt vid 21 kap. 19, 22 och 23 §§ jorddelningslagen.

45 §.

Ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga har gjort uttalanden av den innebörden att, oavsett om fastställelseprövningen bibehålles hos ägodelningsdomaren, protokoll hos ägodelningsdomaren som regel vore obehövt.

Departementschefen. Den förordade omarbetningen av 21 kap. 43 § förleder en jämkning av redaktionell natur i förevarande paragraf. Att i detta sammanhang utan närmare utredning upptaga frågan om avskaffande av det av ägodelningsdomaren förda protokollet synes mig ej lämpligt.

46 §.

I enlighet med vad de sakkunniga föreslagit bör i anledning av den i avsnitt IV förordade överflyttningen av fastställelseprövningen från ägodelningsdomaren till överlantmätaren den i förevarande paragraf upptagna skyldigheten att föranstalta om vissa anteckningar i in-tecknings- eller fastighetsboken utsträckas att gälla även överlantmätaren. I anslutning härtill torde vissa jämkningar av i huvudsak redaktionell natur böra vidtagas.

Slutstadgandet.

Lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 juli 1953. Med avseende å förrättning som avslutats dessförinnan torde dock äldre lag böra gälla även i fortsättningen.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 5 kap. 13 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

5 KAP.

13 §.

Beträffande den föreslagna jämkningen i denna paragraf får jag hänvisa till vad som anförts i avsnitt I och i detta avsnitt vid 16 kap. 2 § jorddelningslagen.

Slutstadgandet.

Även denna lag bör träda i kraft den 1 juli 1953 men ej tillämpas med avseende å dessförinnan avslutad förrättning.

Legalisering av sämjedelning m. m.

I. Allmänna synpunkter.

Fastighetsbildningssakkunniga.

I promemorian har de sakkunniga framhållit, att sambandet mellan fastighetsindelningen och de rättigheter, som hänförde sig till jorden, icke varit fullständigt genomfört i lagstiftningen. Rättsordningen hade i viss utsträckning såsom föremål för äganderätt godtagit andra enheter av jorden än på officiell väg bildade fastigheter.

En av de former i vilka privat jorddelning sker är sämjedelning. Under detta uttryck inbegripes delningar, varigenom för viss ideell andel i fast egendom utlägges viss ägolott på marken genom privat delningsuppgörelse. Privat jorddelning kan ske även på annat sätt, främst därigenom att en ägare av fast egendom till annan överlåter visst på marken bestämt område av den fasta egendomen.

De sakkunniga har lämnat en redogörelse för olika typer av sämjedelningar och för den utsträckning i vilken de förekommer. Det enklaste fallet av sämjedelning vore, har de sakkunniga anfört, att två eller flera personer, som ägde var sin kvotdel i en fastighet, uppdelat fastigheten mellan sig så att envar besatte och brukade ett bestämt område på marken. En sådan uppdelning kunde avse antingen fastighetens alla ägor eller endast vissa av dem. Fallet kunde betecknas som sämjedelning inom en registerfastighet. En andra grupp bildade sämjedelningar av mark gemensam för flera fastigheter. Det vore t. ex. ej ovanligt, att skifte endast skett å inägorna, medan skogsmarken lämnats oskiftad. Om sedan sämjedelning skett av skogsmarken, förelåge ett fall av nu avsett slag. En sämjedelning kunde även på annat sätt beröra flera fastigheter. Stundom hade nämligen flera fastigheter eller delar av sådana sammanslagits till en gemensam delningsmassa, vilken sedan sämjevis uppdelats mellan delägarna utan iakttagande av de officiella fastighetsgränserna. Man kunde här tala om gemensam sämjedelning av flera registerfastigheter.

Vidare borde nämnas en form av privat jorddelning, som ej brukade hänföras till sämjedelning i egentlig bemärkelse, nämligen s. k. privat ägostyckning. Härmed menades en överlåtelse av visst område av fastighet, varvid området tillika angivits motsvara viss kvotdel av fastigheten. Gränsen mellan en delning av detta slag och en sämjedelning kunde ofta vara flytande. Stundom låge väl skillnaden endast däri, att medan kontrahenterna i ena fallet först enats om en delning på marken och därefter skrivit köpehandlingen, de i det andra fallet först skrivit köpehandlingen och därefter sämjedelat fastigheten.

Av svaren på en 1942 utsänd skrivelse till samtliga distriktslantmätare framginge — har de sakkunniga fortsatt — att sämjedelningar inom en fastighet vore vanliga eller mycket vanliga i hälften av

de 188 distrikt, inom vilka detta slag av sämjedelningar uppgivits förekomma. Inom vissa distrikt förekomme sämjedelningar, som endast avsåge viss eller vissa ägor av en fastighet, men i det övervägande antalet fall omfattade sämjedelningarna all fastighetens mark. I de fall, då ej all fastighetens mark ingått i delningen, vore det i allmänhet inrösningsjorden och stundom därjämte viss avrösningsjord som delats. Delning endast inom avrösningsjorden syntes vara sällsynt. Sämjedelningar av mark, gemensam för flera fastigheter, hade förekommit väsentligt sparsammare än den förstnämnda typen av sämjedelningar. Sålunda syntes i omkring tre fjärdedelar av antalet distrikt denna delningsform ha varit sällsynt eller icke alls förekommande. I ett 30-tal distrikt syntes den dock ha varit vanlig eller mycket vanlig. Än sällsyntare vore den tredje gruppen sämjedelningar, d. v. s. gemensam sämjedelning av flera registerfastigheter. Sålunda saknades sådana delningar helt i fem län och även i övriga län hade de i allmänhet varit mycket sparsamt förekommande. Från 12 lantmäteridistrikt uppgåves dock att de varit vanliga. Av svaren framginge vidare, att efter jorddelningslagens ikraftträdande nya sämjedelningar av något slag skett i mycket liten utsträckning om man undantog Kopparbergs och Värmlands län, där de fortfarande syntes vara vanliga.

Privat ägostyckning hade tidigare, särskilt före år 1897, varit en ofta förekommande form av privat jorddelning. Av distriktslantmätarnas uppgifter framginge, att dylika delningar varit särskilt vanliga i tio av länen. I omkring halva antalet lantmäteridistrikt hade dock denna delningsform ej förekommit eller varit sällsynt. Efter jorddelningslagens ikraftträdande syntes detta slags privata jorddelning i någon nämnvärd utsträckning ha förekommit endast i ett fåtal distrikt.

De sakkunniga har vidare framhållit, att utredningen visade, att kartor och andra handlingar rörande sämjedelning i allmänhet saknades. Endast i ett fåtal distrikt hade det varit vanligt att sådana handlingar upprättats. Tämmligen vanligt syntes dock vara, att sämjegränserna utmärktes med blyerts på delägarnas skifteskartor. Möjligheterna att åtminstone ungefärligen bestämma tidpunkten för sämjedelnings tillkomst syntes i allmänhet vara ganska goda. Arronderingen kunde i mer än hälften av de distrikt, beträffande vilka upplysningar därom lämnats, betecknas såsom i allmänhet god eller tämligen god, medan den i omkring en fjärdedel av distrikten vore mer eller mindre dålig. Från många håll hade framhållits, att sämjelotter, även om de vore väl arronderade, ofta vore så små, att de icke uppfyllde de i 1 kap. 8 § jorddelningslagen uppställda villkoren för utbrytning till särskild fastighet. Ofta inginge sämjelotter i större brukningsenheter tillsammans med andra sådana lotter eller med fastigheter, som utbrutits genom laga delning.

Om rättsverkningarna av en sämjedelning har de sakkunniga anfört i huvudsak följande. Sämjedelning innefattade en upplösning av den gemensamma äganderätten. Varken samäganderättslagen eller bysamfällighetslagen vore tillämplig på sämjedelad jord i fråga om förhållandet mellan ägarna av de olika sämjelotterna. Ej heller förelåge ett bolagsförhål-

lande mellan dem. Den som genom sämjedelning tillagts visst område av fastighet vore i fråga om rätten att bruka jorden och tillgodogöra sig avkastningen därav väsentligen likställd med en ensam ägare av en lagligen utbruten fastighet. Enligt praxis vore sämjedelning bindande för ny ägare av andel i fastigheten. Vore delägarna ense därom, torde de kunna låta sämjedelningen gå åter eller jämka densamma. Däremot kunde enligt rättstillämpningen verkställd sämjedelning icke mot delägares bestridande rubbas annat än genom laga skifte. Innehavaren av en sämjelott kunde få denna intecknad. Formellt meddelades inteckningen därvid i viss kvotdel av fastigheten. I viss mån vore inteckningen dock knuten till det genom sämjedelningen utlagda området på marken. Skulle den intecknade fastighetsandelen försäljas exekutivt, vore sålunda inteckningshavare eller annan som inropade fastigheten bunden av sämjedelningen liksom varje annan ny ägare.

Även i jorddelningsrättsligt hänseende hade sämjedelning, har de sakkunniga fortsatt, vissa viktiga rättsverkningar. Visserligen innehölle 1 kap. 1 § tredje stycket jorddelningslagen den bestämmelsen, att vad i lagen stadgas om oskiftad jord skall där ej annat sägs äga lika tillämplighet å sämjevis delad som å samfälld jord. Emellertid gäves flera undantagsregler härifrån, därvid i åtskilliga avseenden en bestämd skillnad upprätthölls mellan sämjedelning, som skett innan jorddelningslagen trätt i kraft, och sämjedelning som därefter ägt rum. Med hänsyn till att något direkt förbud mot sämjedelning icke varit uppställt utan sådan delning tidigare tvärtom betraktats som ett lagligt medel att häva egendomsgemenskap hade lagstiftaren i fråga om sämjedelning, som skett före 1928, funnit påkallat att i väsentlig grad beakta de rättsförhållanden, som inträtt genom sämjedelningen. Däremot hade anledning till sådan hänsyn icke ansetts föreligga beträffande senare verkställda sämjedelningar, särskilt som bestämmelserna i jorddelningslagen syftade till att i möjligaste mån förebygga uppkomsten av sämjedelningar.

På grund av den förut angivna regeln, som jämställde sämjevis delad jord med oskiftad jord, komme frågan om villkoren för skifte av en sämjedelad fastighet att bedömas enligt stadgandena i 1 kap. 8 § jorddelningslagen och ej enligt stadgandena om omskifte, vilka åtminstone i vissa fall uppställde väsentligen strängare villkor för jordägarens skyldighet att underkasta sig skifte. Ej heller funnes i fråga om sämjelott någon motsvarighet till stadgandet i 1 kap. 20 §, enligt vilket delägare med i laga ordning utbrutna ägor under vissa förutsättningar ej är skyldig att ingå i skifte. Verkställd sämjedelning kunde dock i vissa fall inverka vid bedömande av frågan om tillstånd till skifte. Vid riksdagsbehandlingen av förslaget till jorddelningslagen hade nämligen vederbörande utskott uttalat, att de i 1 kap. 8 § första punkten givna föreskrifterna rörande materiella villkor för skifte skäligen ej borde utgöra hinder för utbrytning av lotter, som delägare på grund av sämjedelning hävdade före den nya lagens ikraftträdande.

Beträffande delningsgrund vid skifte gällde enligt jorddelningslagen i

princip, att oskiftad jord skulle fördelas efter det andelstal, som tillkomme envar delägare, medan vid omskifte innehavet enligt den tidigare delningen skulle utgöra delningsgrund mellan de i laga ordning utlagda ägolotterna. I fråga om sämjedelad mark upptogs emellertid 9 kap. 3 § särskilda bestämmelser. Hade sämjedelningen ägt rum före 1928, skulle innehavet enligt denna vara delningsgrund, om antingen innehavet eljest vore delningsgrund i orten enligt särskild föreskrift eller sedvänja eller närvarande delägare träffade förening om att antaga denna delningsgrund, allt under förutsättning att vid tiden för sämjedelningen icke enligt för orten gällande särskilda bestämmelser förelegat hinder att avskilja ägora genom ägostyckning eller jordavsöndring. Sämjedelning, som skett efter det jorddelningslagen trätt i kraft, tillerkändes däremot i detta sammanhang ingen rättsverkan. Vidare gällde enligt 10 kap. 4 §, att delägare, som på grund av laga delning eller före år 1928 verkställd sämjedelning innehade strömfall, fiske m. m., vore berättigad att vid skifte behålla detta å sin lott eller att i utbyte erhålla annan äga av likartat slag. Delägare som tillagts ägor genom senare skedd sämjedelning bereddades däremot icke samma förmån. Uppstode vid skiftet fråga om att avsätta skogsmark till gemensamhetsskog, behandlades jämlikt 10 kap. 5 § skogsmark som sämjedelats före år 1928 på samma sätt som i laga ordning delad mark, medan däremot område som sämjedelats senare likställdes med samfälld mark.

I 13 kap. 3 § föreskrevs beträffande ägodelningen vid skifte, att, såvitt det med hänsyn till vid skiftet tillämpad delningsgrund låte sig göra, varje ägolott, för vilken ägor tidigare utlagts vid laga delning eller sämjevis, vid skiftet skulle erhålla sådan sammansättning att den icke mindre än före skiftet ägnade sig för den art av hushållning, vartill ägolotten använts. Även i fråga om ersättningar mellan skiftesdelägare jämlikt 14 kap. hade innehavare av sämjelott, oavsett tidpunkten för sämjedelningen, i stort sett samma ställning som delägare med i laga ordning utbrutna ägor. Han finge sålunda i likhet med dessa ersättning för utflyttning och skulle även tillgodoräknas ersättning för odling och hävd samt ståndskog m. m. oberoende av om han innehaft större område än som skulle tillfalla honom enligt den vid skiftet tillämpade delningsgrunden.

Sammanfattningsvis kunde i fråga om skiftesreglerna sägas, att innehavare av sämjelott visserligen löpte större risk än ägaren av en lagligen utbruten fastighet att mot sin vilja dragas in i ett laga skifte men att han vid sådant skifte, såvida sämjedelningen skett före år 1928, i allmänhet icke vore väsentligen sämre ställd än ägaren av dylik fastighet.

Bestämning enligt jorddelningslagen av gräns, som tillkommit genom sämjedelning, kunde ske endast i samband med avstyckning från sämjelott av område intill sådan gräns.

I fråga om möjligheten att göra avstyckning från sämjelott gällde enligt 19 kap. 1 § andra stycket jorddelningslagen, att mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning, icke finge avstyckas med mindre sämjedelningen kommit till stånd före år 1928 och att även om detta villkor vore uppfyllt sam-

manlagt högst en femtedel av sämjelotten finge avstyckas. Sammanläggning av mark tillhörande sämjelott kunde icke ske utom i vissa fall i samband med annan jorddelningsförrättning.

Även i fråga om överlåtelse, som avsåge visst till gränserna bestämt område med åsatt skattetal, innehölle jorddelningslagen vissa särskilda bestämmelser. Sålunda gällde enligt 13 kap. 11 § sista stycket, att vid laga skifte ägolott på grund av dylik åtkomsthandling finge utläggas endast under förutsättning att hinder mot områdets avskiljande icke skulle möta enligt avstyckningsreglerna. Om ägolott utlades, skulle enligt 9 kap. 2 § tredje stycket områdets ägare erhålla vad enligt uppskattning svarade mot det samma. Innehavet utgjorde sålunda alltid delningsgrund.

I promemorian har vidare lämnats en redogörelse för *möjligheterna enligt gällande lagstiftning att legalisera sämjedelning och privat ägostyckning.*

Innehavaren av en sämjelott kunde, har de sakkunniga framhållit, påkalla att laga skifte skedde å den sämjedelade fastigheten, därvid innehavet under vissa förutsättningar skulle vara delningsgrund. För att ett skifte, som endast syftade till att erhålla en officiell bekräftelse av den indelning, som åstadkommits sämjevis, skulle kunna genomföras måste emellertid sämjelotterna uppfylla de i jorddelningslagen uppställda materiella villkoren för nyskifte. Av svaren på de sakkunnigas rundfråga till distriktslantmätrarna framginge, att sämjelotterna i stor utsträckning icke vid ifrågasatt nydelning skulle kunna godtagas såsom ägolotter enligt 1 kap. 8 § jorddelningslagen. Vägrades skifte å registerfastigheten, medförde detta att den verkställda sämjedelningen därefter kunde hävas endast genom laga skifte å överordnat skifteslag eller genom samfällt beslut av alla kvotdelägare att övergå till gemensamt utnyttjande av den sämjedelade fastigheten. Förutsättningar för en sådan utveckling av situationen torde emellertid ytterst sällan föreligga och i praktiken måste därför, sedan skifte vägrats, sämjedelningen betraktas såsom nära nog orubblig.

Legalisering av sämjedelning hade stundom kunnat ske genom ett avstyckningsförfarande. Därvid hade så tillgått, att genom överlåtelse pro forma den sämjedelade fastigheten överförts i en ägares hand och att genom samtidigt därmed utfärdade köpehandlingar denne i sin tur sålt tillbaka de ägovidder, som tillhört de tidigare sämjelotterna. Ett sådant tillvägagångssätt förutsatte emellertid dels att jordpolitiska hinder mot avstyckningarna icke förekomme och dels att in-teckningshavarna lämnade sin medverkan.

På privat ägostyckning, som tillkommit före 1928, ägde 13 § promulgationslagen till jorddelningslagen tillämpning. Enligt detta stadgande gällde, att om viss till gränsen bestämd ägovidd av hemman eller av lägenhet av visst slag överlåtits före jorddelningslagens ikraftträdande och utbrytning av ägovidden enligt äldre lag skolat ske genom ägostyckning, denna delningsform alltjämt finge användas. Om sakägarna så önskade och de lagstadgade förutsättningarna förelåge, kunde dock ägovidden i stället avstyckas. Hänvisningen till äldre lag angående ägostyckning avsåge 1896 års lag

om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring. Enligt denna lag skulle avtal, avsett att läggas till grund för ägostyckning, innefatta överlåtelse av viss till gränsen bestämd ägovidd att ägas såsom hemmansdel. Hur stort skattetal, som ägovidden skulle anses utgöra, skulle bestämmas vid ägostyckningsförrättningen. I rättspraxis hade emellertid den omständigheten, att redan i överlåtelseavtalet visst skattetal angivits och att lagfart beviljats på detta skattetal, ej ansetts hindra ägostyckning. Sådan förrättning hade även ansetts kunna ske på grundval av avtal, som träffats före ikraftträdandet av 1896 års lag.

Stundom erfordrades för att fullfölja ett fång avseende privat ägostyckning endast registrering. Enligt en i anslutning till jordregisterförordningen meddelad föreskrift i anvisningarna till formulär F skulle nämligen, när visst område överlåtits och området därvid tillika betecknats med visst skattetal samt lagfart meddelats å fånget, ägovidden registreras såsom en avsöndrad lägenhet, därest icke veterligen genom laga kraft ägande dom bestämts, att området skulle betraktas såsom hemmansdel »eller detsamma blivit vid ägoskifte så ansett». I verkligheten torde emellertid endast ett ringa antal av de på detta sätt överlättna lägenheterna ha registrerats.

De sakkunniga har vidare framhållit, att i två speciella fall sämjedelning, som skett före 1928, kunde legaliseras. Det ena fallet behandlades i 7 § lagen den 25 april 1930 om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m. Det andra fallet inträffade enligt 7 kap. 9 § fastighetsbildningslagen vid uppläggande av fastighetsregister enligt de för stad gällande bestämmelserna. Reglerna i sistnämnda lagrum gällde även arealfång.

De sakkunniga har påtalat vissa olägenheter som följde av de nu bestående privata jorddelningarna. Den officiella fastighetsindelningen och registreringen därav hade till ändamål att individualisera de rättsliga enheterna av jorden. Att rättshandlingar rörande jorden kunde anknytas till officiellt bestämda, i offentliga register upptecknade enheter innebure för de enskilda såväl ökad rättssäkerhet som väsentliga praktiska fördelar. Den bristande överensstämmelsen mellan den faktiska indelningen av jorden och dennas indelning i rättsliga enheter medförde därför vissa olägenheter. En registrering av sämjelotter, vilken ej tillmättes några rättsverkningar, skulle dock ej avhjälpa de olägenheter, som nu vore mest aktuella och som närmast föranlett att frågan om sämjedelningarna i förevarande sammanhang upptagits till behandling. Dessa olägenheter bottnade i den särställning, som sämjelott intog i fråga om rätten till avstyckning och sammanläggning. Det behövde ej närmare utvecklas, att ett rationaliseringsföretag, som förutsatte fastighetsbildande åtgärder av skilda slag, kunde stöta på stora svårigheter, så snart sämjedelad mark berördes. På motsvarande sätt kunde även ur planpolitisk synpunkt önskvärda jorddelningsåtgärder komma att hindras. Även för jordägarna själva torde det vara i nämnda hänseenden olägenheterna av sämjedelning vore mest märkbara.

Möjligheterna att med de medel, gällande lag erbjöde, komma till rätta med angivna svårigheter vore — har de sakkunniga fortsatt — starkt begrän-

sade. Särskilt borde framhållas, att just de sämjedelningar, som ur jordpolitisk synpunkt vore mest olämpliga, framstode såsom praktiskt taget orubbliga. De jordpolitiska reglerna för skifte komme sålunda att konservera en jordpolitiskt olämplig indelning. I de fall, då skifte kunde ifrågakomma, måste vidare denna förrättningsform anses såsom en oskäligt kostsam och omständlig procedur för att få en officiell sanktion av en delning, varom delägarna vore ense.

Spörsmålet huru man genom lämpliga lagregler skulle kunna hindra privata jorddelningar inginge i lagberedningens lagstiftningsuppdrag och hade, såvitt anginge förvärv genom köp, byte och gåva, behandlats i beredningens år 1947 framlagda förslag till ny jordabalk. Problemet huru dualismen mellan den allmänna civilrätten och den speciella fastighetsbildningslagstiftningen skulle avvecklas beträffande redan skedda privata jorddelningar fölle inom ramen för de sakkunnigas uppdrag. Med hänsyn till de stora olägenheter nuvarande ordning medförde för verksamheten för jordbrukets yttre rationalisering har de sakkunniga funnit behov föreligga att — i avvaktan på en ny jordabalk samt på en allmän reform av jorddelningslagstiftningen och fastighetsregisterväsendet — genom en provisorisk lösning av frågan om sämjedelningarna undanröja de mest påtagliga olägenheterna av desamma.

De sakkunniga har i anledning härav framlagt förslag till lag angående registrering i vissa fall av sämjedelning, vilken vilar på följande huvudgrunder.

Rättsverkningarna beträffande de sämjedelningar, som skett före år 1928, vore — har de sakkunniga anfört — så väsentliga, att det närmast framstode som en inkonsekvens att fortfarande upprätthålla en skillnad mellan dessa äldre sämjedelningar och officiella jorddelningar. Såvitt anginge dessa äldre sämjedelningar funnes icke någon annan rationell och praktiskt genomförbar lösning än att genom ett särskilt tillskapat enkelt legaliseringsförfarande sanktionera den privata, redan civilrättsligt gällande delningen såsom jämväl fastighetsbildande. I fråga om sämjedelningar, som skett efter ingången av år 1928, vore spörsmålet avsevärt mera svårlöst och de sakkunniga ansåge sig icke för närvarande ha anledning taga ställning till detta spörsmål. Vid en provisorisk lagstiftning som den nu ifrågasatta finge man acceptera den gränsdragning som i viss mån redan skett i lagstiftningen och sålunda lämna nyare delningar utanför. Möjligheterna att enligt gällande lag komma till rätta med privata ägostyckningar vore betydligt större än i fråga om egentlig sämjedelning. Emellertid vore det ofta synnerligen vanskligt att avgöra huruvida i ett visst fall egentlig sämjedelning eller privat ägostyckning förelåge. Vid tillämpning av bestämmelsen i 19 kap. 1 § andra stycket jorddelningslagen om avstyckning från sämjedelad mark hade man också på grund härav i praktiken nödgats under sämjedelning inbegripa även den privata ägostyckningen. Det legaliseringsförfarande, som kunde finnas lämpligt att genomföra i fråga om egentlig sämjedelning, syntes därför även böra bli tillämpligt beträffande privata ägostyckningar.

Med hänsyn främst till den nuvarande arbetsbelastningen inom lant-

mäteriväsendet vore det uteslutet att inom en kortare tidsrymd kunna åstadkomma legalisering av någon mera betydande del av den stora mängden sämjedelningar. Sålunda torde man icke kunna tänka sig att i förevarande sammanhang genom någon form av jordrannsakan eller anmälningskyldighet uppsåra alla sämjedelningar, som avsåges skola legaliseras. I stället syntes lämpligast att göra legaliseringen beroende av frivilligt initiativ från delägares sida. Lagstiftningen skulle till en början få sin främsta betydelse därigenom att, då en ifrågasatt rationalisering fordrade ändring i fastighetsindelningen men denna ändring hindrades av förekommande privata delningar, ett institut funnes genom vilket dessa delningar på ett enkelt och billigt sätt kunde legaliseras.

Legaliseringen borde helt byggas på frivillig medverkan från samtliga delägare. Om t. ex. dessa tvistade om sämjegränsernas lägen eller en delägare ansåge, att sämjedelningen icke inneburit en definitiv utbrytning av hans andel, torde situationen kräva ingripanden, som ej lämpligen kunde förenas med ett för de klara fallen avpassat, enkelt förfarande. Begränsades lagstiftningen på detta sätt, bleve följderna även att densamma ej komme att gälla i andra fall än de, då i händelse av laga skifte innehavet i regel skulle komma att utgöra delningsgrund.

Såvitt de sakkunniga kunnat finna behövde man ej räkna med att in-teckningshavares rätt sattes i fara genom legaliseringen. Tvärtom torde den ifrågasatta lagstiftningen vara till gagn för fastighetskrediten.

En legalisering av sämjelotter utan hänsyn till deras storlek och beskaffenhet i övrigt skulle leda till bildandet av registerfastigheter, som i stor utsträckning ej motsvarade gällande jordpolitiska krav. Icke desto mindre ansåge de sakkunniga det ej böra ifrågakomma att göra legaliseringen beroende av en prövning ur angivna synpunkt. Det i jordpolitiskt hänseende relevanta vore strängt taget ej indelningen i registerfastigheter utan indelningen i brukningsenheter. Den orubblighet, som utmärkte sämjedelningarna, gjorde att olägenheterna av jordpolitiskt olämpliga sådana delningar icke kunde anses förvärrade genom att delningarna bleve officiellt erkända. Tvärtom vore det i främsta rummet just de jordpolitiska strävandena som gjort behovet av ett legaliseringsförfarande särskilt aktuellt. Av motsvarande skäl borde någon planpolitisk prövning ej heller äga rum.

De sakkunniga har föreslagit, att rättsverkan av legaliseringen skall vara, att de genom densamma godtagna lotterna skulle likställas med de fastigheter som tillkommit genom laga skifte.

Med hänsyn till de intressen, som enligt vad i det föregående återgivits vore att beakta vid legaliseringen, har de sakkunniga funnit det ej vara erforderligt att konstruera förfarandet såsom en förrättning till vilken rättsägare skulle kallas. Då de privata delningarna skulle godtagas sådana de vore, utan någon prövning ur allmän synpunkt, samt alla delägares medgivande förutsattes, syntes det enklaste vara att ordna legaliseringen som ett registreringsärende, som anhängiggjordes genom ansökan av delägarna. Med hänsyn till rättssäkerheten och kravet på ordning och reda beträffande fas-

tighetsredovisningen vore det dock ofrånkomligt att i samband med registreringen innebörden av den verkställda sämjedelningen på ett entydigt sätt fastsloges. Sämjegränserna borde sålunda utmärkas på marken och sämjelotterna redovisas på karta och i beskrivning.

Förfarandet har föreslagits skola gestaltas på följande sätt. Delägare, som önskade få sämjelotterna registrerade, skulle i första hand vända sig till vederbörande distriktslantmätare med begäran att denne verkställde erforderliga förberedande åtgärder. Dessa borde innefatta en utredning, huruvida villkoren för registrering föreläge, och om så vore fallet, utstakning och utmärkande av sämjegränserna på marken, upprättande av karta och beskrivning samt anskaffande av delägarnas godkännande av sämjedelningen. Därpå skulle de upprättade handlingarna insändas till överlantmätaren med begäran om registrering. Rättsverkningarna av legaliseringen komme att inträda i och med att registrering skett. Med hänsyn till att registreringen helt byggde på delägarnas frivilliga medverkan föreläge ej behov av besvärsmätt beträffande verkställd registrering. I övrigt borde i fråga om talan mot beslut i legaliseringsärende, i överensstämmelse med bestämmelserna i 40 § jordregisterförordningen, gälla att talan skulle fullföljas hos lantmäteristyrelsen. Vidare har de sakkunniga i anslutning till regler om kostnadsfördelningen uttalat, att särskilt beslut därom ej erfordrades utan att kostnadsbeloppet skulle påföras delägarna enligt bestämmelserna i lantmäteritaxan på samma sätt som kostnader för andra uppdrag.

Beträffande utformningen av förfarandet har en av de sakkunniga, distriktslantmätaren H. E. Lundström, anfört *avvikande mening*. Han har ansett, att betydande fördelar skulle vinnas om förfarandet ordnades som en enkel förrättning. Till stöd härför har Lundström i huvudsak anfört följande.

Den utredning och prövning som ankomme på distriktslantmätaren förutsatte, att sammanträde hölles med delägarna, vilket i sin tur gäve anledning till ett kallelseförfarande. Normalt brukade ej alla delägare infinna sig vid sammanträde. Vid förrättning saknade detta betydelse om delägarna blivit i laga ordning kallade. Enligt det föreslagna förfarandet bleve lantmätaren däremot tvungen att sätta sig i direkt förbindelse med var och en av de frånvarande delägarna, vilket kunde vålla mycket besvär och avsevärd tidsutdräkt. Förslaget att samtliga delägare skulle godkänna sämjedelningen komme säkerligen att vålla svårigheter därigenom att delägare, som i och för sig ej hade något att invända mot de vidtagna åtgärderna, dock vägrade sin underskrift. Detta kunde ha sin grund i den rätt utbredda motviljan att »skriva på» eller i obenägenhet att delta i kostnaderna. Det förutsattes i promemorian, att det ofta kunde vara någon önskvärd rationaliseringsåtgärd som nödvändiggjorde legaliseringsförfarandet. Rationaliseringen kunde vara till gagn för någon eller några av sämjelottsägarna men ej för de övriga. Denna omständighet kunde vara tillräcklig anledning för de senare att vägra sin underskrift. Vidare kunde åberopas, att då vid mätningsarbeten inom en fastighet gränserna i något avseende befunnas vara oklara,

förhållandet normalt klarades upp genom gränsbestämning, som skedde med användande av den karta och de handlingar, som redovisade förrättningen i övrigt. Det av sakkunnigmajoriteten föreslagna legaliseringsförfarandet kunde emellertid ej kombineras med gränsbestämning. Härutöver kunde anföras, att ehuru någon prövning av sänjelotternas lämplighet ur plan- och jordpolitisk synpunkt icke skulle förekomma, de avgöranden och bedömanden, som ankomme på lantmätaren, vore av sådan art att de borde ske inom ramen för en förrättning, till vilken delägarna blivit i laga ordning kallade. Denna uppfattning bekräftades av de påvisade olägenheterna med det föreslagna legaliseringsförfarandet. Förrättningsformen komme i praktiken säkerligen att visa sig enklare och användbarare. Förrättningen skulle avslutas med besvärshänvisning till ägodelningsrätt. Någon fastställelseprövning skulle eventuellt ej behöva ifrågakomma. Det borde vara möjligt att bygga upp ett ungefär lika enkelt förrättningsförfarande som enligt 1896 års lag om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring gällde för ägostyckning.

De sakkunniga har vidare upptagit frågan om rätten till avstyckning från sänjelott och därvid framhållit, att den nuvarande begränsningen av denna rätt till en femtedel av marken vore föranledd huvudsakligen av vissa farhågor för att, med obegränsad avstyckningsrätt, innehavaren av avstyckningslotten i händelse av skifte skulle komma i ett oförmånligt rättsläge. Enligt de sakkunnigas mening vore emellertid även en mindre snäv begränsning av avstyckningsrätten än den nu gällande fullt betryggande med hänsyn till antydda risker. Gällande regel utgjorde stundom ett hinder mot lämpliga rationaliseringsåtgärder. Behov av att avstycka mer än en femtedel av sänjelotts areal kunde också i många fall uppkomma beträffande planlagda områden. Det vore därvid att märka, att inom område, som inginge i stadsplan eller efter den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan, avstyckning och sammanläggning, som överensstämde med planen, finge ske utan iakttagande av eljest gällande jordpolitiska villkor men att inskränkningen beträffande sänjedelad mark gällde även i dessa fall. Med hänsyn till vad sålunda anförts har de sakkunniga ansett det vara lämpligt med en sådan utvidgning av avstyckningsrätten att ända till hälften av sänjelott kunde avstyckas.

I anslutning härtill torde böra nämnas, att de sakkunniga till bemötande upptagit den tänkta invändningen att nu förordade reform vore överflödig, därest det mera långtgående förslaget om legalisering genomfördes. Det vore att märka att sänjedelning icke skulle kunna legaliseras i alla de fall, då behov därav med avseende på möjligheterna till avstyckning från sänjelott kunde uppkomma. Såväl kravet på frivillig medverkan från alla delägare som villkoret, att sänjedelningen skulle ha ägt rum inom en registerfastighet, kunde i sådana fall hindra legalisering. För dylika situationer skulle en utvidgning av avstyckningsrätten kunna få betydelse. En mildring av ifrågavarande inskränkning skulle kunna vara till fördel även i vissa fall, då till följd av sänjelotternas och ägoskiftenas antal en legalisering

skulle framstå som en onödigt vidlyftig utväg att möjliggöra en måhända ganska obetydlig avstyckning. Enligt de sakkunnigas mening kompletterade de båda reformerna varandra på ett lämpligt sätt.

Yttrandena.

Med endast få undantag har remissinstanserna givit uttryck för uppfattningen att behov av lagstiftning i syfte att legalisera äldre sämjedelningar föreligger samt att fastighetsbildningssakkunnigas förslag är lämpat att läggas till grund för sådan lagstiftning. Ett stort antal remissinstanser har starkt understrukit att angelägenheten av lagstiftningsåtgärden är betydande. Några instanser har emellertid ställt sig avvisande till förslaget. Beträffande åtskilliga detaljspörsmål har hemställts om jämkningar i förslaget. Särskilt beträffande frågan om förfarandet föreligger delade meningar.

Förslaget om utvidgning av avstyckningsrätten har i stort sett tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissmyndigheterna. Ett stort antal av dem har uttalat att förslagets genomförande är angeläget.

Bland de remissinstanser, som understrukit behovet av lagstiftning om legalisering och som framhållit, att sakkunnigförslaget bör läggas till grund för lagstiftningen, är *lantmäteristyrelsen*. Styrelsen har uttalat, att det vore synnerligen angeläget att fastighetsindelningen och jordens indelning i brukningsenheter i största möjliga utsträckning bringades att sammanfalla. Det vore därför önskvärt att, i den mån sämjedelning erkändes, legalisering av sämjedelningslotter i fastigheter skulle kunna åstadkommas genom ett enkelt och billigt förfarande i de fall delägarna enats om legaliseringen. De sakkunnigas förslag uppfyllde dessa båda krav. Det vore av synnerlig vikt att förslaget icke avvisades. Det skulle vara olyckligt om det förhållandet att skiljaktiga meningar framkommit i procedurfrågan skulle medföra ett uppskjutande av lagstiftningen.

Lantbruksstyrelsen har framhållit, att befintliga sämjedelningar ofta utgjorde ett svårt hinder för rationaliseringsverksamheten, samt givit uttryck för uppfattningen att det vore önskvärt med ett enkelt legaliseringsförfarande i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigförslaget.

Vidare har bl. a. *hovrätten över Skåne och Blekinge* samt *flera ägodelningsdomare* understrukit behovet av lagstiftning i ämnet.

Det föreliggande förslaget har uttryckligen avstyrkts av *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga*, *överlantmätaren och lantbruksnämnden i Jämtlands län* samt *Sveriges lantbruksförbund*. För betydande tveksamhet om lämpligheten av förslaget har *ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga* och *Sveriges lantmätaarförening* givit uttryck.

Sistnämnda förening har sålunda uttalat, att det väl sedan lång tid tillbaka framstått som mycket angeläget att finna en enkel men ur rättssäkerhetssynpunkt dock betryggande form för att legalisera sämjedelningar. Då spørsmålet emellertid vore synnerligen vittfammande och frågans slutliga lösning måste bli beroende bl. a. av den nya jordabalkens utformning, förefölle det tveksamt om förslag till en partiell lösning nu borde framläggas.

Denna föreningens tveksamhet hade sin grund även i att legaliseringsinstitutet komme att giva lantmäteriet stora arbetsuppgifter, vilka vid nuvarande personaltillgång knappast kunde lösas utan att andra och ännu angelägnare uppgifter sattes å sido.

Sveriges lantbruksförbund har framhållit, att om man i likhet med de sakkunniga utginge från att en revision av jordabalken samt jorddelnings- och fastighetsbildningsförfattningarna komme att dröja så länge att en provisorisk lagstiftning i förevarande ämne vore nödvändig, det vore tveksamt om denna provisoriska lagstiftning borde begränsas på sätt som skett i de sakkunnigas förslag. Förbundet åsyftade, att de sakkunniga icke upptagit till behandling frågan om sänjedelningar som skett efter ingången av år 1928. För rationaliseringsverksamheten liksom för fastighetsindividualiseringen syntes det vara betydelselöst om en hindersam sänjedelning skett före eller efter ingången av 1928. Ur sakägaresynpunkt måste gränsdragningen anses godtycklig. Vidare måste förbundet med den nuvarande arbetsbelastningen inom lantmäteriväsendet ställa sig frågande till om den föreslagna provisoriska lagstiftningen över huvud kunde tänkas få någon praktisk effekt ens under en mera avsevärd tidrymd. Ytterligare vore att beakta, att hela det för legaliseringen nödvändiga arbetet omintetgjordes om ej sakägarna enades om att godkänna arbetets resultat. Det förefölle föga tilltalande att lantmätarnas hårt ansträngda tid skulle kunna tagas i anspråk för omständligt arbete med legalisering av jordpolitiskt icke önskvärda privata delningar och att väntetiden för andra förrättningar därigenom skulle ytterligare ökas.

De skäl övriga avstyrkande eller starkt tveksamma remissinstanser åberopat kommer att återgivas i senare sammanhang.

Vad sakkunnigförslaget innehåller i fråga om den tillämnade legaliseringslagstiftningens räckvidd har i stort sett lämnats utan erinran.

Dock har *överlantmätaren i Jämtlands län* gjort uttalande av innebörd att legalisering ej borde ske beträffande privat ägostyckning. Genom sådant förfarande utbrutna områden kunde, ehuru lagfart beviljats å viss kvotdel av fastigheten, registreras såsom lagfarna lägenheter. Därest så i visst fall kunde anses lämpligare kunde legaliseringen ske genom ägostyckning.

Å andra sidan har *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* funnit det, med de riktlinjer som i övrigt använts, omotiverat att från lagens tillämplighetsområde utesluta arealförsäljning som avsett visst område att såsom hemmansdel ägas men utan att visst hemmantal angivits i upplåtelsehandlingen. På vissa håll torde det vara ganska vanligt med arealförsäljningar, i fråga om vilka någon tvekan icke kunde råda om att avsikten varit att åstadkomma en uppdelning av fastigheten i kvotdelar på samma sätt som skedde vid sänjedelning i egentlig mening men beträffande vilken man varit så angelägen om en rättvis uppdelning av hemmantalet, att man ansett lantmätare böra medverka vid densamma.

Åt liknande uppfattning har *överlantmätaren och lantbruksnämnden i Gävleborgs län* givit uttryck.

Ägodelningsdomaren i Ängermanlands södra domsaga — vilken på sätt i det följande skall återgivas ansett att förfarandet bör givas formen av förrättning — har uttalat, att det vore tveksamt huruvida lagstiftningen borde avse arealöverlåtelse. Då det emellertid ganska ofta torde inträffa, att det först efter legaliseringsförrättningens inledande bleve utrett, att arealöverlåtelse föreläge, och då frågan om arealfastighetens andelsrätt i samfälligheter ofta kunde klarläggas i samband med den sålunda påbörjade förrättningen, talade övertägnande skäl för att låta legaliseringsförfarandet gälla även i fråga om arealöverlåtelse. Uppstode tvist om arealfastighetens andelsrätt i samfälligheter, skulle delägarna kunna hänvisas att föra talan därom vid ägodelningsrätten. En annan och kanske lämpligare utväg, för att ej fördröja legaliseringen, vore, att i förrättningsprotokollet endast gjordes anteckning om tvisten i och för fastighetsredovisningen samt att delägarna finge föra talan om saken i annan ordning, när de funne anledning därtill.

Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller lämnat utan erinran den till grund för sakkunnigförslaget liggande principen att legaliseringsförfarandet helt skall byggas på frivillig medverkan från samtliga delägare. Några remissmyndigheter har emellertid gjort gällande en avvikande mening.

Sålunda har *övertägnmästaren i Stockholms län* uttalat, att om man krävde absolut enighet i alla detaljer mellan delägarna, man icke kunde förvänta att den föreslagna lagen komme att få någon större praktisk betydelse. Erfarenheten från vanliga jorddelningsförrättningar visade nämligen att det, även om sakägarna i princip vore ense om att vidtaga vissa åtgärder, likväl mången gång vore svårt att uppnå fullständig enighet mellan dem i detaljutförandet. Ville man uppnå den »städning» i beståndet av sänjelotter, som de sakkunniga med sitt förslag eftersträvat, syntes man i stället för att kräva absolut enighet mellan delägarna vara tvungen införa någon form av »registreringsvitsord», d. v. s. ett förfarande varigenom registrering skulle kunna genomföras även mot vissa delägares bestridande.

Uttalanden av i huvudsak likartad innebörd har gjorts även av *övertägnmästarna i Östergötlands, Gotlands, Blekinge, Hallands, Jämtlands och Västerbottens län* samt *lantbruksnämnderna i Uppsala, Skaraborgs, Värmlands och Gävleborgs län*.

Vidare har *övertägnmästaren i Skaraborgs län* åberopat, att visserligen i de allra flesta fall antalet sänjelotter vore litet men att erfarenheten visade, att det därför icke lika ofta bleve endast få sakägare. Samägandet i dödsbon vore nämligen vanligt och eftersläpningen vore stor beträffande arvskiten och utlösande ur jorden av arvingar. Man komme därför säkerligen att ofta få att göra med dödsbodelägare och många gånger med dödsbodelägare, som vore spridda över landet. Därför syntes böra övertägnas att lätta på kravet på en av samtliga delägare underskriven handling. Det borde vara fullt tillräckligt, om alla delägare blivit personligen kallade och full enighet träffats mellan de närvarande.

Riksförbundet landsbygdens folk har framhållit, att en i och för sig lämplig registrering kunde falla på att en enda delägare på grund av helt ovidkommande hänsyn vägrade att biträda ansökan om registrering eller, sedan distriktslantmätaren slutfört sina utredningar och utmärkt delningen på marken, vägrade att underskriva. I det senare fallet vore det nedlagda arbetet helt värdelöst. Om antalet sakägare vore stort, befarade förbundet, att det bleve ytterst svårt att ernå någon fullständig enighet. Det kunde sålunda hända, att just i områden, där behovet av en legalisering för att underlätta rationalisering vore störst, det bleve svårast att få till stånd sådan legalisering.

Härutöver må nämnas, att *lantbruksnämnden i Södermanlands län* i syfte att förhindra att en enda delägare kunde omöjliggöra registrering ifrågasatt, om icke den tredskande borde tvingas att begagna sitt skiftesvitsord, varigenom en delning skulle kunna åvägabringas, låt vara på den äldre omständliga vägen. Regeln skulle då vara den att för den händelse en minoritet av delägarna i en sämjedelad fastighet icke inom viss tid begärt skifte därav, registrering enligt de föreslagna bestämmelserna skulle få ske utan deras godkännande.

Överlantmätaren i Gävleborgs län har uttalat, att den av de sakkunniga föreslagna ökningen av rätten till avstyckning från sämjelott kunde ha den verkan att legaliseringsfrekvensen minskade. Om man ville möta en sådan utveckling funnes den möjligheten, att förrättningsmannen gäves rätt att upptaga legaliseringsfrågan ex officio så snart fråga uppstode om avstyckning från sämjelott. Därest förutsättningar förelåge att legalisera sämjedelningen enligt det av de sakkunniga föreslagna tillvägagångssättet skulle förrättningsmannen genomföra de på honom ankommande åtgärderna, varefter sämjedelningen registrerades i samband med fastställelseprövningen av avstyckningen. Samma synpunkt har framförts av *lantbruksnämnden i Gävleborgs län*.

Även grundtanken i förslaget att legalisering skall ske utan beaktande av jord- eller planpolitiska synpunkter har vunnit anslutning från flertalet remissinstanser. Också i detta hänseende har emellertid vissa framfört avvikande mening.

Sålunda har *överlantmätaren och lantbruksnämnden i Jämtlands län* grundat sina avstyrkanden av sakkunnigförslaget väsentligen därpå att förslaget icke byggde på att jordpolitisk prövning skulle äga rum. Det syntes, har *överlantmätaren* anfört, icke vara tilltalande, att arbete och kostnader skulle nedläggas på utredning, underhandling med jordägarna, utstakning och markering av gränser på marken samt kartläggning och beskrivning av ägor, om resultatet av arbetet framstode såsom högst otillfredsställande och någon möjlighet att påverka resultatet i gynnsam riktning icke funnes. I Jämtlands län skulle ett fastlåsande av långa och smala skiften i skogsmark tillkomna genom sämjedelning vara avgjort olämpligt. Vid laga skiften hade skiftesläggning i anslutning till sådan sämjedelning i skogsmark vägrats. Att lantmåteriets personal särskilt under nuvarande arbetskraftsförhållanden och

med hänsyn till andra föreliggande viktiga uppgifter skulle ens i nämnvärd utsträckning åläggas sådana arbetsuppgifter, som de sakkunnigas förslag innebure, måste vara olämpligt.

Även *ägodelningsdomarens i Uppsala läns södra domsaga* betänkligheter mot förslaget lämplighet hänför sig i främsta rummet till att förslaget ej upptager bestämmelser om jordpolitisk prövning. Förslaget innebure, har ägodelningsdomaren uttalat, ett avsteg från det genom nyare lagstiftning införda systemet att icke godkänna vilka fastigheter som helst. Visserligen hade det tidigare varit möjligt att genom ägostyckning bilda tämligen egenomliga fastigheter, efter nutida sätt att se, och visserligen hade i fråga om jorddelningslagen 1 kap. 8 § uttalats, att sänjedelningslotter, vilka länge bestått som särskilda »fastigheter», kunde vid laga skiften godkännas, men sistnämnda synpunkt hade givetvis ej kunnat tillämpas hur långt som helst. Det hade gällt fall, där sänjedelningslott och brukningsenhet sammanfallit. Men brukningsenheter bestode ej sällan av ett flertal »omöjliga» sänjedelningslotter ur skilda registerfastigheter. Att utan varje prövning av sänjedelningslotternas beskaffenhet tillskapa nya registerfastigheter syntes vara att taga ett steg bakåt, som ingåve betänkligheter.

Också *riksförbundet landsbygdens folk* har givit uttryck för viss tveksamhet beträffande förslagens lämplighet. Ett allmänt legaliseringsförfarande så som de sakkunniga föresloge komme, har förbundet anfört, att medföra bildandet av registerfastigheter av uppenbart olämplig beskaffenhet och omfattning. Det torde icke vara ovanligt, att sänjedelningslotter vore obebyggda eller bestode av enbart vissa ägoslag eller vore undermåligt arronderade. Enligt förslagens motiv vore avsikten med legaliseringen bland annat att underlätta åtgärder för jordbrukets yttre rationalisering. Förbundet befarade, att de med rationaliseringsprogrammet avsedda målen äventyrades, om man nu skulle tillåta bildandet av bestående fastigheter av sänjedelningar utan att samtidigt ifrågavarande område underginge en yttre rationalisering. Förbundet ifrågasatte därför, om icke frågan om en legalisering av sänjedelning i nu föreslagen lagstiftning, som hade provisorisk karaktär, borde göras avhängig av en aktuell rationaliseringsåtgärd från fall till fall.

Enligt vad *lantbruksnämnden och överlantmätaren i Västerbottens län* anfört vore det nödvändigt med viss jordpolitisk prövning i alla de fall, då sänjedelningens legalisering medförde uppkomsten av andra fastigheter än självständiga bebyggda brukningsdelar. Så borde självständig registerfastighet, som ej vore brukningsdel, få tillskapas endast om sammanläggning komme till stånd. Liknande synpunkter har anförts även av *överlantmätaren i Västmanlands län*.

I anledning av överlantmätarnas nu återgivna uttalanden har *lantmäteristyrelsen* framhållit, att en jordpolitisk prövning komme att bidra till att upprätthålla en icke önskvärd skillnad mellan sänjedelningarna och den officiella fastighetsindelningen. Det vore ofta ur rationaliseringssynpunkt angeläget att möjlighet föreläge att legalisera sänjedelningar för att sänjedelningarna i sin tur skulle kunna ingå i legal fastighetsbildning. Detta syfte

syntes i viss utsträckning kunna motverkas genom en jordpolitisk prövning i samband med legalisering. Med hänsyn till att det icke torde vara möjligt att föreskriva att sämjedelningarna före år 1928 skulle vara utan verkan återstode enligt styrelsens mening endast att på sätt de sakkunniga föreslagit legalisera äldre sämjedelningar i den mån de ej upphörde genom att sämjelotterna komme i en och samma ägares hand eller genom att överenskommelse om sämjedelningens upphävande träffades mellan delägarna.

Vidare har *lantbruksstyrelsen* uttalat, att fördelarna med en legalisering i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag vida övervägde nackdelen, att därigenom jordregisterfastigheter med olämplig storlek och struktur kunde bildas. Det väsentliga i detta sammanhang vore, att sämjelotterna redan ägde bestånd som självständiga brukningsenheter. Deras omvandling till jordregisterfastigheter kunde i och för sig i regel ej väntas medföra några väsentliga förändringar i brukningshänseende. I anledning av att *lantbruksnämnden* i Västerbottens län ifrågasatt, huruvida ej jordpolitisk prövning skulle erfordras i sådana fall, då sämjedelningens legalisering medförde uppkomsten av självständiga icke bebyggda fastigheter, ville styrelsen framhålla, att legaliseringen ej medförde någon väsentligt vidgad rätt för vederbörande jordägare att förfoga över fastigheten i fråga. Styrelsen ansåge därför i likhet med de sakkunniga att all legalisering av sämjedelning inom registerfastighet borde kunna ske utan jordpolitisk prövning.

I anledning av sakkunnigförslagets bestämmelse, att sämjedelningen efter registrering skulle ha samma verkan som laga skifte, har *överlantmätaren i Örebro län* anført, att bestämmelsen innebure, att fråga om omskifte efter legaliseringen skulle bedömas enligt 1 kap. 11 § jorddelningslagen. Enligt *överlantmätarens* mening vore det icke motiverat att låsa fast dessa delningar med de stränga villkor för skifte, som bestämmelserna i nämnda lagrum innehölle, utan det borde i detta hänseende vara fullt tillräckligt att tillerkänna delningen samma rättsverkan som storskifte eller annan sådan delning, som avsåges i 1 kap. 10 § jorddelningslagen. Även om många sämjedelningar i arronderingshänseende vore jämförbara med den genomsnittliga arronderingen vid laga skiften, vore dock genomsnittet för sämjedelningarnas del avsevärt sämre. Då sämjelottsägarna icke skäligen syntes kunna göra anspråk på större garantier för delningens bestånd än exempelvis innehavaren av en storskifteslott, torde det icke behöva möta betänkligheter att begränsa legaliseringens rättsverkningar i enlighet härmed. Det låge bl. a. i jordbruksrationaliseringens intresse, att omskifte icke onödigt försvårades.

Samma mening har kommit till uttryck i det yttrande *lantbruksnämnden i Örebro län* avgivit.

Ägodelningsdomaren i Torna och Bara domsaga har — efter att ha framhållit det hinder för omskifte som enligt sakkunnigförslaget skulle föreligga efter registreringen — anført, att fastighetsbildning, som skett utan myndighets kontroll i sakligt hänseende, naturligen icke borde få den verkan,

som ett likställande enligt lag av sänjedelningsregistrering och laga skifte skulle föra med sig i fråga om försvårad jordekonomisering och eljest som hinder mot förverkligande av plan- och jordpolitiska syftsmål. Av denna anledning borde ett sådant likställande icke ske. Om genom registrering av sänjedelning åstadkommes, att fastighetsbildning, som faktiskt skett, bleve rättsligen erkänd, vunnas även utan sänjedelningens likställande med laga skifte vad väsentligen avsetts med lagförslaget. Och mera vittgående verkan borde en lagstiftning i hänseendet icke få, därest icke särskilda skäl för vissa fall till annat föranledde. I den mån sådana kunde finnas borde därav betingade regler intagas i jorddelningslagen och eventuellt annan lagstiftning, dit de lagtekniskt sett hörde. Till 1 kap. jorddelningslagen hörde de bestämmelser, som kunde givas om och under vilka förutsättningar skiftesvitsord skulle tillkomma ägare i sänjedelad fastighet efter registrering av sänjedelningen.

Vidare har *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* förklarat, att det kunde ifrågasättas, om legaliseringen borde medföra verkan som laga skifte även då legaliseringen gällde arealfastigheter och om det icke, åtminstone i vissa fall, vore lämpligare att behandla sådana fastigheter som avstyckningar, eventuellt avsöndringar. En avsöndring torde lika väl som en avstyckning kunna vara förenad med andelsrätt i samfälligheter.

Flertalet av de remissinstanser, som förordat att legalisering skall kunna äga rum även om enighet mellan delägarna ej föreligger eller att legaliseringen skall vara underkastad jordpolitisk prövning, har som en följd av ståndpunkttagandet i dessa hänseenden hävdad, att legaliseringsförfarandet borde givas formen av förrättning. Att förfarandet ordnas på sådant sätt har emellertid påyrkats jämväl av ett stort antal andra remissinstanser, nämligen *Svea hovrätt, ägodelningsdomarna i Östbo och Västbo, Vadsbo, Nordals, Sundals och Valbo samt Ångermanlands södra domsagor, överlantmätarna i Uppsala, Jönköpings, Älvsborgs och Örebro län, lantbruksnämnderna i Gollands län, Älvsborgs läns norra område och Norrbottens län, lagberedningen* ävensom *Sveriges lantmätarförening*. Härutöver har några remissmyndigheter — *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga, överlantmätarna i Södermanlands och Blekinge län samt lantbruksnämnderna i Jönköpings län och Älvsborgs läns södra område* — givit uttryck för tveksamhet om icke förfarandet borde ordnas såsom förrättning eller, utan att nu vilja påyrka sådan ordning, uttalat, att man på längre sikt finge räkna med ett förrättningsförfarande.

Flera av de instanser, som sålunda förordat ett förrättningsförfarande, har hänvisat till de skäl distriktslantmätaren Lundström anfört i sitt vid de sakkunnigas promemoria fogade särskilda yttrande eller ock åberopat liknande synpunkter. Emellertid har även vissa förut icke anförda omständigheter framhållits.

Sålunda har *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* uttalat, att legaliseringen med hänsyn till beskaffenheten av förekommande frågor och dess betydelse för framtiden icke syntes kunna anordnas såsom

ett registreringsförfarande i enlighet med de sakkunnigas förslag utan borde ske medelst ett förenklat förrättningsförfarande efter i huvudsak samma grunder som gällde för jorddelningsförrättningar. Därför kunde — såsom redan tidigare återgivits — ägodelningsdomaren icke tillstyrka, att de sakkunnigas förslag lades till grund för lagstiftning i ämnet.

Vidare har *lagberedningen*, som understrukit att förfarandet borde bygga på frivillig medverkan från samtliga delägare, därjämte anfört, att det skulle bidra till utredningens fullständighet och objektivitet därest det samråd, som måste äga rum mellan lantmätaren och delägarna, icke finge ske formlöst med varje delägare för sig utan ägde rum vid sammanträde, till vilket delägarna kallats och där de ägde bevaka sina intressen. Ej sällan torde osäkerhet råda om gränserna mellan samsjedelningslotterna. Vidare kunde önskemål framkomma om sådana smärre jämkningar av dessa gränser, som enligt promemorian skulle få ske. I den mån enighet visade sig föreligga eller kunde åvägabringas i dessa frågor borde hinder icke möta för delägarna att därom ingå förening.

Ägodelningsdomaren i Nordals, Sundals och Valbo domsaga har uttalat, att det ginge lättare att vinna enighet mellan fastighetsägare rörande visst rättsförhållande å ett sammanträde, där ett flertal fastighetsägare vore tillstädes, än vid ett besök hos fastighetsägaren i hemmet eller vid ett besök av denne hos viss förrättningsman. Å ett sammanträde droge sig i regel vederbörande för att icke visa tillmötesgående, då det gällde tillrättaläggandet av oklara fastighetsförhållanden.

Överlantmätaren i Uppsala län har framhållit, att det finnes många människor som helt enkelt vägrade att skriva på handlingar. Andra skrevo på först efter övertalning. Det blevo lantmätaren, som skulle truga, och lantmätaren finge i framtiden skulden då vederbörande, som ofta skedde, ångrade sig. Att lantmätnarna, då så erfordrades, hade förmåga att samsa saksägarna till överenskommelser av olika slag, därom kunde otaliga förrättningshandlingar vittna. Möjligheten härtill berodde dock på att det hela skedde under förrättningsens form. Det skulle ge betydligt sämre resultat om lantmätaren skulle behöva gå omkring i gårdarna och samla in namnunderskrifter.

Liknande synpunkter som anförts i de tre sist återgivna remissyttrandena har understrukits även av *ägodelningsdomaren i Vadsbo domsaga*.

I det yttrande *Svea hovrätt* avgivit har anvisats en utväg att genom anlåtande av förrättningsförfarande bibehålla kravet på enighet mellan delägarna utan att delägarna därför skulle behöva underteckna ansökan. Man kunde nämligen införa en regel av ungefärlig innebörd att, därest delägare icke hos lantmätaren bestritt ansökningen om legalisering inom viss tid från det han erhållit del av ansökningen och vid sammanträde inför lantmätaren fått tillfälle till erforderlig upplysning i saken, legalisering därefter skulle kunna komma till stånd utan hinder av att den delägaren vägrat att godkänna samsjedelningsen. Självfallet borde det åligga lantmätaren att vid sammanträde med delägarna i första hand söka åvägabringa förening, varvid

han emellertid, väl att märka, icke skulle behöva hänvända sig till frånvarande delägare. Om det icke lyckades att på detta sätt vinna samtliga delägares positiva anslutning, skulle likväl legalisering kunna komma till stånd, därest icke någon delägare i den ovan angivna ordningen motsatte sig legalisering. Den jämkning, som härigenom skulle åvägbringas i de sakkunnigas förslag och som säkerligen komme att medföra större effekt åt lagstiftningen, syntes icke uppkalla principiella betänkligheter av avgörande natur. Exempel finnes på en liknande lösning i 7 § andra stycket lagen den 25 april 1930 om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m.

Förslag av liknande innehåll har framförts av *överlantmätaren och lantbruksnämnden i Norrbottens län*.

Vidare har *överlantmätaren i Gävleborgs län* framhållit, att i fall då delägare icke vore anträffbar eller vägrade att skriva under godkännande av legalisering, ehuru det vore uppenbart att legaliseringen icke lände någon till förfång, legalisering borde kunna ske genom förrättning, för vilken ägostyckningen kunde tjäna som förebild. Samma tanke har kommit till uttryck i det yttrande *lantbruksnämnden i Gävleborgs län* avgivit.

Till stöd för sin ståndpunkt att förfarandet borde ordnas såsom en förrättning har *Svea hovrätt* vidare åberopat det behov av gränsbestämning som kunde föranledas av en legalisering. Det strede mot moderna principer att tillskapa fastigheter, vilkas gränser i något hänseende vore oklara. I varje särskilt fall, där legalisering begärdes, borde därför lantmätaren pröva huruvida gränsbestämning erfordrades. Denna prövning borde lämpligen ske vid förrättningssammanträde. Beslötets gränsbestämning, kunde denna, om rågrannarna kallats till sammanträdet, påbörjas omedelbart. De sakkunniga hade uttalat, att de sänjevis tillskapade gränserna, sedan registrering skett, borde anses vara i laga ordning bestämda jämväl i den mening, som avses i 7 kap. jorddelningslagen. Däremot syntes de sakkunniga icke ha avsett att efter registreringen bestämmelsen i 21 kap. 47 § jorddelningslagen om rättelse av bl. a. utmärkning av ägo gräns skulle bli tillämplig å nu angivna gränser. Härigenom kunde viss osäkerhet uppstå beträffande frågan huruvida kartan eller gränssträckningen på marken skulle äga vitsord, för den händelse kartans visning icke skulle överensstämma med förhållandena på marken. Därest legaliseringsförfarandet anordnades som en förrättning med skyldighet för lantmätaren att utlämna karta till sakägarna, uppstode icke detta problem, utan 21 kap. 47 § jorddelningslagen bleve direkt tillämplig. — Hovrätten har vidare åberopat, att inom ramen för en förrättning skulle kunna meddelas regler om underställning av frågor som avses i 3 kap. 12 § jorddelningslagen. Man skulle därjämte för vinnande av bättre arronderingsförhållanden kunna i anslutning till legaliseringsförrättning anordna ett förfarande för utbyte av ägor mellan sänjelotterna, därvid för värdering av ägora något enklare sätt än gradering skulle kunna komma i fråga.

Fördelen att med en såsom förrättning ordnad legalisering kunna kombinera jorddelningsförrättning såsom gränsbestämning eller ägouthbyte har

framhållits även av *ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga, överlantmätarna i Jönköpings och Örebro län, lagberedningen samt riksförbundet landsbygdens folk*.

Vissa av de remissinstanser, som tillstyrkt de sakkunnigas förslag om ansökningsförfarande, har närmare motiverat sin ståndpunkt.

Sålunda har *överlantmätaren i Kronobergs län* anført, att han hade den erfarenheten från såväl Kronobergs som andra län, där han tjänstgjort, att ägare till sänjedelningsfastigheter alltid varit eniga om sänjedelningens innebörd. Någon oenighet om gränser och dylikt hade icke förmärkts i samband med förrättningar. Distriktslantmätare i Kronobergs län hade nu också vitsordat, att enighet alltid hade rått mellan ägarna till sänjedelningsslottet om att dessa ville behålla sina av gammalt hävdade gränser. Någon särskild motvilja att »skriva på» hade icke heller förmärkts i länet och någon obenägenhet att deltaga i sammanträden eller gälda de dyra kostnader för t. ex. ägostyckningar, som sakägarna nu finge vidkännas för legalisering av sänjedelningar, hade i varje fall icke kommit till överlantmätarens kannedom. Ur förenklingsynpunkt vore intet att vinna genom det av distriktslantmätaren Lundström föreslagna förrättningsförfarandet. En förrättning syntes, såvitt nu kunde bedömas, bli både omständligare och dyrare och komme icke att medföra mindre arbete för lantmäteriet.

Lantmäteristyrelsen har i detta avseende uttalat, att styrelsen icke vore övertygad om att svårigheter att erhålla skriftlig förklaring av samtliga delägare skulle komma att uppstå i någon större utsträckning. Därför vore det enklare ansökningsförfarandet fullt tillräckligt. Behov av att kombinera en legaliseringsförrättning med gränsbestämning föreläge endast beträffande egentliga fastighetsgränser kring »sänjedelningslaget». Någon bestämning av dessa gränser skulle emellertid i princip icke äga rum vid legaliseringen och det syntes endast undantagsvis föreligga behov av gränsbestämningsåtgärder i samband med legalisering. Med hänsyn till förhållandena i de vanligen förekommande fallen och legaliseringsförfarandets försökskaraktär funnes det därför enligt styrelsens mening icke tillräcklig anledning att av hänsyn till gränsbestämningar ersätta det föreslagna enkla ansökningsförfarandet med en förrättningsprocedur. I de enstaka fall där gränsbestämning vore erforderlig syntes det ej möta några större olägenheter att behandla gränsbestämningsförrättningen för sig och ansökningsförfarandet för sig. Även förrättning avseende ägoutbyte kunde utan nämnvärd olägenhet handläggas för sig, om ägoutbyte befunes böra genomföras i anslutning till legalisering.

Vidare har *lantbruksstyrelsen* framhållit, att som det nu föreliggande förslaget — såsom i det följande skall beröras — endast avsåge sänjedelning inom registerfastighet och som därför antalet berörda delägare i allmänhet bleve ringa, de av distriktslantmätaren Lundström anförda olägenheterna med de sakkunnigas förslag bleve förhållandevis begränsade. Det syntes därför lantbruksstyrelsen, som om fördelarna med det nu föreslagna registreringsförfarandet jämfört med ett förrättningsförfarande skulle över-

våga nackdelarna. Detta utslöte icke att frågan om förrättningsförfarande eller registreringsförfarande kunde böra lösas på annat sätt i det fall att legalisering av sämjedelning eventuellt i framtiden utvidgades till att avse mera komplicerade sämjedelningar.

I detta sammanhang torde ock böra nämnas, att *överlantmätaren i Västmanlands län* i syfte att undvika att lantmätaren skulle nödgas uppsöka delägarna förordat, att delägarna borde redan vid framställningen om erforderlig utredning deklarerera sin enighet. Den ändringen av de sakkunnigas förslag föresloges därför, att alla delägare i den sämjedelade fastigheten gemensamt skulle anhålla om utredning och eventuellt samtidigt göra framställning om registrering.

I anledning av förslaget om utvidgning av avstyckningsrätten har *överlantmätaren i Västmanlands län* framfört erinran mot den föreslagna hälftenregeln. Grunden till den nuvarande femtedelsregeln vore allenast osäkerheten i den rätt, som tillkomme innehavaren av en sämjelott, och regeln avsåge att skydda köparen av det avstyckade området från förlust, därest det vid ett eventuellt framtida laga skifte skulle visa sig, att sämjedelningslottan varit för stor. Detta ändamål syntes emellertid icke vinnas med en sådan stel regel som att minst hälften av sämjedelningslottens ägovidd skulle bibehållas vid stamfastigheten. Å ena sidan funnes i vissa landsdelar sådana särskilda föreskrifter, att vid laga skifte innehavet enligt sämjedelning alltid skall vara delningsgrund oberoende av förening. Vore så förhållandet funnes intet motiv för inskränkning i rätten att avstycka mer än viss areal från sämjedelningslott, utan samma regler borde gälla som vid avstyckning från lagligen utbruten fastighet. Å andra sidan utgjorde, i det fall att skattetalet kunde tänkas bli delningsgrund, bestämmelsen att minst hälften av ägovidden skulle återstå för stamfastigheten icke tillräckligt skydd för rättsförluster, enär bestämmelsen icke hindrade, att avstyckning verkställdes på sådant sätt att denna återstod bestode av enbart nästan värdelös mark såsom berg, myr eller vattentäckt område. I stället för den stela regeln om hälften av ägovidden vore det därför bättre med en smidigare regel, t. ex. att avstyckning från sämjedelningslott icke finge ske i större omfattning än som med säkerhet kunde anses motsvara den rätt i fastigheten, som tillkomme ägaren av sämjedelningslott.

En liknande regel har ifrågasatts även av *överlantmätaren i Gävleborgs län*.

Vissa remissinstanser har berört den verkan en lagändring i enlighet med förslaget kan väntas ha i fråga om benägenheten hos ägare till sämjelott att legalisera sämjedelningen. Sälunda har *överlantmätaren i Uppsala län* uttalat, att man möjligen kunde göra den invändningen att den föreslagna lättnaden i inskränkningen i rätten till avstyckning minskade påtryckningsmöjligheterna att legalisera vissa sämjedelningar. Liknande synpunkt har framhållits även av *ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga*, *överlantmätarna i Södermanlands och Gävleborgs län* samt *lantbruksnämnderna i Uppsala, Malmöhus och Gävleborgs län*. I det före-

gående har återgivits det förslag till jämkning i de sakkunnigas förslag om legalisering av sämjedelning som överlantmätares och lantbruksnämnden i Gävleborgs län med hänsyn till nämnda omständighet framfört. Lantbruksnämnden i Malmöhus län har förordat den lösningen, att rätt till ökad avstyckning från sämjedelningslott borde medgivas endast i de fall sämjedelningen icke kunnat legaliseras på grund av vägrad medverkan från övriga delägare.

Lantbruksstyrelsen har i denna del framhållit, att då det gällde att avskilja en fastighetsdel från sämjelott, bildad genom sämjedelning inom en registerfastighet, borde enligt styrelsens mening i fråga om jordbruksavstyckningar som regel den av de sakkunniga föreslagna lösningen genom legalisering av sämjedelningen och efterföljande avstyckning väljas. I sådana fall torde den ifrågasatta utvidgade avstyckningsrätten knappast fylla någon uppgift och det kunde måhända befaras, att den i praktiken skulle kunna leda till att de jordpolitiska kraven på »restfastigheten» eller på dess sammanläggning med andra fastigheter komme att eftergivas. Emellertid kunde förslaget genomförande uppenbarligen underlätta önskvärd fastighetsbildning dels vid avstyckning från sämjelott inom planområde, där någon jordpolitisk prövning ej ägde rum, dels även i övrigt vid avstyckning från sämjelotter i sådana fall, där sämjedelningen enligt de sakkunnigas förslag icke komme att kunna legaliseras.

Departementschefen.

Till de privata jorddelningarna är knutna åtskilliga rättsverkningar. Främst att märka är sålunda att den överflyttning av äganderätten som delningen innebär blir gällande. Privata delningar tillerkännes vidare åtminstone i vissa fall och i viss utsträckning även verkan i jorddelningsrättsligt hänseende. Full sådan verkan tillägges dem dock ej. Privat delning anses sålunda ej fastighetsbildande. Denna omständighet medför, att en vid privat delning utlagd ägolott icke kan bli föremål för fastighetsbildningsåtgärder på samma sätt som en genom laga delning tillkommen fastighet. Sålunda kan exempelvis sådan ägolott ej ingå i ägoutbyte eller sammanläggas och möjligheten att göra avstyckning från ägolotten är underkastad särskild begränsning. Såsom en naturlig följd av att de privata delningarna ej äger fastighetsbildande verkan sker ej någon registrering av de genom dem bildade ägolotterna. Den privata jorddelningen skapar därför oreda och oklarhet. Denna omständighet leder i sin tur lätt nog till rättsosäkerhet.

Med hänsyn till de olägenheter som sålunda är förknippade med de privata jorddelningarna har det sedan länge varit ett önskemål att förhindra sådana avtal som innebär uppdelning av en fastighet och som ej åtföljes av en delning i fastighetsbildningslagstiftningens ordning. Detta problem ingår bland de lagstiftningsuppgifter som uppdragits åt lagberedningen. En särskild fråga är hur man skall komma till rätta med de problem som de genom privat delning redan tillkomna ägolotterna skapar. Denna fråga, som ankommer på fastighetsbildningssakkunniga att lösa, kan själfallet ej prö-

vas i hela sin vidd förrän i samband med nyss angivna, åt lagberedningen uppdragna spörsmål. Hinder synes dock ej böra möta att giva en provisorisk lösning beträffande sådana grupper av privata delningar som vållar särskilt stora svårigheter och beträffande vilka en lösning framstår som trängande.

Den art av privata delningar som ur angivna synpunkter träder i förgrunden är sämjedelningarna, d. v. s. delningar varigenom för ideell andel i en fastighet utlägges viss ägolott på marken genom privat delningsuppgörelse. Erfarenheten visar nämligen att särskilt dessa delningar utgör hinder mot önskvärda fastighetsbildningsåtgärder. Detta har framträtt inte minst under arbetet på jordbrukets yttre rationalisering. Anledningen till att olägenheterna just vid sämjedelning är särskilt stora är att söka i de avsevärda svårigheter som möter, om man vill ersätta sämjedelningen med en laga delning. Visserligen finns i princip möjlighet att få sämjedelningen legaliserad genom laga skifte. De genom sämjedelning utlagda ägolotterna står emellertid ofta nog icke i överensstämmelse med de krav beträffande storlek och arrondering, som jorddelningslagen uppställer i fråga om ägolotter som får utläggas vid laga skifte, varför i praktiken hinder mycket ofta föreligger mot en legalisering på denna väg. Nu anförda omständigheter leder därför till att sämjedelningarna mycket ofta i praktiken blir orubbliga.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser jag att man redan nu bör söka komma till rätta med de allvarligaste av de olägenheter som de befintliga sämjedelningarna vållar. Tydligt är att detta icke är möjligt utan lagstiftningsåtgärder.

Då det gäller att taga ställning till vilken innebörd dessa åtgärder bör ha, kan det ej ifrågakomma — i varje fall ej vid en sådan provisorisk reform varom nu är fråga — att fränkänna de bestående sämjedelningarna de till dem nu knutna rättsverkningarna. Problemets lösning måste i stället vara att söka undanröja de hinder som följer av att sämjedelning ej äger full jorddelningsrättslig verkan. En möjlighet därvid är att skapa ökade möjligheter att legalisera sämjedelningarna. Av vad förut anförts framgår att hindret mot legalisering enligt gällande rätt främst ligger i de villkor av jordpolitisk natur som gäller för laga skifte. Förutsättningen för att legalisering skall underlättas är därför att man mildrar dessa krav eller helt avstår från dem och sålunda i större utsträckning än nu godtager de vid sämjedelning utlagda ägolotterna även om de ej uppfyller nuvarande jordpolitiska krav. En annan väg är att vidga de rättsverkningar av jorddelningsrättslig natur som är knutna till sämjedelningarna och därigenom minska nu förefintliga hinder mot att sämjedelningslotter blir föremål för fastighetsbildande åtgärder.

De sakkunnigas förslag innebär att båda dessa vägar beträdes. De sakkunniga har nämligen föreslagit att genom en särskild lag skall öppnas möjlighet att under förutsättning av enighet mellan samtliga delägare men utan någon jordpolitisk prövning registrera sämjedelningar, som skett före den 1 januari 1928. Registreringen skall medföra, att den privata delningen

får samma verkan som fastställt laga skifte; de genom delningen bildade ägotalotterna skall sålunda bli likställda med fastigheter som tillkommit genom laga skifte. Vidare har de sakkunniga föreslagit viss utvidgning av rätten till avstyckning från sämjelott.

De sakkunnigas förstnämnda förslag innebär sålunda, att den indelning av jorden, som kommit till stånd genom den privata jorddelningen, skall kunna godtagas och att man sålunda helt avstår från jordpolitisk prövning. Såsom av det förut anförda framgår har sämjedelningarna redan nu en sådan ställning att de endast mera sällan kan rubbas. En legalisering utan jordpolitiska villkor medför alltså ej i och för sig att jordens indelning blir sämre än förut. Men genom legaliseringen vinnes den fördelen att det blir möjligt att genomföra rationaliseringsåtgärder, som nu hindras av den omständigheten att markens faktiska indelning ej är officiellt erkänd och ofta nog ej heller just på grund av de jordpolitiska kraven kan vinna sådant erkännande. Jag finner därför, i likhet med bl. a. lantmäteristyrelsen och lantbruksstyrelsen, bärande skäl föreligga för de sakkunnigas ståndpunkt att legalisering bör kunna ske utan hänsyn till jordpolitiska villkor.

Enligt jorddelningslagen är de rättsverkningar, som följer av en sämjedelning, tillkommen efter jorddelningslagens ikraftträdande 1928, vida mindre än de som är knutna till äldre sämjedelningar. De sakkunnigas ståndpunkt, att nu ej upptaga frågan om att underlätta legaliserandet av de efter 1927 skedda sämjedelningarna, synes därför vara välgrundad.

De sakkunniga har föreslagit att den tillämnade legaliseringslagstiftningen skall omfatta även den form av privat delning, som kallas privat ägostyckning, nämligen delning genom arealöverlåtelse, där i överlåtelsehandlingen tillika angivits att den överlåtna marken skall utgöra viss kvotdel av den fastighet som delas. Beträffande privat ägostyckning kan visserligen anföras, att redan gällande lagstiftning bereder ganska stora möjligheter att få sådan delning legaliserad genom ägostyckning eller avstyckning. Emellertid föreligger i det särskilda fallet ej oväsentliga svårigheter att avgöra huruvida en sämjedelning eller privat ägostyckning är för handen. Skulle den sistnämnda arten lämnas utanför lagstiftningen, riskerar man, att sedan med utgångspunkt från att fråga är om en sämjedelning spörsmålet om legalisering upptagits, det befinnes, att man i själva verket har att göra med en privat ägostyckning, och att till följd därav det pågående arbetet får avbrytas och man nödgas börja om efter annan linje. Jag delar därför de sakkunnigas mening att legaliseringslagstiftningen bör omfatta även privata ägostyckningar. Det synes emellertid ej föreligga anledning att, såsom vissa remissinstanser påyrkat, utsträcka lagstiftningen att omfatta även andra delningar genom arealöverlåtelser än sådana, som är att anse såsom privata ägostyckningar.

Enligt sakkunnigförslaget krävs full enighet mellan delägarna om delningens innehåll och önskvärdheten att legalisera densamma för att legalisering skall kunna ske. Häremot har under remissbehandlingen framförts

vissa erinringar. Med hänsyn till att den fastighetsindelning, som vinner officiellt erkännande genom legaliseringen, ej sällan måste väntas bli ur jordpolitisk synpunkt mindre tillfredsställande, synes det mig som om tillräcklig grund saknas för den tvångsåtgärd, som skulle ligga i ett legaliserande trots bristande enighet mellan delägarna. En begränsning av legaliseringen till fall, då full enighet föreligger mellan delägarna, leder vidare till att legaliseringen kommer att avse endast de fall, då vid laga skifte innehavet som regel skulle blivit delningsgrund. Skulle kravet på enighet frångås, torde dessutom förfarandet knappast kunna ordnas så enkelt som är önskvärt. Jag finner alltså ej anledning frångå de sakkunnigas krav på att delägarna skola vara fullt eniga.

Mot de sakkunnigas förslag att sämjedelningen efter registreringen skall ha samma verkan som fastställt laga skifte har i princip inga erinringar riktats. I detta sammanhang vill jag framhålla, att av principiellt intresse är huruvida man skall betrakta denna verkan såsom en följd av registreringen eller huruvida tvärtom den omständigheten att sämjedelning tillerkännes viss verkan är det primära och registreringen en följd av den sålunda inträdda verkan. Den senare uppfattningen står enligt min mening bäst i överensstämmelse med de inom fastighetsbildningslagstiftningen hittills tillämpade principerna. Enligt dessa sker nämligen registreringen som en följd av att en fastighetsbildning kommit till stånd.

Några remissinstanser har framhållit, att en följd av de sakkunnigas förslag att tillerkänna sämjedelning verkan som laga skifte är att omskifte av den mark, som omfattas av den legaliserade sämjedelningen, kan ske endast om de stränga villkor för omskifte, som är upptagna i 1 kap. 11 § jorddelningslagen, föreligger. Med hänsyn till sämjelotternas ur jordpolitisk synpunkt ofta bristfälliga beskaffenhet har dessa instanser icke ansett skäl föreligga härför. Den meningen har framförts att legaliseringen i det avseende varom nu är fråga ej borde givas större verkan än storskifte. Enligt min mening kan det ej bestridas, att med den uppbyggnad jorddelningslagen har den framförda erinringen ur principiell synpunkt äger visst berättigande. I praktiken torde emellertid frågan på det hela taget sakna betydelse. Omregleringar i fall som det tänkta sker nämligen numera ytterst sällan genom omskifte utan med anlitan av andra jorddelningsrättsliga institut såsom ägoutbyte, avstyckning och sammanläggning. Härtill kommer att i den blivande nya fastighetsbildningslagstiftningen spörsmålet rörande omskifte kan väntas bli löst efter helt andra linjer än i jorddelningslagen. Jag finner därför ej anledning föreligga att frångå de sakkunnigas förslag på denna punkt.

Den fråga, beträffande vilken delade meningar i främsta rummet råder, är spörsmålet hur förfarandet bör anordnas. Med utgångspunkt från uppfattningen att vid legaliseringen tillerkännandet av viss rättsverkan och icke registreringen är det primära synes enligt min mening skäl knappast föreligga att frångå den i andra fall vanliga ordningen beträffande fastighetsbildande åtgärder att avgörandet i första hand tillkommer distriktslant-

mätaren. Avgörandet i förevarande ärenden kan nämligen icke anses artskilt från andra beslut, som ankommer på lantmätaren. Att avgörandet förlägges till lantmätaren medför också vissa bestämda fördelar. Frågan om kostnadsfördelningen synes vara av den art att den bör bli föremål för beslut och detta bör fattas av samma myndighet som avgör själva saken. Och det torde stå bäst i överensstämmelse med allmänna principer att fullföljdsrätt finnes mot beslut i legaliseringsärende. Med avgörandet hos lantmätaren blir det naturligt att fullföljdstalan föres hos ägodelningsrätten, vilken med hänsyn till ärendets beskaffenhet utan tvekan är den lämpligaste fullföljdsinstansen.

Förfarandet i ärenden, där lantmätaren vidtager fastighetsbildande åtgärder, är som regel uppbyggt som en förrättning. Med hänsyn till de särskilda regler som avses skola gälla för legalisering kan skäl anföras för att i dessa ärenden göra avsteg från den annars allmänt gällande ordningen. Kravet på enhällighet mellan delägarna och den omständigheten att jordpolitisk prövning ej skall förekomma gör att man skulle kunna avstå från närmare reglering av förfarandet. Emellertid har jag stannat för att förorda att förfarandet gives formen av en förrättning. Därigenom torde man nämligen vinna att förfarandet får önskvärd stadga. Förrättningsformen medför sålunda bl. a. att lantmätaren skall föra protokoll. Eftersom däri självfallet skall antecknas de yttranden delägarna avgiver beträffande frågan om de önskar legalisering, erfordras ej någon regel om särskild form för delägarnas förklaring i detta hänseende. Några olägenheter av förrättningsformen torde ej behöva befaras, då förrättningen bör kunna göras så enkel att lantmätarens arbete ej ökas nämnvärt genom att förfarandet gives sådan form. Så torde med hänsyn till kravet på enhällighet mellan delägarna ej föreligga behov av föreskrifter om kallelseförfarande och om verkan av underlåtenhet att efterkomma kallelse. Ej heller synes böra krävas att förrättningsåtgärder skall vidtagas på formliga sammanträden, där alla delägarna är närvarande. Genom att dessa frågor lämnas öppna vinnes, att lantmätaren har stor möjlighet att förfara på sätt som i det särskilda fallet är lämpligast.

Med hänsyn bl. a. till arten av de avgöranden lantmätaren har att träffa synes hinder ej möta att låta denna nya form av förrättning bli gällande utan fastställelseprövning.

Vad angår de sakkunnigas förslag att rätten till avstyckning från sänjelott skulle utsträckas till hälften av sänjelottens mark är det tydligt att genom en sådan lagändring rationaliseringsåtgärder i många fall skulle underlättas. Utvidgningen torde ej heller medföra någon nämnvärd risk för olägenheter av den art som vid jorddelningslagens tillkomst anfördes till stöd för den nuvarande begränsningen. Emellertid är jag något tveksam om lämpligheten av denna reform med hänsyn till den verkan densamma kan antagas få vid tillämpningen av den förut förordade lagstiftningen om legalisering av sänjedelningar. Införandet av en ökad avstyckningsrätt måste

nämmligen i många fall medföra ett minskat behov att legalisera sänjedelningar. Och på längre sikt måste det ur både allmän och enskild synpunkt vara till fördel att sänjedelningarna bringas ur världen. Med den begränsning legaliseringsinstitutet enligt departementsförslaget kommer att få synes dock komma att föreligga ett ej obetydligt antal fall, där önskvärda rationaliserings- eller fastighetsbildningsåtgärder ej kan vidtagas med mindre en utvidgning av avstyckningsrätten genomföres. Jag har därför funnit mig böra biträda de sakkunnigas förslag på denna punkt. Emellertid vill jag betona önskvärdheten av att lantmätarna i situationer, där man kan nå åsyftat resultat antingen med tillämpning av bestämmelserna om legalisering eller genom att begagna den utvidgade avstyckningsrätten, i första hand prövar möjligheten att nå målet genom legalisering av sänjedelningarna.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag om verkan som laga skifte av sänjedelning m. m. Vidare har uti det förslag till lag om ändring i jorddelningslagen, som behandlats i avdelningen om jämkningar i förrättningsförfarandet, upptagits ändring av bestämmelsen i 19 kap. 1 § om rätten till avstyckning från sänjelott, varjämte upprättats förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § ensittarlagen och till lag om ändrad lydelse av 24 § dalalagen. Vad jag vidare har att anförda torde lämpligen kunna anknytas till de särskilda stadgandena i de inom departementet upprättade lagförslagen.

II. Detaljutformning.

Förslaget till lag om verkan som laga skifte av sänjedelning m. m.

1 och 2 §§.

Fastighetsbildningssakkunniga. I 1 § i de sakkunnigas lagförslag har upptagits den regeln, att om en i jordregistret upptagen fastighet är sänjedelad sedan tiden före den 1 januari 1928, de vid delningen uppkomna lotterna må på de villkor och med den verkan som i lagen sägs av överlantmätaren införas i jordregistret såsom särskilda fastigheter. Andra stycket i samma paragraf innehåller den bestämmelsen att med sänjedelning skall likställas överlåtelse av visst till gränserna bestämt område av fastighet, vilket i överlåtelsehandlingen jämväl angivits motsvara viss kvotdel av fastighet. I 2 § av sakkunnigförslaget stadgas, att registrering enligt lagen må äga rum endast om samtliga delägare i den sänjedelade fastigheten gjort ansökan där- om och därvid på visst sätt förklarat sig nöjda med sänjedelningen. Bestämmelser om verkan av registreringen återfinnes i 6 § sakkunnigförslaget. Där stadgas sålunda, att om registrering sker, sänjedelningen därefter skall ha samma verkan som fastställt laga skifte och att servitut, som på visst sätt upptagits i beskrivning, skall anses likställt med servitut, tillkommet vid laga skifte.

Till stöd för den närmare utformningen av reglerna om lagstiftningens räckvidd har de sakkunniga anført, att den sämjedelningstyp, varigenom i ett sammanhang flera registerfastigheter uppdelats, i åtskilliga hänseenden intoge en särställning. Sålunda hade avstyckning från sämjelott av detta slag i praxis ej ansetts tillåten. Även i rent privaträttsligt hänseende kunde till följd av dylika sämjedelningar uppkomma mycket komplicerade förhållanden. Det syntes därför lämpligast att ej nu upptaga frågan om dessa sämjedelningars behandling. Icke heller vore det påkallat att i förslaget inbegripa de sämjedelningar, som avsett mark, samfälld för flera registerfastigheter. En på detta sätt utbruten lott framstode i viss mån som en del av den registerfastighet, till vilken den utbrutna andelen hänförde sig. Mera sällan torde en sådan lott vara bebyggd och nyttjad som särskild brukningsenhet. Ur rationaliseringssynpunkt utgjorde dessa sämjedelningar ej i samma grad som sämjedelningar inom en fastighet en försvårande faktor.

De sakkunniga har vidare berört vissa spørsmål sammanhängande med frågan huruvida en fastighet är att anse som sämjedelad. Det förekomme, har de sakkunniga anført, sämjedelningar, som ej avsåge en fastighets alla ägor. Enligt uttalande under förarbetena till jordregisterförordningen byggde denna på den principen, att då en lantmäteri-förrättning endast övergått en del av den till en fastighet hörande marken, en delning av inrösningsjorden ansåges ha tillskapat nya ägolotter, vilka skulle registreras som särskilda fastigheter, men att motsvarande verkan ej tillkomme ett skifte, som endast avsett avrösningsjorden. Det syntes lämpligast att i förevarande lagstiftning följa den sålunda gällande principen. För att en fastighet skulle anses sämjedelad i den föreslagna lagens mening fordrades alltså att fastighetens inrösningsjord åtminstone till någon del ingått i delningen. Om sämjedelning avsåge fastighet, till vilken icke hörde någon egentlig inrösningsjord, skulle registrering dock kunna ske.

Vidare har de sakkunniga framhållit, att det av praktiska skäl vore nödvändigt att godtaga efter den ursprungliga delningen gjorda jämkningar i delningen oberoende av när de skett och sålunda endast räkna med det slutligen föreliggande resultatet. Därjämte har de sakkunniga uttalat, att hinder ej borde föreligga att i samband med legaliseringen enligt delägarnas överenskommelse göra smärre justeringar av sämjegräns för att ernå en lämpligare gränssträckning.

De sakkunniga har vidare erinrat om att fall kunde förekomma, då först en primär sämjedelning ägt rum och sedan en eller flera av sämjelotterna ytterligare sämjedelats i flera lotter. Registreringen skulle då, när de uppställda förutsättningarna förelåge, avse de senast uppkomna lotterna. Om emellertid den sekundära delningen skett efter 1927 eller ägarna av de sekundära lotterna tvistade om sin inbördes rätt, kunde den sekundära sämjedelningen ej registreras. Detta syntes emellertid ej böra hindra att den primära sämjedelningen registrerades.

I fråga om den utredning, som borde krävas beträffande tidpunkten för

sämjedelningen, har de sakkunniga uttalat, att om ett skriftligt avtal om sämjedelning företeddes, tidpunkten för sämjedelningen i regel framginge därav. I övrigt syntes, förutom delägarnas egna uppgifter, lagfartsprotokoll och taxeringslängder utgöra de bästa upplysningskällorna. Stundom komme väl att inträffa, att några säkra slutsatser om tidpunkten för delningen ej kunde dragas av tillgängliga handlingar. Om i sådana fall samtliga delägare vitsordade, att sämjedelningen skett vid viss tidpunkt före år 1928 och deras påståenden icke motsades av några vid lantmätarens utredning framkomna omständigheter, syntes någon ytterligare bevisning om tidpunkten för sämjedelningen i allmänhet icke böra krävas. De sakkunniga hänvisade till rättsfallet refererat i NJA 1939: 297.

De sakkunniga har i vissa hänseenden närmare berört de rättsverkning ar som borde följa av legaliseringen.

Sålunda har de sakkunniga framhållit, att de sämjevis tillskapade gränserna efter registreringen borde anses vara i laga ordning bestämda jämväl i den mening, som avsåges i 7 kap. jorddelningslagen. Skulle osäkerhet sedermera uppkomma rörande rätta sträckningen av en i samband med registreringen fastslagen sämje gräns, bleve jorddelningslagens bestämmelser om gränsbestämning tillämpliga.

Vidare har behandlats frågan om servitutens ställning. Det vore ej ovanligt att sämjelott belastats med servitut till förmån för annan sådan lott. I praxis ansåges sådant avtal giltigt. Frågan bleve då om och i vilken utsträckning sådana servitut efter registreringen skulle likställas med servitut, bildade vid laga skifte.

Efter att ha redogjort för reglerna i 10 kap. 9 § jorddelningslagen om skiftesservitut och för den rättsliga ställning dessa servitut intager ävensom för den särställning bland avtalsservituten, som tillkommer vissa skogsfångs- och mulbetesservitut enligt servitutslagen, har de sakkunniga framhållit, att avtal om servitut av den art varom nu vore fråga i allmänhet utgjorde ett led i den privata delning, som sanktionerades genom legaliseringen. Då delningen i övrigt utan prövning accepterades såsom likvärdig med laga skifte vore det mest konsekvent att även åt servituten giva samma ställning, som tillkomme skiftesservitut. De inskränkande villkor som uppställts för bildande av servitut vid laga skifte, syntes sålunda ej böra gälla i förevarande fall. För sistnämnda ståndpunkt talade även att det vid legaliseringsförfarandet ej, såsom fallet i allmänhet vore vid laga skifte, funnes möjlighet att tillgodose ifrågavarande ändamål på annat sätt. Vidare vore att märka att man genom inskränkningarna i rätten att bilda skiftesservitut främst velat hindra tillskapandet av skogsfångs- och mulbetesservitut men att det torde vara mest förenligt med grunderna för de förut antydda bestämmelserna i servitutslagen att dylika redan avtalade servitut vid legalisering av sämjedelning likställdes med skiftesservitut. Någon betydelse i förevarande hänseende borde ej tillmätas tidpunkten för servituts tillkomst. Nyttillkomna servitut kunde betraktas såsom ändringar i och kompletteringar av sämjedelningen på samma sätt som andra jämkningar i del-

ningen. Den sålunda föreslagna behandlingen av servituten kunde väl i något fall leda till, att även servitut, som med hänsyn till sin art ej hade något samband med jorddelningen, bleve jämställt med skiftesservitut, men dylika fall torde bli ganska sällsynta och syntes sakna praktisk betydelse. De sakkunnigas förslag ledde därtill, att om servitut vore intecknat, inteckningen genom legaliseringen bleve utan betydelse för servitutets giltighet. Det kunde övervägas om man, för att förebygga att inteckningen verkade vilseledande i fråga om servitutets karaktär, borde föreskriva att genom legaliseringskedd förändring i servituts rättsliga ställning skulle antecknas i fastighetsboken. Det kunde också ifrågakomma att stadga förbud mot dödning av sådan inteckning utan att servitutet visades ha upphört. De fall, då här avsedda servitut vore intecknade, syntes dock vara så sällsynta, att det praktiska behovet av dylika bestämmelser kunde ifrågasättas.

Yttrandena. Vissa jämkningar har påyrkats beträffande räckvidden av lagstiftningen.

Sålunda har *ägodelningsdomaren i Nordals, Sundals och Valbo domsaga* funnit det önskvärt att legalisering kunde äga rum av gemensam sämjedelning av flera registerfastigheter. Sådana sämjedelningar vore mycket vanliga inom viss del av domsagan. För att inom rimlig tid få ordning och reda på fastighetsförhållandena inom domsagan vore det ur allmänt intresse synnerligen värdefullt, att legalisering av sämjedelningar kunde på ett eller annat sätt företagas i långt större utsträckning än som föreslagits. Vore ägarna av de sämjedelade fastigheterna ense om sämjedelningens fastställelse, syntes, därest icke särskilda skäl förelåge, hinder mot sådan fastställelse icke möta.

Önskemål om att gemensam sämjedelning av flera fastigheter skulle kunna legaliseras har framförts även av *överlantmätaren i Jönköpings län* och *lantbruksnämnden i Värmlands län*. Och *överlantmätaren i Västernorrlands län* har uttalat, att det icke vore helt tillfredsställande, om sämjedelningar av flera registerfastigheter icke skulle kunna legaliseras i de fall, där hinder mot sammanläggning av de av sämjedelningen berörda registerfastigheterna icke förelåge. Det vore icke uteslutet, att det framlagda förslaget avsåge att möjliggöra legalisering av sådana sämjedelningar efter genomförandet av dylika sammanläggningar. Om detta vore fallet syntes förhållandet till undvikande av ovisshet för framtiden böra komma till klart uttryck i ett motivuttalande. Under alla förhållanden vore det önskvärt, att legalisering av sämjedelningar av här ifrågavarande beskaffenhet kunde få ske efter sammanläggning av de berörda registerfastigheterna.

Lagberedningen, som anslutit sig till de sakkunnigas mening att från möjligheten till legalisering skall vara utesluten den typ av sämjedelning, varigenom i ett sammanhang flera registerfastigheter uppdelats, har anmärkt, att denna ståndpunkt icke kommit till tydligt uttryck i lagtexten. Om meningen varit, att lagens innebörd på denna punkt skulle framgå av att i 1 § första stycket talades om att *en* i jordregistret upptagen fastighet är

sämjevis delad, torde ha förbisetts att under detta uttryck ginge in också varje särskild fastighet inom ett sämjevis delat fastighetskomplex.

Åtskilliga remissinstanser har ansett det önskvärt, att legalisering kunde ske av sämjedelning av mark, samfällad för flera registerfastigheter. Uttalanden av sådan innebörd har gjorts av *överlantmätarna i Östergötlands, Jönköpings, Värmlands, Örebro och Västernorrlands län samt lantbruksnämnderna i Värmlands, Örebro och Västernorrlands län.*

Till stöd för denna mening har *överlantmätaren i Örebro län* uttalat, att inom länet erfarenheten kunde sägas vara att det vore, förutom privata ägostyckningar å sämjedelad mark, just nu åsyftade sämjedelningar, som oftast lade hinder i vägen för rationaliseringsverksamheten. De sakkunniga hade ej påvisat någon praktisk olägenhet av att låta legaliseringsförfarandet omfatta jämväl dessa sämjedelningar. Det vore därför i högsta grad angeläget, att legaliseringen utvidgades att omfatta också sämjedelningar av mark, som vore gemensam för flera jordregisterenheter.

Och *lantbruksnämnden i Västernorrlands län* har anfört, att det icke vore ovanligt, att laga delning förekomme endast å inägojorden under det att skogsmarken vore sämjedelad. Det syntes rimligt, att markägarna genom att ha lagligen delat inägorna ej skulle vara i sämre läge än om de hade haft sämjedelning både på inägor och skog. För övrigt syntes knappast några betänkligheter kunna resas mot att sämjedelningar på alla samfälligheter med delägarnas medgivande registrerades. Fördelarna ur rationaliseringssynpunkt skulle bli avsevärda och de formella svårigheterna torde knappast vara oöverstigliga.

Vissa remissinstanser har berört frågan om vilken betydelse den omständigheten att efter den 1 januari 1928 vidtagits utvidgning av eller jämkning i sämjedelningen skulle äga eller spörsmålet i vad mån jämkningar i samband med legaliseringen borde få ske.

Sålunda har *överlantmätaren i Norrbottens län* anfört, att om den ursprungliga delningen blott avsett en del av fastighetens ägor, man icke syntes böra godtaga sådana efter nämnda tidpunkt tillkomna ändringar, som medfört betydande utvidgning av delningen. En annan tolkning av lagförslaget innebure avsteg från principen att endast före jorddelningslagens tillkomst gällande sämjedelningar skulle legaliseras. Det här antydda spörsmålet saknade ej betydelse för Norrbottens län. Det förekomme särskilt i inlandet att sämjedelning avsåge inägorna men ej skogen och att delningen från början omfattat blott gårdsplatserna med kringliggande obetydliga inägor. Allt eftersom odlingen fortgått och alltjämt fortginge hade allt vidare ägor blivit föremål för enskild hävd. Över huvud taget kunde ifrågasättas om det vore lämpligt att medge legalisering i de fall där endast en mindre del av fastigheten ingått i sämjedelningen. Fördelarna ur registreringsynpunkt och ur rationaliseringssynpunkt vore diskutabla. Det förefölle som om huvudsyftet med lagstiftningen skulle vinnas även om registreringsförfarandet inskränktes till sämjedelningar, där fastighetens ägovidd i sin helhet eller åtminstone till väsentlig del ingått i delningen.

Lantbruksnämnden i Norrbottens län har anfört följande:

Orden »de vid delningen uppkomma lotterna» i 1 § i lagförslaget synas tyda på att utvidgningen, såvida den icke kan anses såsom mindre jämkning, icke skulle kunna medtagas i de ägolotter, som skola registreras. Legaliseringen skulle i så fall icke leda till jordregisterenheter, som överensstäm- ma med brukningsenheterna. Nyodlingen inom sådana sämjedelade fastig- heter har ofta skett så att delägarna odlat en teg vardera inom olika odlings- områden och de hävda således nu flera tegar. En legalisering av sämjedel- ningen i dess nuvarande utformning skulle kunna leda till fastigheter med synnerligen otillfredsställande arrondering och odlingsmarkerna skulle falla inom områden, som icke ingå i enskilda ägolotter. Skulle senare utvidgningar av den ursprungliga sämjedelningen kunna medtagas i registreringen skulle delägarna också kunna sämjedela skogen omedelbart innan distriktslantmä- taren påbörjar utredningen. Konsekvenserna av den föreslagna lagen synas i berörda avseenden icke kunna överblickas. Att viss hänsyn skall tagas till utvidgningar av sämjedelningar framgår av de sakkunnigas uttalande rö- rande servitutens behandling vid legaliseringen.

Om lagförslagets mening är att endast de områden av fastigheten, som före den 1 januari 1928 ingått i sämjedelning, skola medtagas i ägolotter, som registreras, bör följande framhållas.

Enligt förslagets 6 § skall sämjedelningen efter registreringen ha samma verkan som fastställt laga skifte. De delar av fastigheten, som icke omfat- tats av sämjedelningen, bilda således ett skifteslag av den beskaffenhet, varom stadgas i 1 kap. 2 § första stycket 3. i jorddelningslagen. Enligt 13 § första stycket i samma kapitel äro delägarna behöriga att få laga skifte å den icke sämjedelade marken utan någon egentlig jordpolitisk prövning. Om sämjedelning omfattat endast en liten del av fastighetens areal, vilket är det vanligaste här i länet, bli kostnaderna för ett skifte enligt 13 § endast obetydligt mindre än ett laga skifte å hela fastigheten. Omvägen över regist- rering av sämjedelningen kan bli dyrbarare och kan därjämte leda till jord- politiskt sämre resultat än vad som skulle framkomma efter laga skifte å hela fastigheten. Anses det angeläget att legalisera sämjedelning, som endast omfattar en liten del av fastigheten, synes det därför bättre att mildra eller avskaffa den jordpolitiska prövningen. Såvitt lantbruksnämnden kan be- döma saknas här i länet större anledning att önska en legalisering av sämje- delningar av här berörd art. Dessa äro vanligen att finna i inlandet och skogsbygden där yttre rationalisering av jordbruket är mindre angelägen än i den egentliga jordbruksbygden i kustlandet.

Lantbruksnämnden avråder från lagstiftning, som skulle kunna legali- sera sådana sämjedelningar, där delningen från början endast omfattat en del av fastighetens mark och delningen efter år 1927 utvidgats. Lantbruks- nämnden anser att den föreslagna lagen endast bör avse sämjedelningar som före den 1 januari 1928 omfattat i det närmaste all fastighetens mark.

I anledning av detta lantbruksnämndens uttalande har *lantbruksstyrelsen* framhållit, att det borde klart uttalas, att de kompletteringar, som efter 1928 kunde ha skett av en sämjedelning, vid legalisering finge beaktas endast i den mån de kunde betraktas som justeringar av den ursprungliga del- ningen.

Vidare har *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* uttalat, att väl borde en mindre ändring eller jämkning av den sämjedelning, som föreläge vid jorddelningslagens ikraftträdande, ej föranleda, att sämjedel-

ningen icke skulle kunna legaliseras. Men om fastigheten fullständigt omdelats eller om delningen ändrats i så hög grad, att det praktiskt taget förelåge en omdelning, innebure detta, att det ursprungliga avtalet om sämjedelning blivit upphävt och att det förelåge ett nytt avtal om sämjedelning, ett avtal som tillkommit efter den 1 januari 1928 och som icke vore förenat med förutnämnda jorddelningsrättsliga verkningar. Ett efter år 1927 ingånget avtal om delning av sämjelott vore likaså att anse såsom ett helt fristående avtal. När en lagstiftning funnes icke böra innefatta en allmän legalisering av sämjedelningar, talade såväl sakliga som logiska skäl för att begränsningen i lagstiftningens tillämpning anknötes till den skillnad, som enligt jorddelningslagen förelåge mellan sämjedelningar, uppkomna före och efter jorddelningslagens ikraftträdande.

Överlantmätaren i Norrbottens län har hävdadt, att endast sådana jämkningar, som direkt anslöte sig till den vid 1928 års ingång föreliggande delningen, borde få tagas i beaktande.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har betonat vikten av att justeringar i samband med legaliseringen ej bleve så omfattande, att de finge karaktären av ägoutbyten. Tydligt vore nämligen, att i sådant fall inteckningshavares rätt lätteligen kunde komma att trädas för nära.

Vidare har *skånska hypoteksföreningen, Mälardöningarnas hypoteksförening och Sveriges allmänna hypoteksbank* gjort uttalanden av innebörd, att möjlighet till jämkning i enlighet med vad de sakkunniga anfört kunde av fastighetsägarna utnyttjas på det sättet, att de inbördes överenskomme om sådan förändring i fastighetsinnehavet att inteckningshavare därigenom våldades skada. Förstnämnda förening har därför förordadt, att inteckningshaverna borde beredas tillfälle yttra sig, därest överlantmätaren vid sin prövning skulle finna antingen att den av lantmätaren uppmätta arealen tydligt komme att bli mindre än den tidigare areal, som beräknats för en sämjedelad fastighet, exempelvis enligt fastighetstaxeringslängden, eller att på annat sätt en förlustrisk för inteckningshavare skulle föreligga. Mälardöningarnas hypoteksförening har förordadt, att utredningen av distriktslantmätaren borde innefatta klarhet om att den till registrering anmälda sämjedelningsslotten sedan den 1 januari 1928 hävdats i enlighet med de vid registreringstillfället aktuella gränserna. Förhållandet syntes kunna styrkas på enklaste sätt genom intyg av förslagsvis två personer, varav en kommunal förtroendemän. Och hypoteksbanken har som en tredje möjlighet anvisat en bestämmelse av innebörd att vid legaliseringen icke finge godtagas sådana jämkningar, som kunde antagas ha tillkommit i syfte att vid legaliseringen åstadkomma en mera avsevärd förändring av sämjedelningsslotternas värden.

Å andra sidan har i ett par yttranden förordats, att möjligheten till jämkningar i samband med registreringen borde vara relativt vidsträckt. Sålunda har *överlantmätaren i Skaraborgs län* framhållit, att om de sakkunnigas uttalande om smärre jämkningar skulle tolkas restriktivt och önskvärd jämkning därför ej kunna ske, legaliseringen komme att avse befintliga

olämpliga ägotlotter. Samtidigt därmed komme emellertid ett ägotbytte att få verkställas, som då skulle behandlas enligt de för sådan förrättning gällande reglerna. Detta innebure just sådant krångel man önskade undvika.

Och *överlantmätaren i Blekinge län* har anfört:

Av promemorian framgår att meningen är att efter år 1927 företagna jämkningar i sämjedelningar skola få godtagas. Man skall även kunna göra smärre justeringar av sämjegränserna i samband med utstakningen och inmätningen. De möjligheter att rätta till dåliga sämjedelningar, som härigenom antydas, äro synnerligen värdefulla och borde understrykas i lagtexten. De borde gärna utökas så att lantmätaren i samråd med delägarna kunde företaga rätt genomgripande jämkningar i sämjedelningarna, vilka ibland äro mycket schablonmässiga med undermålig arrondering av lotterna. Delägarna torde ofta vara villiga att medverka. Vid de omfattande legaliseringar av sämjedelningar, som jag företog vid förrättningar enligt 1930 års lag om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera rörande Borlänge stad och Stora Tuna kommun, visade det sig förvånande lätt att efter en del överläggning och besiktning på marken göra om sämjedelning, där envar delägare hade lott i alla fastighetens ägoskiften, så att delägarna i stället i huvudsak togo flera hela ägoskiften var. Vinsten är uppenbar. Ökad frihet att jämka sämjedelningarna skulle således ge lantmäternas möjlighet att enkelt och formlost göra en mycket värdefull insats för förbättring av fastighetsbeståndet. Vidare är det motbjudande för lantmätaren att medverka till att i arronderingshänseende alltför vedervärdiga sämjedelningar legaliseras. Insatsen skulle delvis betala sig genom minskade förrättningskostnader till följd av att ägoskiftena bli färre att redovisa och gränserna kortare att staka ut och säkerställa. Lantmätaren torde ha att svara för att jämkningarna ej kunna skada inteckningshavares intressen.

Svea hovrätt har framhållit, att det ej fullt tydligt framginge av lagtexten eller motiven huruvida jämväl sådan privat ägostyckning, som skett från sämjelott, skulle anses likställd med sämjedelning. Förslaget tillåte riktigt nog icke legalisering av sämjelotter, uppkomna genom sekundär privat delning av sämjelott, i annat fall än då legalisering samtidigt skedde av den primära sämjedelningen; lika litet torde tillräckliga skäl föreligga att möjliggöra legalisering av privat ägostyckning från sämjelott. Hovrätten — som i princip tillstyrkte att s. k. privat ägostyckning i förevarande avseende likställdes med sämjedelning — föresloge därför att lagtexten förtydligades i nu angiven riktning.

Två remissmyndigheter har ur olika synpunkter, berört det läge som uppkommer, då en sämjedelning delvis upphävts därigenom att vissa av sämjelotterna efter delningen kommit i samme ägares hand.

Sälunda har *hovrätten över Skåne och Blekinge* framhållit, att de i en hand förenade sämjelotterna enligt rådande uppfattning vore att efter föreningen betrakta som en sämjelott och att de således enligt förslaget skulle vid legalisering registreras som en fastighet. Vore avsikten, att motsvarande skulle gälla angående områden, som blivit föremål för arealöverlåtelse, syntes särskild föreskrift därom erforderlig, då uppfattningen torde vara, att sådana områden i händelse av ägostyckning skulle läggas ut som särskilda fastigheter, i vart fall om lagfart meddelats å områdena. Hovrätten hänvisade till rättsfallet N. J. A. 1924: 493.

Vidare har *överlantmätaren i Örebro län* uttalat, att förening i en hand av sämjelotter i praxis ansåges medföra, att sämjedelningen mellan dessa lotter upphörde att gälla oberoende av in-teckningsförhållandena. Häri låge en — av kreditinstituten synbarligen icke beaktad — risk för in-teckningshavare. Om en fastighet sämjedelats i tredjedelslotterna A, B och C, upphörde sämjedelningen att gälla mellan A och B, när dessa komme i samme ägares hand. För in-teckningshavare i A syntes detta innebära, att det vid exekutiv försäljning för den in-tecknade gälden bleve hälften av $A + B$ som försålde, vilken hälft kunde representera ett avsevärt lägre värde än A, exempelvis om B i motsats till A vore obebyggd eller värdefulla områden avskilt från B o. s. v. Det syntes önskvärt, att här berörda förhållanden i motiven till lagförslaget klarlades, så att något missförstånd ej kunde uppkomma därom, att det vore den vid legaliseringstillfället hävdade och ej den ursprungliga, eventuellt djupare gående sämjedelningen som skulle legaliseras.

I anledning av de sakkunnigas uttalanden om den utredning beträffande tidpunkten för sämjedelningens tillkomst, som borde krävas, har *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* framhållit, att domskälen i den av de sakkunniga återopade domen av högsta domstolen liksom det av lantmäteristyrelsen i målet avgivna utlåtandet utvisade, att det principiellt måste utredas, att sämjedelningen härrörde från tiden före den 1 januari 1928 och att kraven på denna utredning skärptes, ju längre tid som förflutit sedan nämnda dag. Kravet på en såvitt möjligt fullständig utredning syntes icke kunna eftergivnas i fråga om legalisering av sämjedelningar. En annan sak vore att man vid bedömningen av utredningens resultat ej kunde ställa för stora krav på dess fullständighet.

Lantmäteristyrelsen har i detta hänseende uttalat, att man för legaliseringsfallen borde kunna nöja sig med något lägre krav på tidpunktsbevisning än som framfördes i nyssnämnda rättsfall. För att tydligare utmärka att prövning skulle ske före registreringen och för att ge lantmäteristyrelsen en grundval för anvisningarna syntes det lämpligt att till 2 § fogades ytterligare ett villkor av innehåll att det borde ha visats att sannolika skäl förelåge för att sämjedelning tillkommit före den 1 januari 1928 innan registrering finge äga rum.

Vissa av de sakkunnigas uttalanden om de rättsverkningar som borde knytas till legaliseringen har berörts i yttrandena.

Sålunda har — i anledning av de sakkunnigas uttalande att de sämjegränser, som under utredningen i registreringsärendet utstakats och utmärkts på marken, borde vara att anse som i laga ordning bestämda jämväl i den i 7 kap. jorddelningslagen avsedda mening — *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* uttalat, att det vore naturligt att så bleve förhållandet men att fråga vore om dessa gränser kunde så behandlas utan uttrycklig lagbestämmelse. De hade dock enligt lagens konstruktion icke tillkommit vid laga förrättning.

Åtskilliga remissinstanser har berört de sakkunnigas förslag beträffande servitutens ställning.

Sälunda har *hovrätten över Skåne och Blekinge* anfört, att då servitut kunde representera ett betydande värde, men kunde tänkas uppkomma för in-teckningshavare genom servitutets ändrade ställning. Detta men skulle väl i regel icke bliva större än det som kunde ha drabbat in-teckningshavare därigenom att vissa skogsfångs- och mulbetesservitut genom en år 1937 in-förd bestämmelse i servitutslagen kommit att gälla med bästa rätt. Sist-nämnda bestämmelse avsåge emellertid — förutom av ålder gällande servi-tut — endast sådant servitut, som tillkommit före år 1928 genom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet, till vars förmån det gällde. Den åsyftade bestämmelsen i förslaget innehölle däremot icke någon liknande begränsning. I detta sammanhang ville *hovrätten* framhålla, att såsom bestående servitut i vart fall icke borde i beskrivningen antecknas servitut grundat på avtal, som kunde antagas ha tillkommit i och för legaliseringen. Be-träffande frågan om behandlingen av servitut vid legaliseringsförfarandet torde för övrigt även böra uppmärksammas, att av förslaget icke framginge, huruvida servitut, som antecknats i beskrivningen, för framtiden skulle ha den innebörd, som däri angivits, eller om äldre — måhända in-tecknat — avtal fortfarande skulle bestämma servitutets innebörd.

På likartade skäl som dem *hovrätten över Skåne och Blekinge* anfört har *lagberedningen* förordat, att servitutens rättsliga ställning måtte lämnas oberörd av legaliseringen. Av i stort sett samma mening som lagberedning-en är *ägodelningsdomaren i Torna och Bara domsaga*. *Ägodelningsdoma-ren i Östra och Medelsta domsaga* har ifrågasatt lämpligheten av sakkun-nigförslaget på denna punkt.

Svenska bankföreningen har, under åberopande av liknande skäl som dem nyssnämnda *hovrätt* anfört, förordat, att sakkunnigförslagets bestämmel-se om servitut måtte kompletteras på det sätt, att skyldighet föreskrevs för lantmätaren att i fall, då det icke vore uppenbart att å sänjelott till förmån för annan sådan lott upplåtet servitut icke kunde lända in-teckningshavare till förfång, inhämta in-teckningshavarnas samtycke till servitutets uppta-gande i beskrivningen. Enligt vad *Sveriges advokatsamfund* anfört borde servituten registreras endast under förutsättning dels att de befunnas äga något mera omedelbart samband med själva sänjedelningen och sålunda tillkommit före den 1 januari 1928 och dels att in-teckningshavare icke ge-nom registreringen kunde lida förfång eller att han lämnat sitt samtycke till densamma.

Efter att ha erinrat om att enligt sakkunnigförslaget även sådana ser-vitut, som icke kunde anses såsom jorddelningsservitut, i första hand rätt till skogsfång och mulbete samt även exempelvis rätt till jakt, efter en lega-lisering skulle jämföras med jorddelningsservitut, har *riksförbundet landsbygdens folk* framhållit, att sådana servitut ofta icke vore begränsade till visst område och därför många gånger torde vara ytterst hindrande vid en framtida fastighetsombildning. Det borde därför givas möjligheter att i samband med en legaliseringsåtgärd utbryta eller avlösa sådana servitut,

vilka ej vore att beteckna såsom jorddelningsservitut. I varje fall syntes icke själva legaliseringsförfarandet böra omfatta andra servitut än jorddelningsservitut. En liknande begränsning av den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsens räckvidd har förordats av *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* och *överlantmätaren i Västerbottens län*.

Lagberedningen har vidare framhållit, att om sakkunnigförslaget genomfördes, detta borde kompletteras med en bestämmelse av innehåll att om inteckning vore meddelad till säkerhet för beståndet av servitut, vilket bleve likställt med skiftesservitut, inteckningen borde avföras ur fastighets- eller inteckningsboken. Beredningen hänvisade till 57 § inteckningsförordningen och 3 § servitutslagen. Liknande påpekande har gjorts av *ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga*.

Lantmäteristyrelsen har till alla delar biträtt de sakkunnigas förslag, såvitt avser servitut. Anmälan till inskrivningsdomaren rörande sådan förändring i servituts rättsliga ställning som föranletts av registrering syntes ej behöva ske. Sådan anmälan skedde ej när sämjedelning legaliserades genom laga skifte.

Departementschefen. Av vad jag redan tidigare anfört framgår, att enligt min mening tillerkännandet av viss rättsverkan åt en privat delning är det primära samt att registreringen endast är en följd av det ändrade rättsläge som uppkommit genom legaliseringen. Till följd härav synes i 1 § i lagen böra upptagas bestämmelse om den rättsverkan som må tilläggas privat delning. Av stadgandena i lagens början torde ock böra framgå vilka former av privat delning som kan tilläggas i lagen angiven rättsverkan. I det föregående har uttalats, att förutsättningarna för legaliseringen endast bör vara att delägarna är ense om delningens innehåll och om dess legalisering. Även dessa materiella förutsättningar synes lämpligen böra komma till uttryck i 1 § i lagen. Det torde däremot ej vara erforderligt, att bestämmelser om registrering över huvud upptages i lagen; i likhet med vad som i detta hänseende eljest allmänt gäller kan föreskrifter om registrering lämpligen meddelas i administrativ ordning.

Såsom förut antytts skall vid uppläggande av fastighetsregister enligt fastighetsbildningslagen de genom privat delning före 1928 tillkomna ägototterna upptagas såsom särskilda fastigheter. Lagstiftningen torde därför böra avse endast mark som redovisas i jordregister.

I likhet med vad de sakkunniga föreslagit har jag i det föregående förordat, att legalisering skall kunna ske av följande former av privat jorddelning, nämligen före den 1 januari 1928 skedd sämjedelning och privat ägostyckning. Enligt de sakkunnigas förslag skall emellertid undantag härifrån göras för sämjedelning av mark samfälld för flera fastigheter samt sämjedelning, vid vilken, sedan flera fastigheter sammanförts till en delningsmassa, denna delats mellan delägarna utan iakttagande av de mellan fastigheterna gällande gränserna. Under remissbehandlingen har från några håll invändningar riktats mot de sålunda föreslagna undantagen.

Vad först angår den sistnämnda typen delningar är till dem, såsom framgår av de sakkunnigas uttalanden, nu knutna svagare rättsverkningar än vid delningar inom en fastighet. Skälen för legalisering av dessa sämjedelningar är därför ej lika starka som då fråga är om sämjedelning inom en fastighet. Vidare är att märka, att gemensam delning av flera fastigheter kan innebära ett åsidosättande av den bestående fastighetsindelningen med påföljd t. ex. att delägare, ehuru han har lagfart å viss del av en fastighet, likväl icke hävdar någon del av densamma. Om förfarandet skall kunna göras så enkelt som är önskvärt, blir det mindre väl avpassat för dylika mera invecklade fall. Jag delar därför de sakkunnigas mening att lagstiftningen ej bör omfatta nu förevarande form av sämjedelning. I anslutning härtill vill jag emellertid framhålla, att den omständigheten att två eller flera registerfastigheter samtidigt delats ej i och för sig bör medföra att delningen undantages från lagens tillämplighetsområde; det avgörande bör vara att delningen skett med åsidosättande av den legala delningen mellan de fastigheter som inbegripits under den privata delningen. Vidare synes hinder ej böra möta att legalisera sämjedelning av förevarande typ, därest möjlighet finnes att sammanlägga de gemensamt sämjevis delade fastigheterna och sådan sammanläggning kommer till stånd. För att gemensam sämjedelning av flera fastigheter skall bli undantagen från lagens tillämpningsområde torde krävas uttryckligt stadgande i lagen. Detta synes kunna givas det innehållet, att om sämjedelningen omfattar två eller flera i jordregistret upptagna fastigheter och vid sämjedelningen den mellan fastigheterna lagligen gällande delningen åsidosatts, verkan som fastställt laga skifte ej må tillerkännas sämjedelningen.

För laga skifte å samfällighet uppställer jorddelningslagen intet egentligt jordpolitiskt krav. Någon större svårighet att genom laga skifte få till stånd en legalisering av en sämjedelning som avser för flera registerfastigheter samfälld mark synes därför ej föreligga. Med hänsyn härtill finner jag ej anledning frångå de sakkunnigas uppfattning att dylika sämjedelningar ej skall inbegripas under lagen. Denna tanke torde komma till tydligt uttryck om av lagen framgår, att den gäller sämjedelning av fastighet upptagen i jordregistret.

Att beakta är vidare det fall att den privata delningen omfattar icke fastighetens hela enskilda ägovälde utan endast en del därav. De sakkunniga har föreslagit, att förutsättningen för att fastigheten skulle anses sämjedelad i förevarande lags mening skulle vara att fastighetens inrösningsjord åtminstone till någon del ingått i delningen. Det synes mig emellertid som om bärande skäl för denna begränsning ej förebragts. Jag vill därför förorda, att legalisering skall kunna äga rum så snart någon del av en fastighets enskilda ägoområde undergått sämjedelning. I detta sammanhang må därjämte framhållas, att den mark som ej inbegripes i sämjedelningen blir att anse såsom samfälld mark till de genom legaliseringen uppkomna fastigheterna.

I det föregående har förordats, att lagstiftningen endast skall avse del-

ningar som ägt rum före den 1 januari 1928. Det kan självfallet inträffa att efter denna dag en därförinnan skedd delning delvis upphävts eller jämkats och att delningen sålunda, då frågan om legalisering uppkommer, har annat innehåll än ursprungligen. De sakkunniga har uttalat, att legaliseringen borde avse det slutligen föreliggande resultatet. Hänsyn skall sålunda enligt sakkunnigförslaget tagas till jämkningar oberoende av när de skett och alltså även till jämkningar gjorda efter 1928 års ingång.

I anledning härav vill jag framhålla följande. Först torde böra uppmärksammas det fall att en fastighet varit föremål för successiva delningar; den första delningen har omfattat allenast en del av fastighetens ägovälde var-efter i senare delning ingått ytterligare områden av fastigheten. Uppenbarligen bör alla sådana delningar som ägt rum före den 1 januari 1928 omfattas av legaliseringen. Vad åter angår delningar som skett efter nämnda dag är att beakta, att dessa delningar ej åtnjuter den starkare ställning som enligt jorddelningslagen tillkommer de äldre. Det framstår därför som mest konsekvent att icke medgiva legalisering av delning varom nu är fråga. Vidare må framhållas att — på sätt förut i samband med behandlingen av frågan om delning av samfälld mark uttalats — lagstiftningen, med hänsyn till att efter legaliseringen av den äldre delningen några egentliga jordpolitiska krav ej gäller för laga skifte å återstoden av fastigheten, ej torde lägga större hinder i vägen för sådant skifte. Mot den nu antydda lösningen kan visserligen invändas att den innebär ett dubbelt förfarande och därför ökat arbete och större kostnader. Att märka är emellertid att fallen med successiva delningar torde vara relativt sällsynta. Då vidare en ordning, enligt vilken de efter ingången av år 1928 genomförda delningarna skulle kunna legaliseras i samband med äldre delningar, skulle stå i betänklig strid mot de principer, på vilka den tilltänkta lagstiftningen bygger, anser jag att vid successiva delningar legaliseringen skall kunna omfatta endast de intill den 1 januari 1928 verkställda delningarna.

Ändring före år 1928 i en sämjedelning bör uppenbarligen godtagas vid legalisering. Har däremot ändringen skett efter den 1 januari 1928 torde man böra göra åtskillnad mellan ändringar av större räckvidd och sådana av mindre omfattning. I likhet med de sakkunniga anser jag det av praktiska skäl ej kunna ifrågakomma att låta en mindre jämkning som skett efter nämnda dag utgöra hinder för legalisering av delningen. Detsamma torde böra gälla även om jämkningen sker först under legaliseringsförrättningen. Å andra sidan skulle det uppenbarligen strida mot de grunder, på vilka lagförslaget bygger, att godtaga en efter 1928 verkställd ändring av så genomgripande omfattning att en verklig omdelning skett. Ändringen kan i sådant fall sägas innebära dels ett upphävande av den ursprungliga sämjedelningen och dels en helt ny delning. Mot att godtaga ändring av sist antydd art kan också åberopas hänsynen till in-teckningshavarna. Att uppdraga närmare riktlinjer för den gränsdragning jag sålunda vill förorda synes knappast vara möjligt utan denna torde böra överlätas åt rättspraxis.

Den begränsning med avseende å de successiva delningarna och senare

ändring i delningen som sålunda förordats torde tillräckligt tydligt framgå av lagtexten om i denna som förutsättning för legalisering stadgas att delningen kommit till stånd före den 1 januari 1928. Om i lagtexten vidare som villkor för legaliseringen uppställes kravet att fastigheten är delad, torde därav utan vidare följa, att om före legaliseringen en sämjedelning eller privat ägostyckning delvis upphävts — exempelvis genom att två av flera sämjelotter eller ägostyckningslotter förenats i en ägares hand — dessa två lotter skall betraktas som endast en lott.

I anslutning härtill torde böra framhållas, att om efter det att en fastighet sämjedelats en av de därvid utlagda sämjelotterna därefter i sin tur sämjedelats, den senare delningen icke kan legaliseras med mindre också den första tillerkännes verkan som fastställt laga skifte. För legalisering såväl av den första som den senare delningen skall självfallet gälla att de i lagen angivna förutsättningarna för legalisering är för handen. Den omständigheten att den senare sämjedelningen ej kan legaliseras — t. ex. därför att den skett efter ingången av år 1928 — bör icke utgöra hinder mot att den tidigare sämjedelningen vinner rättsverkan som i lagen avses. Uppenbarligen bör vad nu anförts äga motsvarande giltighet beträffande privat ägostyckning.

Med hänsyn till att sämjedelning kan ske helt formlöst kan det lätt nog inträffa att svårighet föreligger att exakt angiva tidpunkten för delningens tillkomst. Mot de sakkunnigas uttalande om det krav på utredning, som i detta hänseende bör uppställas, har jag intet att erinra.

Betydelsen av att sämjedelning tillerkänts verkan som fastställt laga skifte har berörts i det föregående. Denna liksom andra rättsverkningar skall självfallet inträda i och med legaliseringen och avse tiden därefter. I detta sammanhang torde endast böra tillfogas, att det utan uttryckligt stadgande synes uppenbart, att de i ärendet redovisade gränserna mellan sämjelotterna efter legaliseringen är att anse såsom i laga ordning bestämda jämväl i den i 7 kap. jorddelningslagen avsedda mening. Det torde ligga i sakens natur att i händelse av bristande överensstämmelse mellan den på marken utmärkta gränsen och sträckningen av gränsen enligt den karta, som efter vad i det följande beröres skall upprättas, den på marken utmärkta gränsen som regel skall äga vitsord. Gränsens sträckning på marken är nämligen det primära.

Stundom har sämjedelningsavtalet tillika innefattat bestämmelse om att servitut lagts på en sämjelott till förmån för annan. Servitutsupplåtelsen kan då sägas ingå som ett led i sämjedelningen och det kan därför synas naturligt att vid legaliseringen av sämjedelningen även åtgärder vidtages för att säkerställa servitutets bestånd. De sakkunniga har från denna utgångspunkt föreslagit att genom legaliseringen servitut skulle anses likställt med servitut som tillkommit vid laga skifte. Förslaget innebär bl. a. att servitutet skulle bli oberoende av utgången av exekutivt förfarande.

Vid bedömande av detta förslag är att beakta att ett servitut, som upplåtits i samband med sämjedelningens tillkomst, vid tiden för legaliseringen

kan ha en annan ställning än ursprungligen. Så gäller vid tiden för legaliseringen ett vid delningen tillkommet servitut, som ej tryggats genom inteckning, med sämre förmånsrätt än en efter delningen fastställd inteckning i den av servitutet belastade lotten. Ett genomförande av de sakkunnigas förslag skulle medföra att förmånsrättsordningen genom legaliseringen skulle bli omkastad. Förslagets verkningar går för övrigt än längre. Enligt sakkunnigförslaget skulle ett ointecknat, vid sämjedelningen tillkommet servitut i förmånsrättshänseende sättas före även en sådan inteckning, som före sämjedelningens tillkomst beviljats i hela den sämjedelade fastigheten. Även om servituten ofta nog ej är av den betydelse att nu antydda verkningar kan väntas medföra någon nämnvärd försvagning i säkerheten för penninginteckningarna, måste förslaget dock ingiva stora betänkligheter. Detta gäller än mera de sakkunnigas förslag, att den förut angivna regeln skulle gälla även servitut som tillkommit efter sämjedelningen.

En möjlighet att komma till rätta med förevarande spörsmål är att föreskriva en prövning i det särskilda fallet huruvida tillämpningen av en regel i enlighet med de sakkunnigas förslag skulle kunna lända inteckningshavare till skada. Mot en sådan ordning talar emellertid att densamma knappast går att förena med ett förfarande av den enkelhet som är önskvärd.

Vad nu anförts har föranlett mig att biträda den ståndpunkt som intagits av bl. a. lagberedningen, nämligen att låta servitutens rättsliga ställning bli oberörd av legaliseringen. Några allvarliga olägenheter synes ej kunna följa av en sådan ordning. Legaliseringen medför nämligen ej i och för sig någon rubbning i det rättsläge som i fråga om servituten gäller vid tiden för legaliseringen. I anslutning härtill vill jag emellertid betona önskvärdheten att detta rättsläge säkerställs för framtiden. Detta sker enklast därigenom att vid tiden för legaliseringen ointecknade servitut blir intecknade. I detta syfte bör lantmätaren vid sin utredning i ärendet undersöka huruvida servitut belastar en sämjelott till förmån för annan, upplysa delägarna om vad gällande rätt innebär och biträda dem med åtgärder, erforderliga för servitutets säkerställande. Erinran härom torde böra intagas i lantmåteristyrelsens anvisningar till lantmätarna.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag förorda, att i 1 § första stycket måtte stadgas, att om i jordregistret upptagen fastighet är delad genom sämjedelning, som kommit till stånd före den 1 januari 1928, delningen må förklaras äga verkan som fastställt laga skifte, såframt samtliga delägare i fastigheten är ense om delningens innehåll och önskar sådan förklaring. I ett andra stycke i samma paragraf torde böra meddelas den bestämmelsen att vad i lagen stadgas om sämjedelning skall äga motsvarande tillämpning på delning, som skett genom att viss till gränserna bestämd ägovidd av fastighet överlåtits med angivande att ägovidden motsvarar viss andel av fastigheten. Den förut omnämnda undantagsregeln beträffande gemensam sämjedelning av två eller flera fastigheter synes lämpligen kunna upptagas såsom en 2 §.

3 §.

Fastighetsbildningssakkunniga har under denna paragraf upptagit det stadgandet, att på begäran av delägare, som önskar registrering, vederbörande distriktslantmätare skall utreda äganderättsförhållandena inom den sämjedelade fastigheten och de omständigheter i övrigt, som enligt lagen är av betydelse för bedömande av frågan om registrering. Rörande utredningens omfattning har föreslagits, att lantmätaren skall i erforderlig utsträckning utstaka och på marken utmärka gränserna mellan sämjelotterna samt redovisa sämjelotterna å karta och i beskrivning. Vidare har förordats bestämmelse att beskrivningen skall innehålla uppgift bl. a. om delägarnas namn och deras åtkomsthandlingar och om vad som kunnat utrönas rörande tidpunkten för sämjedelningens tillkomst. Slutligen har förordats en föreskrift av innehåll, att om vid utredningen yppas laga hinder mot registrering, utredningen skall avbrytas om ej samtliga delägare påkallar ärendets fullföljande.

I anslutning till dessa bestämmelser har de sakkunniga anfört, att lantmätarens utredning skulle avse, huruvida förutsättningar för registrering vore för handen. I första hand borde undersökas om en verklig sämjedelning eller därmed likställt avtal föreläge och, om så vore fallet, när delningen skett. Självfallet borde lantmätaren även på ett tidigt stadium preliminärt undersöka om erforderlig enighet mellan delägarna kunde uppnås. Redan i samband med dessa undersökningar torde i allmänhet bli erforderligt att utreda äganderättsförhållandena inom fastigheten. Hur omfattande äganderättsutredningen skulle göras berodde på omständigheterna i varje särskilt fall. Om tidpunkten för sämjedelningen vore klarlagd och varje delägare hade lagfart på sin kvotdel erfordrades väl i regel icke någon vidare utredning. I fråga om överlåtelse till grund för privat ägostyckning torde lantmätaren dock ej sällan böra taga del av innehållet i den första överlåtelsehandlingen. Den processuella frågan, vilka som i egenskap av delägare hade att delta i förfarandet, bleve att bedöma på samma sätt som vid förrättning enligt jorddelningslagen. Särskild skriftlig redogörelse för utredningen avsåges ej skola upprättas utan erforderliga uppgifter om utredningens resultat skulle i stället ingå i beskrivningen över sämjelotterna. Varken gränsutstakningen och utmärkandet av gränserna på marken eller redovisningen på kartan och i beskrivningen borde göras vidlyftigare än som i varje fall kunde anses nödvändigt. De närmare regler härom, som kunde befinnas lämpliga, borde meddelas i administrativ ordning. Härvid borde bland annat regleras i vilken utsträckning arealer och ägoslag skulle antecknas i beskrivningen. Formligt beslut om utredningens inställande erfordrades ej. Klagan över sådan åtgärd skulle ej kunna föras. Vore delägarna ense därom, skulle förfarandet fortsättas, även om lantmätaren ansett hinder mot registrering föreligga.

Yttrandena. Ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga har anfört, att för delägarna vore av betydelse huruvida det föreläge sämjedel-

ning i egentlig bemärkelse eller arealöverlåtelse bl. a. med hänsyn till spörsmålet om de olika delägarnas rätt till andel i samfälligheter och dylikt. Föreläge sämjedelning i egentlig bemärkelse, vore presumptionen för att varje delägare ägde andel i samfälligheter för sitt skattetal eller efter sin kvotdel i registerfastigheten. Föreläge däremot arealöverlåtelse, vore det icke utan vidare givet, att eller i vad mån arealfastigheten ägde andelsrätt i samfälligheter. Stundom vore denna fråga uttryckligen reglerad i den ursprungliga överlåtelsehandlingen. Men även om så icke vore förhållandet kunde av fastighetens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt framgå, att avsikten icke varit att med arealfastigheten skulle följa andelsrätt i samfälligheter utan att fastigheten angivits ha visst skattetal allenast ur beskattningssynpunkt. Ofta torde delägarna vara ense om hur det förhölle sig. I så fall borde de få tillfälle att i samband med legaliseringsförfarandet — om detta skulle tillämpas å arealöverlåtelser — få saken dokumenterad, exempelvis genom förening. Vid legalisering av sämjedelning borde, med hänsyn till fastighetsredovisningen och dess betydelse för framtida jorddelningsförrättningar, såvitt möjligt utredas, om och i vad mån de olika delägarna ägde andelsrätt i samfälligheter.

I detta sammanhang torde ock böra nämnas, att *överlantmätaren i Blekinge län* framhållit, att vid sämjedelning ibland skriftliga avtal, kartor och kartskeer upprättades och att man emellanåt påträffade sämjedelningar, där endast någon formell brist, såsom frånvaron av förordnande, skilde sämjedelningen från en laga hemmansklyvning. Sådana sämjedelningshandlingar och kartor vore viktiga urkunder vid utredandet av sämjedelningens beskaffenhet. De torde ej kunna fränkännas bevisvärde vid eventuell framtida tvist angående sämjedelningen eller sämjegränserna, även om sämjedelningen registrerats på grund av den av lantmätare upprättade och av sakägarna godkända beskrivningen. Det vore därför angeläget att dylika kartor och handlingar i original eller avskrift bifogades handlingarna i legaliseringsärendet för att arkiveras i länslantmäterikontoret.

Åtskilliga remissinstanser har uttalat sig om hur vidlyftig lantmätarens utredning i mätningstekniska och liknande hänseenden bör vara. Sålunda har *överlantmätarna i Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Hallands och Värmlands län* samt *lantbruksnämnderna i Jönköpings och Värmlands län* gjort uttalanden av innebörd att utredningen i dessa avseenden borde göras enkel och att vida mindre krav borde ställas än vid en vanlig lantmäteriförrättning. Mellan dessa myndigheter föreligger dock delade meningar om i vilka hänseenden kravet på fullständighet kan eftergivnas och hur långt man kan gå i förenklingar. Sålunda må nämnas att flera ansett det vara tillfyllest med karta, upprättad genom kopiering av äldre kartmaterial eller med ledning av ekonomiska kartan; en myndighet har förklarat en skiss jämte en enkel beskrivning vara tillräcklig. Behov av arealredovisning eller i varje fall ägoslagsredovisning föreläge ej enligt uttalanden i några yttranden. Utstakning och utmärkning av gränser har av vissa av myndigheterna ansetts ej vara behöfliga, i varje fall ej om gränsen följde dike, hägnad eller dylikt.

I dessa hänseenden har *lantbruksstyrelsen* uttalat, att särskilt beträffande sådana legaliseringar, som vore föranledda av och avsedda att omedelbart efterföljas av rationaliseringsföretag, långtgående förenklingar rörande gränsutstakning, inmätning och kartredovisning borde övervägas i samband med utarbetande av tillämpningsföreskrifter till den föreslagna lagen.

Lantmäteristyrelsen har — efter erinran om att enligt förslaget sämjedelningen efter registreringen skulle ha samma verkan som laga skifte och framhållande av att detta medförde att sämjedelningsgräns efter legalisering skulle anses vara i laga ordning bestämd — fortsatt:

Under sådana förutsättningar torde sämjedelningsgräns enligt styrelsens mening böra inmätas och markeras på i huvudsak samma sätt som gräns som tillkommit vid lantmäteriförrättning. Emellertid kommer legaliseringsförfarandet ofta att ske i anslutning till fastighetsreglering av något slag. Om sämjegräns i samband därmed kommer att försvinna, synes anledning ej föreligga att markera densamma vid legaliseringsåtgärden. Det är därför enligt styrelsens mening angeläget att i samband med legalisering av sämjedelningsgräns viss lättnad skall kunna medgivas från mätningsförordningens krav på fullständig markering av gränslinje. Det torde, på sätt de sakkunniga föreslagit, böra ankomma på lantmäteristyrelsen att utfärda närmare föreskrifter i detta ämne.

Den föreslagna lydelsen av 3 § och motivuttalandet i anslutning därtill kan emellertid även tolkas därhän att det för lantmäteriförrättningar i mätningsförordningen föreskrivna förfarandena för inmätning och markering av ägo-gräns över huvud icke behöva tillämpas. En sådan tolkning skulle vara förenlig med kravet på ett enkelt och billigt legaliseringsförfarande. En fullständig inmätning och redovisning av alla bukter och brytningar i en lång sämjedelningsgräns exempelvis i skogsmark jämte fullständig markering och säkerställande av gränsen torde ofta bli dyrbar. Detsamma torde bli fallet, då sämjedelning verkställts tegvis inom ett åkerområde. En enklare redovisning av sämjedelningsgränser kan därför med visst fog ifrågasättas. Såsom även framgår av yttranden av överlantmätarna i Jönköpings och Kalmar län skulle kartmaterialet i så fall även kunna göras mycket enkelt. Utdrag av den ekonomiska kartan skulle ofta vara tillräckligt. Därest sämjedelningsgräns inmättes och markerades endast i mera begränsad omfattning skulle emellertid vid framtida gränsbestämning den vid legaliseringen upprättade kartan icke kunna ges vitsord beträffande gränsens sträckning. Till grund för en sådan gränsbestämning skulle i den mån så vore möjligt få ligga de rekonstruerade förhållandena från sämjedelnings tillkomst, ehuru visserligen de uppgifter som vid legaliseringstillfället samlats rörande sämjedelningsgräns sträckning därvid givetvis finge anses ha bevisvärde. Gränsbestämning skulle under sådana förhållanden böra verkställas enligt bestämmelserna i 7 kap. 4 § jorddelningslagen. Till 6 § första stycket torde i så fall böra fogas ett tillägg av förslagsvis följande lydelse: »Gräns, som tillkommit vid sämjedelning, skall dock icke anses vara i laga ordning bestämd.»

Vid övervägande av frågan i vilken utsträckning sämjedelningsgräns skall inmätas m. m. har lantmäteristyrelsen om än med viss tvekan ansett sig böra förorda de sakkunnigas förslag som torde få anses innebära att inmätning och markering av sämjedelningsgräns skall ske med i stort sett samma standard som gäller beträffande gränser som tillkommit vid lantmäteriförrättningar. De olägenheter i kostnadshänseende som detta kommer att medföra synas nämligen i många fall uppvägas av de fördelar som stå att vinna

genom att sänjedelningsgränserna för framtiden bli klart identifierade. Särskilt är detta av betydelse inom område för fastställd byggnadsreglerande plan.

Vidare har *lantmäteristyrelsen* framhållit, att det torde få förutsättas att vederbörande distriktslantmätare och hans personal jämte hantlangningsmanskap icke skulle hindras att övergå ägor eller anbringa märken eller signaler i vad det befundes erforderligt för åtgärder, som avsåges i 3 § förslaget. Till denna paragraf syntes därför böra fogas ett nytt stycke av motsvarande innehåll som 2 kap. 11 § jorddelningslagen. Styrelsen hänvisade även till 152 § byggnadslagen.

Departementschefen. Med den lösning av frågan om förfarandet som jag tidigare förordat torde i förevarande paragraf böra upptagas det stadgandet att fråga om förklaring, som avses i 1 §, prövas vid lantmäteriförrättning samt att denna skall verkställas av distriktslantmätaren i det lantmäteri-distrikt, där fastigheten är belägen. Vidare torde av lagen böra klart framgå, att rätt att påkalla förrättning tillkommer envar delägare i den sänjedelade fastigheten. Ärendet torde böra anhängiggöras genom skriftlig ansökan hos lantmätaren.

Såsom de sakkunniga anført skall lantmätaren utreda alla de omständigheter som är av betydelse för frågan om legalisering kan ske. Av grundläggande betydelse är självfallet utredningen om äganderättsförhållandena. Mot de sakkunnigas uttalanden om den omfattning utredningen i detta hänseende bör givas har jag intet att erinra. Jag vill dock tillfoga, att, ej minst med hänsyn till betydelsen för framtiden, under utredningen även bör klarläggas vad delningen innebär i fråga om sänjelotternas rätt i redan befintliga eller genom legaliseringen uppkommande samfälligheter. I lagtexten torde i fråga om utredningen ej böra upptagas annat än att lantmätaren vid förrättningen skall utreda äganderättsförhållandena inom fastigheten och de omständigheter i övrigt som är av betydelse i ärendet.

På sätt jag förut förordat skall lantmätaren föra protokoll över vad som förekommer vid förrättningen. En regel härom bör upptagas i denna paragraf. Av denna bestämmelse följer, att äganderättsutredningen skall redovisas i protokollet och likaså vad som framkommit om tidpunkten för delningens tillkomst. Detsamma gäller det yttrande som delägarna, sedan lantmätaren klarlagt vad delningsavtalet innehåller, avgiver beträffande frågan huruvida de önskar, att delningen med det innehåll lantmätaren sålunda angivit skall tillerkännas verkan som fastställt laga skifte. I utredningen bör även ingå att lantmätaren utmärker sänjedelningen på karta. En regel härom bör upptagas i förevarande paragraf. Självfallet skall uppgifterna i protokollet beträffande äganderättsförhållandena anknäta till kartan. Där est lantmätarens beslut blir av det innehållet, att sänjedelningen legaliseras, torde som regel gränserna mellan sänjelotterna böra utmärkas. Föreskrift i detta hänseende bör upptagas i lagen och kan lämpligen få sin plats i 7 §. Att i lagen närmare reglera frågorna om mätning förfarandet, kartans be-

skaffenhet och beskrivning till densamma samt utmärkandet av gränser torde ej vara erforderligt. Behövliga anvisningar i dessa hänseenden bör i stället utfärdas av lantmäteristyrelsen. Härför torde ej erfordras särskilt be- myndigande i lagen.

Med hänsyn till den omläggning av förfarandet jag förordat är det ej er- forderligt med bestämmelse att utredningen skall avbrytas i händelse hinder yppas mot legaliseringen. Det ligger nämligen i sakens natur, att så snart lantmätaren finner att någon av förutsättningarna för legalisering brister, han utan vidare utredning skall företaga ärendet till avgörande.

Däremot förordar jag i anledning av vad lantmäteristyrelsen anfört, att i denna paragraf upptages ett stadgande av innehåll, att lantmätaren och hans biträden må i vad det finnes erforderligt för förrättningen övergå ägor samt anbringa märken eller signaler, varvid skall iakttagas att skada å egen- dom såvitt möjligt undvikas.

4 §.

Uppenbarligen medför det ur skilda synpunkter olägenheter om efter legalisering rubbning skulle ske beträffande gränserna kring den sämje- delade fastigheten. Råder osäkerhet om sträckningen av sådan gräns bör därför gränsbestämning ske. Behovet därav torde böra bedömas av lantmä- taren. Gränsbestämningsfrågan bör vara slutgiltigt avgjord innan utred- ningen i legaliseringsärendet avslutas. Någon tvekan bör nämligen ej råda på denna punkt, då delägarna avgiver sitt yttrande beträffande frågan om de godkänner delningen sådan den av lantmätaren beskrivits. Bestämmelse av nu angiven innebörd torde böra meddelas i förevarande paragraf. Gräns- bestämningen bör handläggas enligt de för sådan förrättning gällande reg- lerna. Emellertid bör — i likhet med vad som gäller enligt 12 § lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m — upptagas en bestämmelse av innehåll att gränsbestämningen må i den mån så kan ske företagas till gemensam handläggning med förrättningen.

5 §.

Enligt *fastighetsbildningssakkunnigas* förslag skall kostnader för åtgär- der enligt lagen, där ej annat överenskommits, gäldas av delägarna efter de- ras andelar i den sämjedelade fastigheten, dock att i det fall att lantmäta- rens utredning avbrutits på grund av yppat hinder mot registreringen upp- komna kostnader skall gäldas av den delägare som begärt utredningen eller, om flera delägare begärt densamma, till lika delar av dem.

Överlantmätaren i Hallands län har uttalat, att han funne den i de sak- kunnigas förslag intagna bestämmelsen om kostnadsfördelning efter del- ägarnas andelar i den sämjedelade fastigheten olämplig. Det torde nämligen icke bli ovanligt, att en legaliseringsåtgärd komme att påkallas av någon delägare, för vilken åtgärden kunde vara till stor nytta, medan nyttan för övriga delägare kunde vara ingen eller obetydlig. Det kunde då icke vara rättvist, att dessa senare skulle delta i kostnaden med kanske större an-

del än den, för vilken åtgärden vore av avgörande betydelse och till största nytta. Det borde överlåtas åt förrättningsmannen att efter skälighetsprövning besluta om kostnadernas fördelning.

Vidare har *lagberedningen* anmärkt, att när lantmätarens utredning avbrutits på grund av yppat hinder mot registreringen samt flera delägare begärt utredningen, anledning ej syntes föreligga att frångå huvudregeln för kostnadsfördelningen. Uppkomna kostnader torde alltså böra gäldas av nämnda delägare efter vars och ens andel i den sämjedelade fastigheten.

Departementschefen. Om delägarna överenskommer om fördelningen av förrättningskostnaden bör överenskommelsen gälla. Eljest bör kostnaden i princip fördelas efter den nytta legaliseringen medför för envar delägare. Som regel får delägarens nytta anses svara mot hans andel i den sämjedelade fastigheten. Undantag härifrån kan emellertid givas. Även om utredningen ej lett till legalisering bör den som regel anses ha skett i allas intresse. I allmänhet bör därför alla delägarna, som regel efter andelstal, svara för kostnaderna även om legalisering icke kommer till stånd och oberoende av om alla delägarna eller endast någon av dem ansökt om legalisering. Men även i detta fall kan annan fördelning vara skäligare, såsom då endast en delägare ansökt om legalisering och det för honom redan vid ansökningen bort stå klart att legalisering ej kunde väntas komma till stånd. En rätt fri prövningsrätt bör därför tillkomma lantmätaren. Med anledning av vad sålunda anförts förordar jag en regel av det innehållet, att kostnaden för förrättningen skall, där ej överenskommelse mellan delägarna eller eljest särskilt skäl till annat föranleder, gäldas av delägarna efter deras andelar i fastigheten.

6 §.

Avgörandet av saken torde böra ske genom utlåtande. I anslutning till en bestämmelse härom torde böra upptagas en regel att utlåtandet städse skall innehålla besked rörande fördelningen av förrättningskostnaden.

7 §.

Vid 3 § har jag förordat att i förevarande paragraf måtte upptagas en regel om gränsernas utmärkande.

Med hänsyn till förrättningsens art synes det ej erforderligt att meddela bestämmelser om särskild form för förrättningsens avslutande. Däremot torde böra upptagas en regel som tryggar att samtliga delägare som kan anföra besvär får kännedom om innehållet i utlåtandet och om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan mot förrättningen.

Det synes icke vara erforderligt att ett exemplar av förrättningshandlingarna städse tillställas delägarna. Någon regel om skyldighet för lantmätaren att tillställa delägarna exemplar av förrättningshandlingarna har därför ej upptagits. I anslutning härtill vill jag endast erinra därom att enligt allmänna regler delägare som så önskar är berättigad att mot lösen erhålla avskrift av handlingarna.

8 §.

Fullföljdsförfarandet torde lämpligen kunna utformas i nära anslutning till den ordning som gäller enligt sammanföringslagen. I ett hänseende vill jag emellertid förorda en avvikelse. Det torde stundom vara önskvärt att snabbt få visshet huruvida beslut om legalisering kommer att bli gällande, t. ex. i fall då legaliseringen utgör förutsättning för annan jorddelningsåtgärd. Jag föreslår därför att — i likhet med vad som nu gäller vid avstyckning och i det föregående förordats beträffande gränsbestämning — ett godkännande av legaliseringsbeslutet av samtliga delägare skall avskära vidare möjlighet att fullfölja talan mot beslutet.

9 §.

Fastighetsbildnings-sakkunniga har under förevarande paragraf upptagit två undantagsbestämmelser, nämligen dels beträffande ort på landet, beträffande vilken Kungl. Maj:t förordnat om förande av fastighetsregister såsom för stad, ävensom tomt som överförts till tomtbok och dels beträffande vissa delar av Kopparbergs län.

Till stöd för det förstnämnda undantaget har de sakkunniga anfört, att från det Kungl. Maj:t förordnat, att fastighetsregister såsom för stad skall föras för samhälle eller del därav eller för annan ort å landet och till dess det nya fastighetsregistret blivit upplagt viss tid kunde förflyta, varunder fastigheterna kvarstode i jordregistret. I och med fastighetsregistrets uppläggande skedde automatiskt legalisering av verkställda sämjedelningar. Anledning vore ej att för mellantiden göra förevarande lagstiftning tillämplig på dylika områden. Vidare gällde, att tomtindelning kunde fastställas även för område, för vilket fördes jordregister. I sådant fall skulle för området föras en särskild tomtbok, vilken vore att anse som en del av jordregistret. Till denna tomtbok överförda tomter vore rättsligen bestående. Om det skulle förekomma, att en i tomtboken upptagen tomt vore sämjedelad sedan före år 1928 — fallet syntes dock opraktiskt — borde denna sämjedelning ej legaliseras. Om tomtbildningen däremot ej fortskridit längre än till administrativt beslut om tomtindelning, torde legalisering icke försvåra den rättsliga tomtbildningen.

Vad angår det andra undantaget har de sakkunniga anfört, att för de delar av Kopparbergs län, som brukade betecknas såsom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av länet, gällde särskilda bestämmelser om jorddelning, nämligen dalalagen samt lagen den 4 juni 1943 med särskilda bestämmelser om äganderättsutredning och sammanläggning av fastigheter inom vissa byar i Kopparbergs län. Då statsmakterna avsett att genom en för ifrågavarande områden särskilt avpassad lagstiftning råda bot på där rådande speciella missförhållanden på fastighetsväsendets område, syntes det icke lämpligt att göra den nu ifrågasatta provisoriska lagstiftningen generellt tillämplig även beträffande nämnda delar av Kopparbergs län. Å andra sidan vore förhållandena inom dessa delar av

länet ej helt ensartade. I vissa av de senast storskiftade socknarna hade den sekundära delningen icke gått anmärkningsvärt långt och fastighetsförhållandena där vore därför relativt tillfredsställande. Att beträffande dylika socknar helt utesluta tillämpning av de tilltänkta nya reglerna vore ej motiverat. Även i övrigt kunde måhända i fråga om viss socken eller visst skifteslag inom ifrågasatt länsdel befinnas möjligt att utan olägenheter begagna legaliseringsförfarandet. På grund av det anförda syntes det lämpligast att ifrågasatta delar av Kopparbergs län i princip undantogs från den nu ifrågasatta lagstiftningens tillämpningsområde men att Kungl. Maj:t finge befogenhet förordna att lagstiftningen skulle gälla beträffande viss socken eller visst skifteslag inom den undantagna länsdelen.

Lantmäteristyrelsen har anfört, att lagstiftningen vore avsedd att tillämpas även inom stad och samhälle där jordregister skall föras. Förslaget skulle emellertid icke tillämpas för stad och samhälle eller delar därav, där fastighetsregister såsom för stad skulle föras men där jordregister fortfarande fördes i avvaktan på att beslut om fastighetsindelningen meddelats jämlikt 9 § fjärde stycket fastighetsregisterförordningen. Enligt förslaget skulle ifrågasatt lag ej heller gälla med avseende å ort å landet, beträffande vilken Konungen förordnat om förande av fastighetsregister såsom för stad. Då begreppet »ort» icke torde avse samtliga dessa fall syntes till undvikande av missförstånd bestämmelserna i 9 § av förslaget böra utformas i anslutning till motsvarande bestämmelser i lagen om fastighetsbildning i stad.

I anledning av de särskilda bestämmelserna om *Kopparbergs län* har *överlantmätaren i detta län* anfört att det fallet ofta kunde inträffa, att det i samband med fastighetsreglering i rationaliseringssyfte eller eljest kunde befinnas önskvärt att genomföra legalisering av sämjedelning inom visst hemman, medan det däremot bedömdes vara olämpligt att generellt medgiva sämjedelningslegalisering på de i lagen angivna villkoren inom skifteslaget i dess helhet. I ett sådant fall måste man, med den föreslagna utformningen av lagen, uppenbarligen avstå från den önskvärda legaliseringen. En möjlighet att komma till rätta med problemet skulle vara att låta sådant förordnande, som avsåges i 9 § sista stycket i lagförslaget, kunna avse icke endast socken eller skifteslag utan även visst särskilt hemman. Detta skulle emellertid komma att nödvändiggöra ett oberäkneligt antal beslut av Kungl. Maj:t angående förändring av lagens regionala tillämpningsområde, vilket icke förefölle tilltalande. Bättre torde vara att tillägga lagen generell giltighet för hela landet men för dess tillämpning inom de storskiftade delarna av länet kräva särskilt tillstånd av lantmäteristyrelsen. Styrelsens beslut skulle kunna avse viss socken, visst skifteslag eller visst hemman.

Lantmäteristyrelsen har funnit de av *överlantmätaren i Kopparbergs län* framförda synpunkterna beaktansvärda. Även *lantbruksstyrelsen* har anslutit sig till *överlantmätarens* förslag.

Departementschefen. I likhet med de sakkunniga anser jag, att lagstiftningen ej bör gälla beträffande områden, för vilka enligt meddelat beslut fastighetsregister såsom för stad skall föras men vilka ännu redovisas i jordregister i avvaktan på att fastighetsregistret skall bli upplagt. I stad skall föras fastighetsregister i den mån ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnat. Dyliga förordnanden meddelas av två slag. Den ena typen, som ej är begränsad till viss tid, avser områden, för vilka jordregistret ansetts vara en lämpligare registerform än fastighetsregistret. Inom sådana områden bör tydligen förevarande lagstiftning gälla. Det andra slaget förordnande är tidsbegränsat och tillämpas just i de nu åsyftade fallen, t. ex. då med stad inkorporerats landsbygdsområde och fastighetsregistret ej hinner bli upplagt förrän viss tid efter inkorporeringen. Då beträffande område på landet meddelas förordnande att fastighetsregister såsom för stad skall föras för området plägar tillika meddelas vissa övergångsbestämmelser av innebörd att jordregister fortfarande skall föras viss tid i avvaktan på att fastighetsregistret skall bli färdigt. Den föreslagna undantagsbestämmelsen skall avse även sistnämnda fall. Jag förordar därför sådan omformulering av stadgandet att vad därmed åsyftas tydligt framgår. Mot de sakkunnigas förslag i fråga om tomt överförd till sådan tomtbok, som är att anse såsom del av jordregistret, har jag intet att erinra i sak.

Av skäl som de sakkunniga anfört synes lagstiftningens tillämplighet inom de delar av Kopparbergs län, för vilka dalalagen gäller, böra bli beroende på prövning i varje särskilt fall. Prövningen torde såsom bl. a. överlantmätaren i länet gjort gällande böra ankomma på lantmäteristyrelsen. Hinder synes ej möta att efter vad som i varje fall finnes lämpligast tillståndet avser viss socken, visst skifteslag, visst hemman eller viss registerfastighet. Undantagsstadgandet torde böra utformas i enlighet härmed. Regler om förfarandet vid utverkande av tillståndet torde icke behöva upptagas i lagen utan kunna meddelas av lantmäteristyrelsen.

S l u t s t a d g a n d e t.

Med hänsyn till de stora olägenheter som följer med nuvarande ordning är det angeläget att lagstiftningen kommer att gälla så snart som möjligt. Lagen bör därför träda i kraft den 1 juli 1953.

Övriga lagförslag.

Den i det föregående förordade utvidgningen av rätten till avstyckning från sämjelott föranleder ändring i 19 kap. 1 § jorddelningslagen. Denna ändring bör, liksom tidigare nämnda ändringar i jorddelningslagen, träda i kraft den 1 juli 1953 men ej tillämpas med avseende å förrättning som avslutats dessförinnan.

Ändringen i 19 kap. 1 § jorddelningslagen synes påkalla jämkningar i 18 §

ensittarlagen och 24 § dalalagen. Ändringen av 24 § dalalagen är av redaktionell natur. Även ändringen av 18 § ensittarlagen är i första hand påkallad av redaktionella skäl. I sistnämnda lagrum torde emellertid böra göras också en jämkning av saklig innebörd. Genom antagandet av dalalagen utsträcktes inom denna lagstiftnings tillämpningsområde rätten till avstyckning att avse även sämjelotter, som tillkommit efter 1928 års ingång, utan att dock motsvarande utvidgning av rätten till inlösen enligt ensittarlagen genomfördes. Sådan utvidgning av inlösningsrätten torde i detta sammanhang böra göras. Ändringarna i ensittarlagen och dalalagen torde liksom övriga lagändringar böra träda i kraft den 1 juli 1953. Dessa lagändringar synes ej påkalla annan övergångsbestämmelse än att beträffande ändringen i ensittarlagen en övergångsregel av motsvarande innehåll som den, vilken i det föregående förordats beträffande 19 kap. 1 § jorddelningslagen, torde böra upptagas.

I enlighet med vad i det föregående förordats föreligger inom justitiedepartementet upprättade förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;*

2) *lag angående ändrad lydelse av 5 kap. 13 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad;*

3) *lag om verkan som laga skifte av sämjedelning m. m.;*

4) *lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; samt*

5) *lag angående ändrad lydelse av 24 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.*

Föredraganden hemställer att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Axel Nilsson.

¹ Bilagan har här uteslutits utom såvitt avser förslaget till lag om verkan som laga skifte av sämjedelning m. m. I uteslutna delar är bilagan likalydande med de vid propositionen fogade lagförslagen.

Förslag

till

Lag

om verkan som laga skifte av sämjedelning m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Är i jordregistret upptagen fastighet delad genom sämjedelning, som kommit till stånd före den 1 januari 1928, må delningen förklaras äga verkan som fastställt laga skifte, såframt samtliga delägare i fastigheten äro ense om delningens innehåll och önska sådan förklaring.

Vad i denna lag stadgas om sämjedelning skall äga motsvarande tillämpning på delning, som skett genom att viss till gränserna bestämd ägovidd av fastighet överlåtits med angivande att ägovidden motsvarar viss andel av fastigheten.

2 §.

Omfattar sämjedelning två eller flera i jordregistret upptagna fastigheter och har vid sämjedelningen den mellan fastigheterna lagligen gällande delningen åsidosatts, må förklaring, som avses i 1 §, ej meddelas beträffande sämjedelningen.

3 §.

Fråga om förklaring, som avses i 1 §, prövas vid lantmäteriförrättning. Rätt att påkalla sådan förrättning tillkommer delägare i fastigheten. Förrättningen verkställs av distriktslantmätaren i det lantmäteridistrikt, där fastigheten är belägen. Ansökning om förrättning göres skriftligen hos lantmätaren.

Vid förrättningen skall lantmätaren utreda äganderättsförhållandena inom fastigheten och de omständigheter i övrigt som äro av betydelse i ärendet. Sämjedelningen skall av lantmätaren utmärkas på karta. Lantmätaren skall föra protokoll över vad som förekommer vid förrättningen.

Lantmätaren och hans biträden må i vad det finnes erforderligt för förrättningen övergå ägor samt anbringa märken eller signaler, varvid skall iakttagas att skada å egendom såvitt möjligt undvikas.

4 §.

Finnes nödigt att gräns för fastigheten bestämmes, må förrättningen ej avslutas förrän gränsen blivit i laga ordning bestämd. Gränsbestämningen må i den mån så kan ske företagas till gemensam handläggning med förrättningen.

5 §.

Kostnaden för förrättningen skall, där ej överenskommelse mellan delägarna eller eljest särskilt skäl till annat föranleder, gäldas av delägarna efter deras andelar i fastigheten.

6 §.

Lantmätaren skall meddela utlåtande med besked, huruvida sämjedelningen skall äga verkan som fastställt laga skifte eller ej. Utlåtandet skall städse innehålla besked rörande fördelningen av förrättningskostnaden.

7 §.

Sedan gränserna mellan sämjelotterna blivit i erforderlig utsträckning utstakade och utmärkta, skall förrättningen avslutas, därvid tillika skall tillkännagivas vad som skall iakttagas för fullföljd av talan mot förrättningen.

Inom femton dagar från den dag, då förrättningen blivit avslutad, skall lantmätaren, utom i fall som avses i 8 § första stycket andra punkten, till envar delägare, som ej varit tillstädes vid såväl utlåtandets meddelande som förrättningens avslutande, utgiva eller med posten avsända under rättelse om utlåtandets innehåll och om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan mot förrättningen.

8 §.

Talan mot förrättningen må föras hos ägodelningsrätten genom besvär, som skola ingivas till ägodelningsdomaren inom trettio dagar från den dag, då förrättningen blivit avslutad. Har förrättningen vid avslutandet blivit av samtliga delägare medelst påskrift å protokollet godkänd, må talan mot förrättningen sedermera icke föras.

Lantmätaren skall inom trettio dagar från den dag, då förrättningen blivit avslutad, insända förrättningsakten till överlantmätaren. Hava besvär anförts, skall ägodelningsdomaren ofördröjligen och sist inom sex dagar här om underrätta överlantmätaren samt infordra förrättningsakten från denne. I fråga om förfarandet i målet och talan mot däri meddelat beslut gälle i tillämpliga delar vad beträffande avslutad jorddelningsförrättning är stadgat.

9 §.

Vad i denna lag sägs skall icke gälla beträffande område av stad, för vilket enligt förordnande jordregister skall föras under viss tid, och ej heller beträffande område på landet, för vilket jordregister föres i avvaktan på att meddelat förordnande om förande av fastighetsregister såsom för stad skall träda i tillämpning. Ej heller skall vad i lagen sägs gälla beträffande tomt överförd till tomtbok, vilken är att anse såsom en del av jordregistret.

Beträffande fastighet inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län må lagen vinna tillämpning allenast om lantmäteristyrelsen så förordnar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

**Fastighetsbildningssakkunnigas i 1951 års promemoria
framlagda förslag**

till

1:o) **L a g****angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av
jord å landet.**

Härigenom förordnas att 16 kap. 2 §, 19 kap. 1, 5 och 21 §§ samt 21 kap. 28, 41, 43, 45 och 46 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

16 KAP.**2 §.**

Inom femton — — — av dem.

Yppas eljest — — — sådan vårdare.

Från delägarnas exemplar av förrättningshandlingarna må, enligt de närmare föreskrifter lantmäteristyrelsen utfärdar, sådana handlingar som kunna anses sakna intresse för delägarna uteslutas.

19 KAP.**1 §.**

Från fastighet — — — äga rum.

Avstyckning vare tillåten såväl av mark, som genom laga delning utbrutits för viss fastighet, som ock av mark, som är samfälld för flera fastigheter. Mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning, må ej avstyckas, med mindre sämjedelningen kommit till stånd före den 1 januari 1928; i sådant fall må genom avstyckning avskiljas högst hälften av nämnda mark.

Vad enligt — — — dessa fastigheter.

Vad här — — — jämväl stamfastigheten.

5 §.

De för — — — annorlunda stadgat.

Vid förrättning må, när så utan olägenhet kan ske, sammanträde hållas å annan ort än den, där jorden är belägen. Där förrättningen ej avser område, för vilket gäller fastställd stadsplan, byggnadsplan eller annan därmed jämförlig plan, skall dock minst ett sammanträde hållas å den ort där jorden ligger.

Skall avstyckning — — — för förrättningen.

Om avstyckningsförrättnings — — — i 20 kap. 6 § 2 mom.

21 §.

Sedan gräns — — — mot förrättningen.

Inom femton — — — skall utlämnas.

Från sakägarnas exemplar av förrättningshandlingarna må, enligt de närmare föreskrifter lantmäteristyrelsen utfärdar, sådana handlingar som kunna anses sakna intresse för sakägarna uteslutas.

21 KAP.

28 §.

Sedan i — — — till ägodelningsdomaren.

Gälla besvär avslutad jorddelningsförrättning, skall överlantmätarens yttrande avse förrättningen i dess helhet, även om anmärkning blott i viss del framställts mot densamma.

41 §.

Sedan jorddelningsförrättning, som i denna lag avses, eller laga skifte, avstyckning,

förrättning för bestämmande av rågång eller annan fastighetsgräns eller ägoutbyte, evad sådan förrättning skett i samband med annan jorddelningsförrättning eller icke,

förrättning enligt 20 kap. 3, 4 och 5 §§,

förrättning, som jämlikt 14 kap. 10 § hållits efter det laga skifte fastställt, blivit avslutad, åligger det lantmätaren att inom den för besvärs anförande för varje slag av förrättning stadgade tid till överlantmätaren i länet insända till förrättningen hörande karta, där sådan finnes, ävensom övriga handlingar angående förrättningen.

43 §.

Hava besvär icke inom stadgad tid anförts mot avslutad jorddelningsförrättning, varom ovan sägs, företage överlantmätaren, där ej stadgandena i andra stycket av denna paragraf annat föranleda, förrättningen till prövning, därvid vad i 42 § fjärde stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning. Där, sedan förrättningen i erforderliga delar granskats, anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad och Konungens befallningshavande, lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden ej framställt erinran mot förrättningen, meddele överlantmätaren fastställelse å densamma. I motsatt fall hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten samt överlämne handlingarna till ägodelningsdomaren; bifoge ock eget yttrande ävensom det utlåtande han må hava inhämtat från annan myndighet och den förklaring över gjorda anmärkningar, han må hava infordrat från förrättningslantmätaren. För ägodelningsrättens behandling av målet gälle i ty fall vad i 42 § tredje stycket sägs. Har frågan om fastställelse av förrättning förfallit på grund av att sakägare återkallat sin talan, meddele överlantmätaren beslut om undanröjande av förrättningen.

Avser förrättningen eller del därav avstyckning, som beror av sammanläggning, skall beträffande förrättningen i dess helhet den fastställelseprövning, som enligt första stycket tillkommer överlantmätaren, i stället ankomma på ägodelningsdomaren, till vilken överlantmätaren har att på sätt i första stycket sägs översända handlingarna i ärendet. Fastställelse å sådan avstyckning må icke meddelas, om icke förordnande tillika gives om sammanläggning. Äger ägodelningsdomaren med hänsyn härtill eller till vad i

första stycket är stadgat icke meddela fastställelse å förrättningen eller har överlantmätaren framställt erinran mot densamma, hänskjute ägodelningsdomaren frågan om fastställelse till ägodelningsrätten. I fall, som avses i första stycket sista punkten, meddele ägodelningsdomaren beslut om undanröjande av förrättningen.

Har avstyckningsförrättning — — — till ända.

45 §.

Protokoll skall föras av ägodelningsdomaren i mål, som han enligt detta kapitel handlägger, och av överlantmätaren i mål, som handläggas av honom jämlikt 43 § första stycket.

46 §.

Har vid jorddelningsförrättning blivit bestämt, att ersättning skall från ägolott utgå, skall, efter det förrättningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställt, ägodelningsdomaren eller, där beslutet meddelats av överlantmätaren, denne därom ofördröjligen underrätta inskrivningsdomaren, som har att angående beloppet samt de tider, å vilka ersättningen skall betalas, å nästa inskrivningsdag göra anteckning i intecknings- eller fastighetsboken.

Denna lag träder i kraft den — — —

Har förrättning påbörjats före den — — — skall i fråga om prövning och fastställelse av förrättningen äldre lag gälla; dock skall beträffande frågan om vilken myndighet som har att verkställa nämnda prövning nya lagen tillämpas, såfram förrättningen ej avslutats före nämnda dag.

2:o) L a g

angående registrering i vissa fall av sämjedelning.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Är en i jordregistret upptagen fastighet sämjevis delad sedan tiden före den 1 januari 1928, må de vid delningen uppkomna lotterna på de villkor och med den verkan som här nedan sägs av överlantmätaren införas i jordregistret såsom särskilda fastigheter.

Med sämjedelning skall enligt denna lag likställas överlåtelse av visst till gränserna bestämt område av fastighet, vilket i överlåtelsehandlingen jämväl angivits motsvara viss kvotdel av fastigheten.

2 §.

Registrering enligt denna lag må äga rum endast om samtliga delägare i den sämjedelade fastigheten gjort ansökan därom och därvid på sätt nedan sägs förklarat sig nöjda med sämjedelningen.

3 §.

På begäran av delägare, som önskar registrering, skall vederbörande distriktslantmätare utreda äganderättsförhållandena inom den sämjedelade fastigheten och de omständigheter i övrigt, som enligt denna lag äro av betydelse för bedömande av frågan om registrering.

Yppas vid utredningen laga hinder mot registreringen och påkalla ej samtliga delägare ärendets fullföljande, skall utredningen avbrytas. I annat fall skall lantmätaren i erforderlig utsträckning utstaka och på marken utmärka gränserna mellan sämjelotterna samt redovisa sämjelotterna å karta och i beskrivning. Beskrivningen skall därjämte innehålla uppgift dels om delägarnas namn och deras åtkomsthändingar, dels om vad som kunnat utrönas rörande tidpunkten för sämjedelningens tillkomst dels ock om servitut, som må hava upplåtits i sämjelott till förmån för annan sådan lott.

4 §.

Ansökan om registrering enligt denna lag göres skriftligen hos överlantmätaren och skall åtföljas av ett av distriktslantmätaren i ärendet avgivet utlåtande.

Vid ansökningen skola sökandena vidare foga karta och beskrivning, som i 3 § sägs, ävensom en av samtliga delägare underskriven och av lantmätaren bestyrkt förklaring att delägarna åtnöjas med sämjedelningen, sådan denna utmärkts på marken och redovisats i beskrivningen.

5 §.

Angående de åtgärder, som enligt denna lag ankomma på distriktslantmätaren, äger lantmäteristyrelsen utfärda närmare anvisningar.

6 §.

Sker registrering skall sämjedelningen därefter hava samma verkan som fastställt laga skifte och servitut som jämlikt 3 § andra stycket sista punkten upptagits i beskrivningen anses likställt med servitut, tillkommet vid sådan förrättning.

Bevis om dagen för registrering skall tecknas på kartan.

Om utgången i ärendet skola sökandena på lämpligt sätt underrättas.

7 §.

Kostnaderna för åtgärder enligt denna lag skola, där ej annat överenskommits, gäldas av delägarna efter deras andelar i den sämjedelade fastigheten, dock att i fall, som i 3 § andra stycket första punkten sägs, uppkomna kostnader skola gäldas av den delägare, som begärt utredningen eller, om flera delägare begärt densamma, till lika delar gäldas av dem.

8 §.

Över verkställd registrering må klagan icke föras.

I övrigt skola i fråga om talan mot beslut i ärende, som i denna lag avses, bestämmelserna i § 40 förordningen den 13 juni 1908 (nr 74) angående jordregister äga motsvarande tillämpning.

9 §.

Vad i denna lag sägs skall icke gälla med avseende å ort på landet, beträffande vilken Konungen förordnat om förande av fastighetsregister såsom för stad, eller i fråga om tomt, som överförts till tomtbok.

Ej heller skall lagen äga tillämpning beträffande fastighet inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län, med mindre Konungen i fråga om viss socken eller visst skifteslag annorlunda förordnar.

Denna lag träder i kraft den — — —

**Fastighetsbildningssakkunnigas i skrivelsen den 30 augusti
1952 framlagda förslag**

till

L a g

**angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av
jord å landet.**

Härigenom förordnas, *dels* att rubrikerna till huvudavdelningen IV och till 21 kap. avdelningen F ävensom 20 kap. 6 § samt 21 kap. 15, 27, 41, 42, 43, 44 och 47 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives *dels ock* att i 21 kap. skall tilläggas en ny paragraf, betecknad 22 a §.

IV AVD.

**Om domstolar och rättegång i jorddelningsmål, så ock om fastställelse
av jorddelningsförrättning samt om rättelse i fastställd eller eljest gäl-
lande jorddelningsförrättning.**

20 KAP.

6 §.

1 mom. I fråga om förrättningar, som i 1, 3, 4 och 5 §§ avses, skola de i 2, 3, 15, 16 och 18 kap. beträffande laga skifte givna föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att angående kungörende av sammanträde för bestämmande och utmärkande av rågång eller annan fastighetsgräns eller för ägoutbyte skall tillämpas vad om kungörelse och kallelse finnes stadgat i 7 kap. 1 § och 8 kap. 1 §. I fråga om gränsbestämning, mot vilken talan ej förts, skall den i 16 kap. 7 § angivna tiden för kartans utgivande räknas från den dag, då förrättningen vann laga kraft. I övrigt skola förrättningar, om vilka i förstnämnda tre paragrafer förmåles, verkställas på sätt beträffande motsvarande åtgärder i samband med laga skifte är föreskrivet.

Där flera — — — prövas skäligt.

2 mom. Förrättningar, som — — — särskild förrättning.

21 KAP.

15 §.

Till jorddelningsmål hänföras:

1. Skiftesmål, vartill räknas

a) mål om — — — laga skifte;

- b) mål, däri — — — skifte vidtagits;
- c) mål om fastställelse av laga skifte;
- d) mål rörande — — — blivit fastställt;
- e) mål om — — — laga skifte;
- 2. Avstyckningsmål, vartill räknas
 - a) mål om — — — till avstyckning;
 - b) mål, däri — — — avstyckningsförrättning vidtagits;
 - c) mål om fastställelse av avstyckning;
 - d) mål om — — — fastställd avstyckning;
- 3. Mål rörande talan mot och fastställelse av ägoutbyte i sammanhang med laga skifte samt talan mot och fastställelse av förrättning, varom i 20 kap. 1, 3, 4 och 5 §§ förmåles, så ock mål om rättelse i fastställd förrättning av det slag, som i detta stycke avses ävensom mål om rättelse i gränsbestämningförrättning, vilken blivit gällande utan fastställelse;
- 4. Mål om — — — ovan avses;
- 5. Sådan tvist — — — ägodelningsrättens prövning;
- 6. Vid avstyckningsförrättning — — — stycket förmåles;
- 7. Tvist, som — — — servitut; och
- 8. Mål om — — — såsom jorddelningsmål.

22 a §.

Har gränsbestämning vid förrättningens avslutande blivit av samtliga sakägare medelst påskrift å protokollet godkänd, må talan mot gränsbestämningen, vare sig den skett i samband med annan jorddelningsförrättning eller ej, sedermera icke föras.

27 §.

Hava besvär inkommit till ägodelningsdomaren, förelägge han, där ej besvärens gälla sådan avslutad jorddelningsförrättning, som i 41 § sägs, eller gränsbestämning som ägt rum i samband med sådan avslutad förrättning, förrättningslantmätaren att till ägodelningsdomaren eller överlantmätaren inom viss tid insända handlingarna i målet.

41 §.

Sedan jorddelningsförrättning, som avser laga skifte, avstyckning, ägoutbyte, evad sådan förrättning skett i samband med annan jorddelningsförrättning eller icke, förrättning enligt 20 kap. 3, 4 och 5 §§, förrättning, som jämlikt 14 kap. 10 § hållits efter det laga skifte fastställt, blivit avslutad, åligger det lantmätaren att inom den för besvärsanförande för varje slag av förrättning stadgade tid till överlantmätaren i länet insända till förrättningen hörande karta, där sådan finnes, ävensom övriga handlingar angående förrättningen.

42 §.

Då talan fullföljts mot avslutad jorddelningsförrättning, varom i denna lag sägs, skall ägodelningsrätten i sammanhang med besvärens avgörande pröva förrättningen till alla delar, även om anmärkning blott i viss del framställts mot förrättningen.

Avser mot — — — 43 § stadgas.
 Finnes i — — — å förrättningen.
 Har laga — — — från byggnadsnämnden.
 Är fråga — — — om sammanläggningen.

43 §.

Hava besvär icke inom stadgad tid anförts mot sådan avslutad jorddelningsförrättning, som i 41 § sägs, företage överlantmätaren, där ej stadgandena i andra stycket av denna paragraf annat föranleda, förrättningen till prövning, därvid vad i 42 § fjärde stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning. Där, sedan förrättningen i erforderliga delar granskats, anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad och Konungens befallningshavande, lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden ej framställt erinran mot förrättningen, meddele överlantmätaren fastställelse å densamma. I motsatt fall hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten samt överlämne handlingarna till ägodelningsdomaren; bifoge ock eget yttrande ävensom det utlåtande han må hava inhämtat från annan myndighet och den förklaring över gjorda anmärkningar, han må hava infordrat från förrättningslantmätaren. För ägodelningsrättens behandling av målet gälle i ty fall vad i 42 § tredje stycket sägs. Har frågan om fastställelse av förrättning förfallit på grund av att sakägare återkallat sin talan, meddele överlantmätaren beslut om undanröjande av förrättningen.

Avser förrättningen avstyckning, som beror av sammanläggning, skall den fastställelseprövning, som enligt första stycket tillkommer överlantmätaren, i stället ankomma på ägodelningsdomaren, till vilken överlantmätaren har att på sätt i första stycket sägs översända handlingarna i ärendet. Har i sammanhang med avstyckning som nu sagts företagits annan förrättning än gränsbestämning, skall ägodelningsdomaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del. Fastställelse å avstyckningen må icke meddelas, om icke förordnande tillika gives om sammanläggning. Äger ägodelningsdomaren med hänsyn härtill eller till vad i första stycket är stadgat icke meddela fastställelse å förrättningen eller har överlantmätaren framställt erinran mot densamma, hänskjute ägodelningsdomaren frågan om fastställelse till ägodelningsrätten. I fall, som avses i första stycket sista punkten, meddele ägodelningsdomaren beslut om undanröjande av förrättningen.

Har avstyckning och, när i samband därmed företagits gränsbestämning, även denna blivit på sätt i 22 och 22 a §§ sägs godkänd, skall så anses som hade den för talan mot förrättningen stadgade tiden gått till ända.

Hava besvär ej inom föreskriven tid anförts mot avslutad gränsbestämning eller ha samtliga sakägare på sätt i 22 a § sägs godkänt densamma, vare gränsbestämningen, evad den skett i samband med annan jorddelningsförrättning eller icke, gällande utan fastställelse.

44 §.

Då laga kraft ägande beslut om fastställelse föreligger, teckne överlantmätaren eller, där beslutet meddelats av ägodelningsdomaren, denne bevis om fastställelsen å kartan, därest sådan finnes, ävensom, där fråga är om annan förrättning än avstyckning, å förrättningshandlingarna. I fall, som avses i 43 § sista stycket, skall bevis att förrättningen vunnit laga kraft åtecknas av förrättningsmannen. I fråga om bevis, som i denna paragraf sägs, meddelar Konungen närmare föreskrifter.

F. Om rättelse i fastställd eller eljest gällande jorddelningsförrättning.

47 §.

Har, sedan jorddelningsförrättning blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, utrönt, att vid förrättningen förelupit fel i mätning eller uträkning eller vid utmärkande å marken av ägo gräns, tillkommen vid förrättningen, må rättelse sökas hos ägodelningsrätten inom ett år från det kartan utgivits eller avsänts till vederbörande sakägare. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning även i fråga om gränsbestämning, som vunnit laga kraft.

Beträffande ansökan — — — motsvarande tillämpning.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 13 februari 1953.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden NISSEN,
HELLQUIST,
KARLGREN,
regeringsrådet ECKERBERG.

Enligt lagrådet den 5 februari 1953 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 23 januari 1953, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;*

2) *lag angående ändrad lydelse av 5 kap. 13 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad;*

3) *lag om verkan som laga skifte av sämjedelning m. m.;*

4) *lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; samt*

5) *lag angående ändrad lydelse av 24 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Otto Petré.

Förslagen föranledde följande yttranden av *lagrådet*.

Förslaget till lag om verkan som laga skifte av sämjedelning m. m.

1 och 2 §§.

I det remitterade förslaget anges icke den närmare innebörden av uttrycket sämjedelning. Av lagtexten framgår sålunda icke vilka betingelser som skola vara uppfyllda för att en uppdelning av en registerfastighets ägor på skilda delägare skall anses utgöra sämjedelning i lagens mening. Av betydelse i detta hänseende är bl. a. om en privat delning för att kunna legaliseras måste omfatta fastighetens inrösningsjord. Departementschefen har i re-

missprotokollet förordat, att legalisering skulle kunna äga rum så snart någon del vilken som helst av fastighetens enskilda ägoområde undergått sämjedelning, under det att de sakkunniga i sin promemoria uppställt den fordran, att fastighetens inrösningsjord åtminstone till någon del ingått i delningen; en delning av endast avrösningsjord skulle enligt de sakkunnigas mening vara tillfyllest allenast om till fastigheten icke hörde någon egentlig inrösningsjord. De sakkunnigas förslag ansluter sig på denna punkt till jordregisterförordningen, som bygger på den principen, att ett skifte av allenast den till en fastighet — omfattande även inrösningsjord — hörande avrösningsjorden icke anses ha tillskapat nya ägototter, vilka skola registreras som särskilda fastigheter. De sakkunnigas ståndpunkt var motiverad redan därför att enligt deras förslag legaliseringen skulle ske genom registrering och denna i sin tur medföra att sämjedelningen fick verkan av fastställt laga skifte. Det skulle då tett sig egendomligt att medgiva registrering av en sämjedelning, vilken, om den skett som en laga jorddelningsförrättning, icke kunnat registreras. Annat blir visserligen förhållandet enligt det remitterade förslaget, som låter tillerkännandet av verkan som laga skifte åt den privata delningen vara det primära och möjligheten till registrering en följd därav. Med detta betraktelsesätt är, om någon särregel ej meddelas, frågan om registrering av en sämjedelning, vilken förklarats äga verkan som fastställt laga skifte, att bedöma efter samma regler som registrering av ett i vanlig ordning förrättat laga skifte. Omfattar en sådan sämjedelning allenast avrösningsjord, oaktat även inrösningsjord hör till fastigheten, skulle alltså registrering därav ej kunna ske, så länge den ovan nämnda principen i jordregisterförordningen upprätthålles, och möjligheten eller lämpligheten av en ändring därutinnan har icke blivit utredd i förevarande lagstiftningsärende. Men kan registrering icke ske är föga vunnet med legaliseringen av en sämjedelning. Vidare må erinras, att legalisering jämte registrering av sämjedelning å allenast avrösningsjord skulle innebära, att därefter inrösningsjorden, vilken bleve att betrakta som samfällad mark till de uppkomna fastigheterna, finge skiftas utan vederbörlig hänsyn till jordpolitiska synpunkter, för vilkas eftergivande emellertid i ett sådant läge skulle saknas tillräckliga skäl. Slutligen är att märka att, enligt vad de sakkunniga anfört, sämjedelningar av nu avsedda slag förekommit i mycket ringa antal, vadan frågan om deras legalisering saknar större praktisk betydelse. På nu anförda skäl är lagrådet benäget att ansluta sig till den av de sakkunniga intagna principiella ståndpunkten i denna fråga. Emellertid torde den av de sakkunniga angivna fordran på att inrösningsjord ingått i sämjedelningen böra skärpas; det bör ej vara tillräckligt att den till någon del ingått, utan fordras att sämjedelningen omfattar all eller åtminstone det allra mesta av inrösningsjorden. Det må tilläggas att när här talats om att till en fastighet hör inrösningsjord, därmed avsetts vad de sakkunniga benämnt egentlig inrösningsjord; sålunda kan hänsyn ej behöva tagas exempelvis till ett på en skogsfastighet beläget mindre område av odlingsmark.

Det diskuterade spörsmålet synes vara av den betydelse, att svaret därpå bör framgå av lagtexten. Lagrådet förordar, att i ett nytt andra stycke av 1 § intages en bestämmelse av innehåll, att hör till fastigheten inrösningsjord, må förklaring, som i första stycket sägs, meddelas allenast om denna jord ingått i sämjedelningen.

Gemensam sämjedelning av flera fastigheter kan göras så, att en delägare inom någon eller några av fastigheterna erhåller ägor som i uppskattningsinnehåll mer eller mindre understiga vad på hans andelstal belöper, eller t. o. m. så, att han icke får någon mark alls inom en eller flera av fastigheterna; för underskottet får han kompensation i annan fastighet som ingår i delningen. Om legalisering av sådana sämjedelningar tillåtes, skulle — där-est avvikelser är väsentlig — komplikationer i olika hänseenden kunna uppstå. Sämjedelningar som omfatta flera fastigheter skola därför enligt 2 § i förslaget vara undantagna från lagens tillämplighetsområde, om »den mellan fastigheterna lagligen gällande delningen åsidosatts». Lagrådet ifrågasätter huruvida icke stadgandets mening skulle bättre framgå, om det angäves, att legalisering varom här är fråga ej må ske, med mindre envar delägare inom varje fastighet erhållit ägor, som väsentligen motsvara hans andel i fastigheten.

Det må anmärkas, att enligt vad som torde vara förslagets mening legalisering jämlikt denna lag — vilken skall avse allenast förhållanden uppkomna före den 1 januari 1928 — av delning, som ej berör mer än en fastighet, får äga rum även om för delägarna utlagts lotter som icke motsvara deras andelstal. För denna ståndpunkt kunna goda skäl anföras. Skulle emellertid vid sådan förrättning, som enligt förslaget skall företagas, framkomma att vid ägotilldelningen en mera betydande avvikelse från andelstalen skett, kan detta vara en anledning för lantmätaren att närmare kontrollera, att delningen verkligen gällt blott en fastighet och att således avvikelser icke beror på att även annan fastighet varit inbegripen i delningen.

Av remissprotokollet framgår att sämjedelning, som avser allenast för flera registerfastigheter samfälld mark, icke skall få legaliseras. Lagrådet anser det till underlättande av en riktig läsning av lagtexten i denna del önskvärdt, att ett uttryckligt stadgande härom gives. Ett sådant kunde lämpligen få sin plats i en andra punkt i 2 § och erhålla en lydelse, som nära anknyter till första punkten.

Övriga lagförslag.

Förslagen lämnas utan erinran.

Ur protokollet:

Olle Lundberg.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 februari 1953.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler t. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, lagrådets den 13 februari 1953 avgivna utlåtande över de den 23 januari 1953 till lagrådet remitterade förslagen till

- 1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 5 kap. 13 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad;
- 3) lag om verkan som laga skifte av sämjedelning m. m.;
- 4) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; samt
- 5) lag angående ändrad lydelse av 24 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Efter redogörelse för vad lagrådet yttrat anför föredraganden följande.

Lagrådet har förordat, att i ett nytt andra stycke av 1 § i förslaget till lag om verkan som laga skifte av sämjedelning m. m. måtte intagas en bestämmelse av innehåll, att om till fastigheten hör inrösningsjord, förklaring, som i första stycket sägs, må meddelas allenast om denna jord ingått i sämjedelningen. Med hänsyn till de skäl lagrådet anfört till stöd härför anser jag mig böra biträda vad lagrådet sålunda förordat. Lagrådets erinringar beträffande 2 § i samma lagförslag torde likaledes böra beaktas. I detta lagförslag torde därjämte böra vidtagas några smärre jämkningar av redaktionell natur.

Föredraganden hemställer, att lagförslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Olle Lundberg.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<i>Proposition</i>	1
<i>Lagförslag</i>	3
<i>Utdrag av stadsrådsprotokollet den 23 januari 1953</i>	14
<i>Ingress</i>	14
<i>Jämknings i förrättningsförfarandet</i>	15
I. Utlämnande av förrättningshandlingar till sakägare	16
II. Platsen för sammanträde vid lantmäteriförrättning	20
III. Tiden för insändande av förrättningshandlingar till överlant- mätaren i visst fall	25
IV. Fastställelseprövningen	27
Gällande ordning s. 27. — 1951 års promemoria s. 28. — Yttranden där- över s. 36. — Fastställelseprövningen av gränsbestämning s. 43. — Departe- mentschefen s. 48.	
V. Detaljutformning	52
<i>Legalisering av sämjedelning m. m.</i>	58
I. Allmänna synpunkter	58
Fastighetsbildningssakkunniga s. 58. — Yttranden s. 68. — Departements- chefen s. 79.	
II. Detaljutformning	84
<i>Till lagrådet remitterat lagförslag</i>	109
<i>Fastighetsbildningssakkunnigas lagförslag</i>	112
<i>Lagrådets utlåtande</i>	121
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 20 februari 1953</i>	124